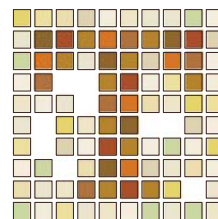

Pannon Egyetem
Turizmus Tanszék

A Balaton Világörökségéért
Alapítvány

Balaton világörökség várományosi terület helyi közösségének attitűdvizsgálata világörökség tekintetében

---

Tanulmány

Készült a **Balaton Fejlesztési Tanács**
megbízásából,

a Balaton Világörökség várományosi helyszín
felterjesztési dokumentumainak előkészítése
projekt részére

Veszprém
2009. november 20.

A tanulmány elkészítésében részt vettek:

Pannon Egyetem, Turizmus Tanszék

Tervező szakértők: Formádi Katalin

Gyurácz-Németh Petra

Dr. Jancsik András

Mayer Péter

Pénzes Erzsébet vez. terv.

Priszipinger Krisztina

Raffai Csilla

Dr. Raffay Ágnes

Egyéb közreműködők: Hérincs Fanni

Kovács Zsuzsanna

Nagy Györgyi

Szuromi János

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány készítői köszönetet mondanak mindazoknak, akik rendelkezésre állásukkal, válaszaikkal segítségükre voltak, valamint azoknak, akik az elektronikus és a helyszíni kérdőív disszeminációjában részt vállaltak.

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék.....	3
1 Vezetői összefoglaló	5
1.1 Előzmények.....	5
1.2 A tanulmány célja	5
1.3 Módszertan.....	5
2 A helyi közösség szerepe a világörökségi terület működésében.....	8
2.1 Az attitűdvizsgálat elméleti háttere	8
2.1.1 Az attitűd fogalma	8
2.1.2 A Világörökséggel kapcsolatos attitűdök körének lehatárolása	10
2.1.3 A helyi szereplők.....	10
2.1.4 A külső szereplők	11
2.1.5 Vendégek és vendéglátók	11
2.2 Helyi közösség attitűdvizsgálatai.....	13
2.2.1 Az attitűdök az életciklusban	13
2.2.2 Az attitűdök és a múltbeli tapasztalatok.....	15
2.2.3 Az attitűdök és a cselekvés.....	15
2.2.4 Az attitűdök és kultúra.....	16
2.3 A világörökségi kezelési tervek vizsgálata a helyi közösséggel kapcsolatos intézkedések tekintetében	16
2.3.1 A Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj Világörökség Kezelési Terve (2003)	17
2.3.2 A Fertő-táj kultúrtáj Világörökség Kezelési Terve (2003)	18
2.3.3 Neolitikus Orkney (Heart of Neolithic Orkney, Egyesült Királyság)	19
2.3.4 Stonehenge (The Stonehenge World Heritage Site, Egyesült Királyság)	19
2.3.5 A Cornwalli és nyugat-devoni bányavidék kultúrtáj (The Cornwall and West Devon Mining Landscape, Egyesült Királyság)	19
2.3.6 A Derwent-völgy, az ipari forradalom bölcsője, mint világörökségi helyszín	20
2.4 A helyi közösség bevonása hazai világörökségi területeken.....	22
2.4.1 A Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj Világörökség.....	23
2.4.2 A Fertő-táj kultúrtáj Világörökség.....	24
3 A várományos terület társadalmi elemzése.....	26
3.1 Településszerkezet, lakosság.....	26
3.2 Szociális infrastruktúra	27
3.3 Vállalkozások összetétele, aránya.....	28
3.4 Turisztikai kereslet és kínálat.....	28
4 A balatoni várományos terület helyi közösségének attitűdvizsgálata.....	31

4.1	Kérdőíves felmérés	31
4.1.1	A minta jellemzői.....	31
4.1.2	a világörökségi várományos listára való felkerülés tényének ismerete	33
4.1.3	A világörökséggel kapcsolatos elképzelések vizsgálata.....	35
4.1.4	A világörökséggé nyilvánítással való egyetértés.....	40
4.1.5	A jövőre vonatkozó elképzelések.....	40
4.1.6	Egyéb vélemények	41
4.1.7	A civil szervezetek attitűdje.....	42
4.1.8	A vállalkozók attitűdje	43
4.2	Interjúk elemzése.....	44
4.2.1	Formális vezetőkkal folytatott interjúk.....	44
4.2.2	Informális vezetőkkal és attrakciókezelőkkel készített interjúk	47
5	Összegzés, következtetések, javaslatok	50
6	Felhasznált irodalom.....	53
7	mellékletek.....	55
7.1	Kérdőív.....	55
7.2	Interjúvázlatok	59
7.2.1	Interjúvázlat polgármesterek/alpolgármesterek/települések vezetői számára	59
7.2.2	Interjúvázlat informális vezetők, civil vezetők, szervezetek vezetői képviselői számára.....	59
7.2.3	Interjúvázlat attrakciókezelők, szálláshelyek, vendéglátóhelyek üzemeltetői részére	60

1 VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1.1 Előzmények

A Balaton Fejlesztési Tanács (továbbiakban BFT) 2009. október 19-én tagjai körében felhívást tett projektötletek javaslatára. A felhívásra a Balaton Világörökségéért Alapítvány (BVA) szakmai partnerével, a Pannon Egyetem Turizmus Tanszékével (PE TT) egyeztetve benyújtotta projektötletét „A várományosi terület helyi közösségének attitűdvizsgálata világörökség tekintetében” címmel, a „A Balaton Világörökség várományosi helyszín felterjesztési dokumentumainak előkészítése” projekt keretén belül. A tanulmány tartalmaként „A világörökségi várományos területek helyi közösségének elképzelései és elvárásai a tervezett világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban” témát rögzítették.

A BFT 4 fős bizottsága a BVA által előterjesztett tanulmányra küldött javaslatot 2009. október 23-án elfogadta, és egyben megkérte az Alapítványt, hogy a tanulmányt a szakmai partnerrel közreműködve készítse el. A tanulmányok elkészítésének határideje: 2009. november 20.

1.2 A tanulmány célja

A készülő tanulmány célja, hogy megismerje a világörökségi várományos területek helyi közösségének elképzeléseit és elvárásait a tervezett világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban.

A helyi közösség véleményének ismerete mind az előterjesztést és az operatív működést végzők, mind a közösség szempontjából fontos.

- A helyi közösség hozzáállásának ismerete segíti a helyi közösséggel való kommunikációt, ezáltal megkönnyíti az operatív előterjesztési munkákat.
- A világörökséggé nyilvánítással járó fejlesztés kellő hatékonyságú megvalósításához szükség van a helyi lakosság aktivizálására, az ügy melletti elkötelezettségének erősítésére.
- A múltbéli sikeres világörökségi felterjesztések tapasztalatai azt mutatják, hogy csak az a térség pályázik valós eséllyel a cím elnyerésére, ahol egységes társadalmi támogatás övezi a pályázatot.
- A helyi közösség véleményének figyelembe vétele a fenntarthatóság elvei között is szerepel.

Az idei februári Párizsi UNESCO Világörökségi tanácskozás során is arra a következtetésre jutottak, hogy át kell gondolni a Világörökségi lista negatív felfogásának okait, és a cél az, hogy az üzenet egyértelműen a szolidaritás, támogatás, ne pedig a szankció legyen. Ehhez el kell végezni a helyszíneket fenyegető veszélyek témánkénti részletes elemzését.

Az empirikus adatfelvétel során alapvető kérdésekre kerestük a választ. Ismert-e a helyi lakosság körében a világörökségi várományos listára való felkerülés ténye, milyen csatornákon értesültek erről, milyen előnyöket és hátrányokat tulajdonítanak a világörökségi címnek, és hogy mi az általános vélemény a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban. Vizsgáltuk a várható lakossági aktivitást is.

A vizsgálattal meg lehet állapítani az egyes kommunikációs hiányosságokat és azokat a potenciális konfliktusokat, amelyeket a világörökséggé nyilvánítási folyamat során vagy később kezelni kell.

1.3 Módszertan

Másodlagos kutatás

A tanulmány első részeként egy átfogó ismertetést szeretnénk adni a helyi közösség és a világörökséggé nyilvánítás, valamint a terület kezelése vonatkozásában, mindezt elméleti alapokra helyezve, esettanulmányokon keresztül bemutatva. Ehhez kapcsolódóan másodlagos kutatásként forráselemzést választottunk, amelynek keretén belül:

- Szakirodalmak alapján állítottuk össze a helyi közösség szerepének fontosságát, a világörökségi terület működésébe való bevonásuk alapvető szempontjait.

- felkutattuk, hogy világörökségi (vagy várományos) területeken milyen hasonló típusú, helyi közösséggel kapcsolatos vizsgálatokat végeztek;
- megvizsgáltuk, hogy a világörökségi területek kezelési tervei milyen intézkedéseket tartalmaznak a helyi közösséggel kapcsolatos intézkedések tekintetében.

A helyi közösség bemutatását a terület társadalmi jellemzése által végeztük, melyhez alapvető demográfiai és gazdasági statisztikai adatokat gyűjtöttünk a KSH adatbázisából illetve a terület településeinek formális vezetőitől.

Elsődleges kutatás

A másodlagos források, illetve a statisztikai adatok feldolgozása alapján, az azokban körvonalazódó jelenségek és trendek részletesebb feltárására *elsődleges kutatást* végeztünk kvalitatív és kvantitatív formában is..

Az elsődleges kutatás egyik részeként kérdőíves felmérést végeztünk a lakosság körében. A mintavétel valószínűségi véletlen mintavétel, amely korösszetételt tekintve reprezentatív a területre nézve. A kérdőíven magánszemélyekre, civil szervezetekre és vállalkozókra vonatkozó kérdések is voltak.

A kérdőívezés két részletben zajlott:

1. Helyszíni megkérdezéssel, a világörökségi várományos terület településein. A kérdezőbiztosi munkát a közreműködő szakértők végezték egyetemi hallgatók bevonásával. November 13-án Tapolcán, Lesencetomajon, Kapolcson, Hegyesden, Szentbékállán, Kővágóörsön, Köveskálon, Balatonfüreden, Aszófőn, Tihanyban, Hegymagason, November 16-án Balatonhenyén zajlottak a megkérdezések. A mintába került válaszadókat ún. véletlen sétás módszerrel választották ki a kérdezőbiztosok.
2. Online kérdőív kitöltésével. A fenti kérdőív online verzióban is elérhető volt, a kérdőív teljes mértékben megegyezett a helyszínen kitöltettekkel. Az online kérdőívek kitöltésére való felhívást e-mailekben küldtük ki magánszemélyeknek, civil szervezeteknek és vállalkozóknak.

A helyszíni és az online kitöltött kérdőívek aránya a teljes mintaszámon belül 57,7 – 42,3 %.

A kérdőívek adatai Excel táblázatban kerültek rögzítésre. Az adatfeldolgozás és a kérdőívek elemzése Excel és SPSS program segítségével történt.

Az elsődleges kutatás másik részeként kvalitatív interjút folytattunk települési formális és informális vezetőkkel, vonzerő-kezelőkkel, személyesen a helyszínen vagy telefonos interjú keretén belül. Telefonos interjút készítettünk két hazai világörökségi területén működő szervezetek vezetőivel is.

A kvalitatív interjúk feldolgozása Atlas.ti szoftverrel történt.

Mintavételi helyek

A világörökségi felterjesztésért létrejött Balatoni Világörökség Munkabizottság távlati tervei között az egész Balatoni körzet világörökséggé nyilvánítása szerepel. Az előterjesztés szakmai előkészítői azonban úgy látják, hogy a világörökségi területté nyilvánítás csak szakaszokban történhet meg, elsőként pályázva azzal a területtel, amely esetében már a 90-es évek közepétől létezik a világörökségi elképzelés. Az első szakaszban előterjesztett várományosi helyszín munkacíme „A Balaton-felvidék vulkáni öröksége és a Hévízi-tó”, amely terület a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottságának hivatalos honlapján a világörökségi várományos területek között még „A Tihanyi félsziget, a Tapolcai-medence tanúhegyei és a Hévízi tó” címen szerepel, mivel az új munkacím felterjesztése hivatalosan még nem történt meg.

A 2000. évi CXII. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balaton Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló törvény (Balaton Törvény) 28. §-a rendelkezik a világörökségi várományos területekről, T-3 övezetként. A törvény melléklete szerint a Tapolcai medence, a Lesence-vidék, Balatonfüred, Tihany és környéke, valamint a Káli-medence érintett. A törvényt figyelembe véve a vizsgált területet az alábbi települések alkotják:

Aszófő	Lesenceistvánd
Badacsonytomaj	Lesencetomaj
Badacsonytördemic	Mindszentkál
Balatonederics	Monostorapáti
Balatonfüred	Monoszló
Balatonhenye	Nemesgulács
Gyulakeszi	Nemesvita
Hegyesd	Örvényes
Hegymagas	Raposka
Kapolcs	Salföld
Káptalantóti	Szentbékkál
Kékkút	Szigliget
Kisapáti	Tapolca
Kővágóörs	Tihany
Köveskál	Hévíz
Lesencefalu	

2 A HELYI KÖZÖSSÉG SZEREPE A VILÁGÖRÖKSÉGI TERÜLET MŰKÖDÉSÉBEN

A Balaton-felvidék egyes részei és a Hévízi tó kultúrtáj kategóriában került fel a világörökségi várományos listára. A kulturális örökség-fogalom elterjedésének kulcsa, hogy általa bármely közösség számára lehetővé válik egyéni emlékezetéből fakadó, épp aktuális identitásának intézményesítése, így a kulturális örökség kifejezés egyaránt megtalálható a helyi-regionális, a nemzeti, a kontinentális és a legszélesebb körű nemzetközi szinten is. A kulturális örökség a legkisebb falusi közösségektől az emberiség egészéig szervező elvvé vált, mely alkalmasnak tűnik arra, hogy reprezentálja e közösségek identitástudatát. A kulturális örökség a kollektív emlékezet fogalmával párosul és mint norma elfogadhatóvá válik területileg és ideológiailag is eltérő helyeken (Sonkoly 2000).

Egy terület kulturális örökségéhez a megélt múlt mellett a közös jövő is hozzá tartozik. Az örökség múlttal kapcsolatos kötelékei tagadhatatlanok, az örökség mégsem annyira a múltról szól, hanem a jelenről. A fentiekben leírtak szerint az örökség szerepe az, hogy élte, táplálja a közösség, az identitás, a folytonosság és a történelem eszméit. A mai ember a megnevezett absztrakt entitásokat az örökség eszközeivel, annak nyelvén fejezi ki, éli meg s tartja életben. (Lowenthal 1996).

A kulturális örökség meghatározásának elve ugyanakkor nem a kifelé hirdetett azonosság, hanem a felvállalt belső különbözőség. Ezen az elven képes a helyi örökség betagozódni a helyi szinttől a nemzeten át az egyetemesig vezető örökség-hierarchiába. Egy terület belső értékeinek vizsgálata, a helyiek identitástudata nagyon is figyelembe veendő szempont a világörökségi terület kezelési tervének készítésekor.

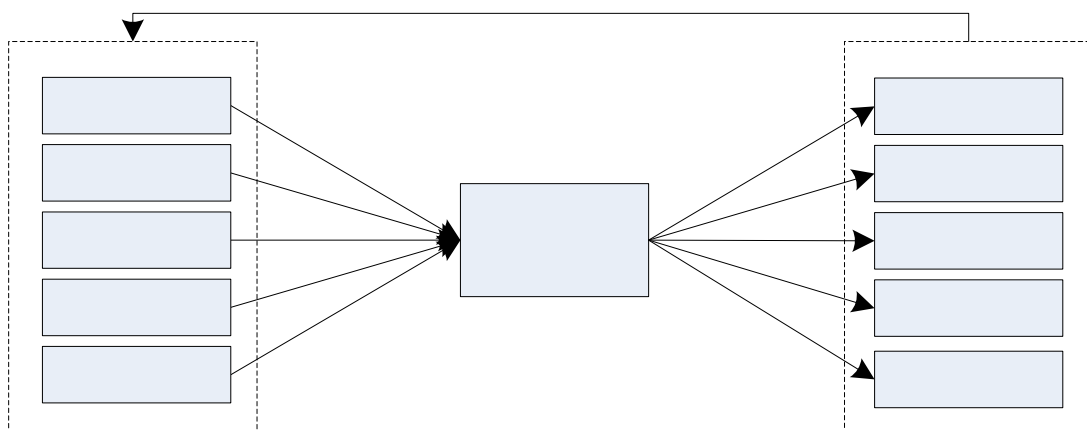
Az UNESCO Világörökség Bizottság/Világörökség Központ 2009. február 24-27. között Párizsban tartott egy szakértői tanácskozást, amelynek három nagy témaköre közül a második részletesen foglalkozott a helyi közösségek szerepével. „A megőrzés és a fenntartható fejlesztés” című témakör arra kérdésre összpontosított, hogy miként biztosíthatja a Világörökség az örökségi értékmegőrzés legjobb gyakorlatának normáit úgy, hogy egyidejűleg eleget tegyen a helyi közösségek fenntartható fejlődéssel kapcsolatos elvárásainak is? Vizsgálták azt a kérdést is, hogy hogyan lehetséges annak a Kiemelkedő Egyetemes Értéknek megtartása, amelyek alapján az adott helyszínt a Listára felvették miközben megengedünk változásokat is? Ezzel is rámutatva arra, hogy egy-egy területhasználati mód megváltozása hogyan hat az örökségi értékre. Egy afrikai szakértő elsősorban a szociális dimenziót megjelenítő környezetbe helyezte a témát, konkrétan és sajátosan afrikai szemszögből, az ottani jellemzőket kiemelve, a kérdés humán oldalára helyezte a hangsúlyt, rámutatva a világörökség anyagi és a szellemi örökség nem anyagi megjelenési formáinak szoros összetartozására.

A turizmus révén az egyik legdinamikusabb gazdasági ágazat hasznosítja a kulturális örökséget. Gazdasági érdekké vált, hogy minél több látványosság, emlékezetre méltó hely kerüljön be egy adott ország turisztikai kínálatába, mely a piac logikáját követve inkább nyúl a könnyedebb örökség, mint a problematikus és száraz történelem felé (Sonkoly 2005).

2.1 Az attitűdvizsgálat elméleti háttere

2.1.1 Az attitűd fogalma

Az attitűd egy szervezett reakció, amely a múltbeli tapasztalatokra épül. Az attitűd tehát a cselekvő készsége arra, hogy egy adott interakciós helyzetben reagáljon. Az attitűd megértéséhez azokat a kontextusokat (vagyis tágran értelmezett interakciós helyzeteket) kell megérteni, amelyekben az attitűd létrejött, illetve működik. Ajzen és Fishbein (1980) az attitűd és a viselkedés között fennálló kapcsolatot kontextusában magyarázza. Eszerint a viselkedési szándékot az attitűdök és szubjektív normák (érezkelt társadalmi kényszer egy adott viselkedésre reagálva) befolyásolják, melyeket a meggyőződés és hit befolyásol. Ezt a kapcsolatot támasztotta alá több szerző (Hudson és Ritchie, 2001; Kim és Littrell, 1999; Yu és Littrell, 2005). Az attitűdök megismerésének modellje tehát a jövőbeni cselekvést a múltból vezeti le:

1. ábra: Az attitűdök megismerési modellje

A jelentésadás társas cselekvéshez kapcsolódó folyamatának sémáját Mead (1973) mutatja be. E szerint minden egyéni cselekvés egyben kommunikációs aktus is. A cselekvést magát valamilyen mögöttes szándék motiválja, az egyén céllal cselekszik¹. A cselekvést megfigyelő „másik” (egy vagy több személy) a cselekvést látva szintén feltételez a cselekvés mögött valamilyen szándékot és e feltételezés alapján ad valamilyen válaszreakciót a megfigyelt cselekvésre. Amennyiben a megfigyelő feltételezése a cselekvő szándékáról helyes volt, akkor a cselekvésre adott válaszreakció is megfelelő lesz. A szándék helyes felismerése nagymértékben attól függ, hogy a felek korábban már – többször – kerültek-e hasonló helyzetbe. Ha igen, akkor van kész sémájuk, célérzések azaz gondolkodáson, hogy a másik mit akarhat kifejezni cselekvésével. Ezt a kész sémát nevezzük *attitűdnek*: az a korábbi tapasztalatok alapján kialakult, nagymértékben automatikussá, reflex-szerűvé váló válaszadási képesség. Az attitűd segítséget nyújt a cselekvőnek, hogy gyorsan és kognitív kapacitásait megkímélve adjon választ ismétlődő helyzetekre: lehetővé teszi, hogy ne gondoljon-elemezzen végig tudatosan minden döntési helyzetet, hanem „kész megoldásból” előhívja a kialakított ki helyzetértékelését és cselekedjen.

Ha ilyen kész séma nincs, vagyis egy bizonyos helyzettel a cselekvő még nem találkozott, akkor további kommunikáció szükséges a helyzet leírására, megértésére és tisztázására – az így kialakított konszenzus azonban legközelebb már rendelkezésre áll a cselekvés azonosítására, vagyis ismeretlen szituációban rögtön megindul az attitűdök kialakulása.

A cselekvési szándék értelmezése nem általános, hanem szituatív. Ez egyrészt azt jelenti, hogy a szituációtól függően más-más értelmet tulajdoníthatunk egy cselekvésnek, másrészt viszont azt is, hogy a jelentésadás kiterjed a szituáció jellemzőire, így a cselekvés helyére, illetve a résztvevő szereplők jellemzőire is. Így egy új helyzetben a cselekvő nagy valószínűséggel talál olyan jellemzőket, amelyek alapján egy más, már ismert, megtapasztalt helyzetből von le attitűdöt tud alkalmazni az adott szituációra.

Az attitűdök fontos jellemzője, hogy bár viszonylag stabil konstrukció, mégsem állandóak. Részben az újabb tapasztalat-sorozatok – lassan – formálják az attitűdöket, részben pedig az attitűd tudatos felülvizsgálat tárgya is lehet. A cselekvési helyzetekben ugyanis az attitűdök nem kizárólagosan vezérlik a cselekvést, hanem csak „rendelkezésre állnak”, ám a cselekvő – ha a helyzetértékelés alapján úgy dönt – tudatosan választhat az attitűdből következő eljárással. E döntésben nem csak a konkrét cselekvés lesz újszerű, hanem a helyzetértékelés és a ráépülő attitűd is változik. Tekintve, hogy az attitűdök viszonylag stabilan megszerveződött, gyakran érzelmi töltettel is bíró

¹ A cél és a cselekvés kapcsolata többféle lehet, így Weber (1925) a tradicionális (megszokásból történő), az érzelmi-indulati, az értékracionális (meggyőződéses) és a célracionális (önérdek követő) tiszta cselekvéstípusok, illetve ezek kevert formái, azaz kombináció között tesz különbséget.

beállítódottságok, változásuk is lassabb lehet a tudatos helyzetértékelés változásánál. Ebből adódik, hogy egyes esetekben ellentmondás lehet a tudatos helyzetértékelés és a készségszerű és érzelmi töltetű attitűd között.

Összefoglalóan tehát az attitűd jellemzőit a következőkben ragadhatjuk meg:

- korábbi *tapasztalatokon* alapul,
- *érzelmi* töltettel bír,
- függ a *szituációtól*,
- *átvihető* új helyzetekre és cselekvésekre,
- *stabilan* fennmarad rövid- és középtávon,
- módszeres kommunikációval hosszú távon *megváltoztatható*.

2.1.2 A Világörökséggel kapcsolatos attitűdök körének lehatárolása

Mivel a Világörökség státusz egy megcélzandó jövőbeni állapot, konkrét tapasztalata a Balaton-felvidék helyi lakosainak ezzel kapcsolatban nincs. Így a fentiek alapján a világörökségekkel kapcsolatos attitűdök vizsgálatánál a következőkre terjed ki a figyelmünk:

1. Azok az életszférák, illetve a helyi lakosok azon szerepei amelyeket a lakóhely Világörökség státuszának megszerzése érintet(het).
2. A helyi lakosok korábbi tapasztalatai, amelyeket a Világörökség státusszal összefüggésbe hoznak (vagyis azok a szituációkkal és intézményekkel kapcsolatos attitűdök, amelyeket a helyi lakosok a Világörökség státuszra „rávetíthetnek”).

2.1.3 A helyi szereplők

A „helyi lakos” fogalmát így három szereplőtípusra értelmezzük:

- *Individuumok*, azaz egyéni szereplők, akik a Világörökséggé definiálni szándékozott térben élnek az életüket, végzik munkájukat.
- *Helyi vállalkozások*, amelyek sorsa, sikeressége, csakúgy, mint tulajdonosaik személyes élete egyértelműen összefonódik a terület sikerével vagy sikertelenségével, fejlődési lehetőségeivel és a szabályozásokból adódó korlátozásaival.
- *Civil szervezetek*, amelyek valamilyen sajátos cél érdekében altruista módon tevékenykednek (ami természetesen nem zárja ki, hogy célokhoz szükséges források előteremtése érdekében vállalkozás-jellegű tevékenységet is végezzenek, illetve bizonyos területeken vállalkozói szemlélet jellemezze őket).
- *Önkormányzatok*, amelyek területi alapon, politikai felhatalmazás alapján törvényben meghatározott jogkörökben eljárva látnak el közösségi feladatokat.

A civil szervezetek és a (helyi) önkormányzatok az egyéni szereplők kollektív érdekeit képviselik és funkcióikat látják el. A három szereplőtípusban közös elem a helyi kötődés, vagyis a helyi lakos életvitelszerűen a Világörökséggé definiált területen él, formálisan lakhellyel rendelkezik ott, a szervezeteket pedig székhelyük alapján soroljuk a „helyi” kategóriába. Mindazonáltal a gyakorlatban nem számolhatunk e fogalom „elméleti tisztaságú” előfordulásával, bizonyos mértékig a helyi és nem helyi különbséget a mobilitás különböző formái elmoszák (így pl. a „helyi” lakosok egy része rendelkezhet máshol is lakóhellyel, a „helyi” szervezetek tagságának egy része nem feltétlenül helyben él, stb.).

2.1.4 A külső szereplők

A helyi lakosok a Világörökség státusz kapcsán az egymás közötti kapcsolatok különféle más, sokszor külső szereplőkkel kerülhetnek kapcsolatba. Ezek a következők lehetnek:

- *Turisták*, vagyis a vizsgált területen annak turisztikai kínálatát megismerni szándékozó látogatók jellemzően rövid ideig tartózkodnak a területen, szolgáltatásokat vesznek igénybe és ezzel többletkeresletet teremtenek. Ugyanakkor igényeik, jelenlétük bizonyos aspektusokban zavaró is lehet a helyi lakosság számára, illetve túlzott terhelést jelenthet a terület egésze vagy egyes pontjai esetében. Számukra a Világörökség státusz a terület vonzerejére vonatkozó ígéreteket közvetítő minősítés.
- *Nyaráltulajdonosok*, akik a „turistaként” azonosított csoporthoz hasonlóan csak átmenetileg tartózkodik a vizsgált területen, ám a turistáknál hosszabb ideig, ismétlődő jelleggel, továbbá ingatlanulajdonuk révén is kötődéssel bírnak, érdekeltek a terület sorsának alakulásában.
- *Nem helyi tulajdonú vállalkozások*, azaz a szolgáltatásokat nyújtó szervezetek, amelyek a terület gazdasági aktivitásához hozzájárulnak. Számukra a Világörökség státusz a profitésélyek javulását eredményezheti, ezzel a terület vonzerejének javulásához, a befektetési öntések meghozatalához vezethet. Míg ez a gazdasági aktivitás szempontjából kedvező lehet, a jövedelemáramlás miatt a helyi szereplők számára akár kedvezőtlen összehatást is eredményezhet.
- *Támogató és szabályozó szervezetek*, amelyek a Világörökségi státuszból adódó korlátozások betartását, illetve lehetőségek kiaknázását próbálják elérni.

2.1.5 Vendégek és vendéglátók

A turizmus tömegessé válásával nagyjából egyidős az a vita, amely a külső szereplők és a helyi lakosok közötti kapcsolatok jellegéről szól. Számunkra ez a diskurzus elsősorban azért érdekes, mert leírja azokat az attitűdöket és orientációkat, amelyek a helyi szereplőket jellemzik. Két fő szemléletmód ütközésével jellemezhető ez a kutatási irány. Az első szerint a vendégek és vendéglátók viszonya *a kapcsolat kulturális hatásaiból* érthető meg. Ez az irányzat a turizmusban egy olyan kulturális cserét lát, melyben mind a vendég, mind pedig a vendéglátó egy sajátos újra-szocializáción megy keresztül, megismerve és részben utánozva is a másik fél kultúráját. Természetesen a turisztikai találkozások rövid ideje miatt ez a csere soha nem jelenthet teljes idomulást, hanem csak a kultúra egy-egy felületes, könnyen megtapasztalható elemének átvételét. Ilyen lehet egy helyi specialitás receptje, valamilyen egyszerűbb életviteli szokás, egy szép ruhadarab vagy díszítési megoldás, esetleg mélyebb hatásként a vendéglátók „romlatlan, nyugodt élete” utáni vágyódás. A másik irányban pedig például a vendégek öltözte, technikai felszerelése, világlátottsága kelthetnek a vendéglátókban később megvalósítandó vágyakat. Az antropológia szaknyelve e kulturális cserét nevezi demonstrációs hatásnak (Jancsik, 2002). De vajon mi motiválja a feleket a másik kultúrájának megismerésére és elfogadására, átvételére? Az erre a kérdésre adható választ ketté kell bontani a vendégek és a vendéglátók helyzetének tárgyalására.

A vendégek számára a látogatás olyan pozitív élmény, „az év legdrágább hete”, melyre emlékezni az év más időszakaiban is kellemes. Ezt segítik az emlékezésipar polcra rakható, eltárgyasult termékei, a szuvenírek. Emellett pedig ennek eszközei a fent felsorolt, nem megfogható kulturális „relikviák” is. A vendégek attitűdje tehát a korlátozott megismerést állítja a középpontba, megszokott, hétköznapi, a modern életformából adódó értelmet adva. Ebben könnyen megfér a polcon együtt a Krétáról hozott szakácskönyv a Provance-i kisvárosi piacon beszerzett fűszerrel és a távol keleti kis Buddha szoborral, a háziak pedig tovább színesíthetik a vacsorát, ha mesélnek annak a magyarpolányi falusi estének a hangulatáról, amikor az éppen felszolgált étellel megismerkedtek. A vendégek esetében ezért az élmény, a megismert örökség mindig összehasonlítás tárgya – korábbi élményekkel, más helyszínekkel. Az örökségekkel kapcsolatos attitűdjeik más helyszíneken, más kontextusokban szerzett tapasztalataikra épülnek.

A vendéglátó motivációjaként részben ugyanezt feltételezhetjük, ha elfogadjuk, hogy ő éppen úgy a késő-modern kultúra embere, mint a vendég maga – számára is érdekes lehet így a vendég mássága, újdonsága. Lényeges attitűd tehát a helyi szereplőknél is a megismerésre orientáltság, az újdonságérték keresése. Két szempontból azonban a vendéglátó helyzete eltérő. Az egyik a kontaktusok száma: míg a vendég csak néhány alkalommal találkozik vendéglátó szerepben levő idegenekkel, addig a vendéglátó a mai kor kereskedelmi jellegű vendégfogadási viszonyai között napról-napra, estéről-estére új vendégekkel éli át e találkozást. Számára e közegben az újdonság és változatosság, mint élmény kevésbé hiányzik – éppen ellenkezőleg, az új találkozások özönében a hétköznapi élet többé-kevésbé még stabil sarokpontja, a magánszféra védelme kerül a középpontba. A vendéglátók hétköznapi életének túlterheltsége oda vezet, hogy csökkenteni próbálják e találkozások számát és hatását, valamint mind térben, mind pedig időben behatárolni azokat. Urry (1995) Heal nyomán mutat rá arra, hogy a „nyílt”, vagyis a normatív vendégfogadás csak bizonyos feltételek teljesülése esetén lehetséges. Ezek között a legfontosabb a vendégbarátság normájának megléte – ennek megfelelően kötelező a vendég befogadása, családtagként történő védelme és ellátása. A másik oldalról viszont ebben a kapcsolatban a vendég köteles elfogadni a ház szabályait és saját akaratát a ház urának alávetni. Könnyű belátni, hogy ez a norma csak akkor maradhat fenn, ha a látogatás ritka, a vendégek száma a vendéglátókénál jóval alacsonyabb. Bővülő látogatószámok mellett – ami a turisztikai desztinációk többségének alapvető célja, növekedésének fő indikátora – ez a norma szükségszerűen elsorvad, a személyes kapcsolatok területére húzódik vissza. Ellenkező esetben a vendéglátó közösség gazdaságilag ellehetetlenülne. A következmény a vendéglátás és az együttfogyasztás korlátozása és kereskedelmi jellegűvé tétele – a tiszta vendégbarátság attitűdje tehát szükségszerűen eltűnik a vendégforgalom bővülésével.

MacCannell (1973) és Aramberri (2001) két oldalról is megvilágítják e törekvések megvalósítását. MacCannell a turisztikai élmény megkonstruálásában látja azt a lehetőséget, amellyel a turisztikai érdeklődés és ennek eredményeként a vendég-vendéglátó találkozások korlátozhatók és szabályozhatók. A vendégmozgás irányítása, az érdeklődés szelektív felkeltése éppenséggel a köz- vagy magánkultúra védelmének eszközeként is szolgálhat. Bár MacCannell kritikai elemzésében ez az igyekezet inkább negatív színben, mint „a tiszta érdeklődéssel közelítő turisták megtévesztése” tűnik fel, könnyű belátni hogy ez a vendég-vendéglátó találkozások számának bővülésével elkerülhetetlen.

Aramberri alternatív megközelítéseként magát a vendég-vendéglátó elnevezést vitatja, mint ami elfogadhatatlanul romantikus színben tüntet fel egy alapvetően mindkét fél részéről *racionális és kalkulatív kapcsolatot*. Helyesebb szerinte a vevő-szolgáltató elnevezés használata, hiszen a vendég a szolgáltató számára elsősorban vevő, megélhetési forrás. Ez persze csak akkor válik lehetségessé, ha a vendégek számának növekedésével valóban megtörténik az idegen védelmére és ellátására vonatkozó normák meggyengülése. Ha így nézzük a folyamatot, akkor egy turisztikai desztináció fejlődése szükségszerűen magával hozza a racionális, professzionális szolgáltatásnyújtás kialakulását a hagyományos vendégfogadás helyett. Ez azonban, szemben MacCannell-el, Aramberrinél nem kérdőjelezhető meg etikailag, hiszen napjaink gyakorlott *fogyasztó* utazója tökéletesen tisztában van a kapcsolat jellegével. Sőt, el is várja, hogy a *keiszolgálás* tökéletes legyen, hogy ne neki kelljen alkalmazkodnia, hanem a vendéglátó ismerje fel – lehetőleg már előre, a szolgáltatás kialakításakor – a szolgáltatással kapcsolatos minőségi és tartalmi elvárásokat. A szolgáltató-vendéglátó részéről pedig az idomulás a racionális magatartás, hiszen a piaci versenyben az a szolgáltató marad talpon, amely a vevők által elvárt turisztikai élményt a legjobb minőségben és tartalommal tudja biztosítani. Aramberri megközelítéséből így a romlatlan, autentikus találkozás helyett a jól menedzselt termékfejlesztés eredményeként létrejövő korszerű és divatos turisztikai élmény következik – annak minden téralakító hatásával együtt. A Világörökség területre vonatkozóan ebből a tanulmányból az vezethető le, hogy az attitűdök alakulásában a gazdasági érdekek és esélyek játsszák a legfontosabb szerepet, Ezt támasztja alá de Kadt is (1995), amikor kimutatja, hogy a gazdasági érdekek magyarázzák a legjobban a támogató attitűd kialakulását.

Fejős és Szijártó (2002) mutat rá arra, hogy a néhány napig tartózkodó turisták jelenléténél erősebb hatást gyakorolnak a területre lényegében annak turisztikai adottságai miatt beköltözők. Így a Káli-medencében a tér alakításában legnagyobb szerepet a 70-es évektől ott nyaralónak házat vásároló értelmiségiek (akik közül többen később állandó lakosokká váltak). Ők sok szempontból jobban felismerték azokat a helyi értékeket, amelyeket a külső szervezetek is védendőnek tartottak. Mivel beköltözésük motivációja éppen az épített és táji örökség volt, örömmel vették, sőt tevékenyen támogatták annak védelmét. Mindez azonban bizonyos esetekben akár konfliktusokhoz is vezethet a helyi „őslakosság” és az újonnan érkezők között, mivel az „újak” világlátása és érdekei eltérnek a régi lakosokétól.

Összefoglalóan tehát azt mondhatjuk, hogy a helyi szereplőket lakóhelyük, illetve működési területük esetleges Világörökség státusza a következő szerepeikben érintheti:

- használó;
- vendéglátó;
- szolgáltató;
- szabályozó.

A *használó* szerep kapcsán a Világörökség-várományos terület funkcióinak igénybevételével kapcsolatos változásokat, illetve az ezekre vonatkozó várakozásokat vizsgáljuk. Itt a turisták és a helyi lakosok közös jelenléte, az együttes használatból adódó lehetőségek és konfliktusok érdemelnek figyelmet. A *vendéglátó* szerepben a helyi lakosok számos nem kereskedelmi módon kerülnek kapcsolatba a Világörökség területet felkereső turistákkal. Ebben a szerepükben megtestesítik vagy éppen cáfolják a terület örökség jellegét. Támogató, az értékeket vállaló és valló attitűdjük az örökségvédelem beágyazottsága mellett a látogatók számára is hihetővé, autentikussá teszi a természeti és ember alkotta örökség értékeit. A vendéglátó szerep tehát magába foglalja az egyének mindennapos attitűdjeit, az védett értékekhez fűződő viszonyukat csakúgy, mint civil szervezetek és önkormányzatok tevékenységét. *Szolgáltató* szerepükben a helyi szereplők számos szolgáltatást nyújtanak mind más helyi lakosoknak (pl. vendéglátás, gyerekfoglalkozások, stb.), mind az ide látogató vendégeknek. E szolgáltatások köre, jellege és minősége, a vendégekkel való kapcsolattartás jellege alapvetően befolyásolja a Világörökség helyszín fogaszthatóságát. *Szabályozó* szerepet a kollektív helyi szereplők tölt(het)nek be. A területre vonatkozó építési előírások, a hulladékkezelés, stb. olyan témakörök, amelyeken a szabályozás megalkotását a Világörökség státusz befolyásolja, ám a betartatása a helyi hatóságok feladata.

2.2 Helyi közösség attitűdvizsgálatai

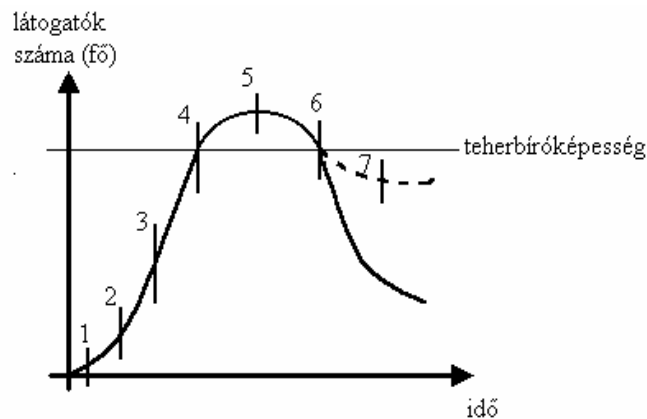
A Világörökség helyszínek – és tágabban az örökség típusú attrakciók – a nemzetközi turizmusban a legtöbb esetben globális vonzerőt jelentenek, így nem meglepő, hogy mind kezelésükkel, mind turisztikai hasznosításukkal kapcsolatban számos kutatás látott napvilágot. Mindazonáltal ezen belül meglepően kevés kutatás foglalkozik részletesen, a néhány általános megállapítás ismételten és az adott helyre történő alkalmazásán túl a helyi szereplők attitűdjeivel. Az alábbiakban e kutatásokat szintetizálva a helyi attitűdökkel kapcsolatos legfontosabb témákat mutatjuk be.

2.2.1 Az attitűdök az életciklusban

A desztináció-életciklus elmélet a turisztikai szakirodalom egyik legtöbbet idézett és alkalmazott elmélete. Lényege, hogy a turisztikai desztinációk folyamatosan változnak, ami kihat eredményességükre és a szereplők közötti kapcsolatokra is. A modell a termékéletciklus elméletre épül és mint ilyen, elsősorban a turizmus megalapozását, felívelését majd visszaesését írja le. Az életciklusban meghatározott szakaszok a következők:

1. Felfedezés

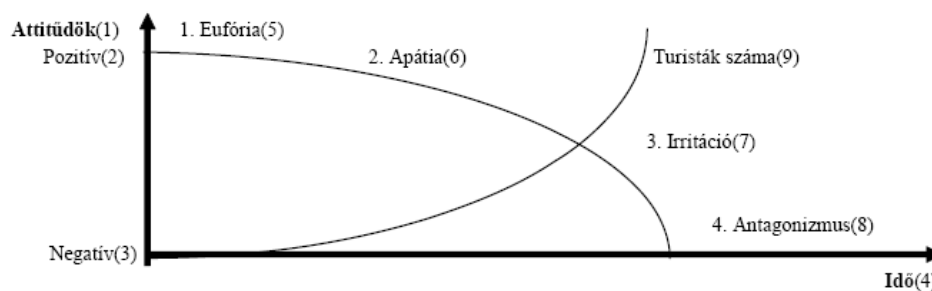
2. Bekapcsolódás
3. Fejlődés
4. Konszolidáció
5. Stagnálás
6. Hanyatlás
7. Újjáéledés

2. ábra

Szemben a kereskedelmi termékekkel, egy turisztikai célterületet nem vezetnek ki a piacról, hiszen a turizmusból származó bevételekről egyetlen terület sem tud lemondani, a létrehozott fogadóképességet működtetni kell. Éppen ezért a hanyatlás jelei a legtöbb esetben új közösségi beruházásokhoz vezetnek (infrastruktúra, attrakciók, imázs), ami a vonzerő új formában történő megújítását eredményezi.

Az attitűdök vonatkozásában Doxey (1976) alkalmazza a modellt: a helyiek attitűdjének változását a desztináció életciklusában elemzi. Az „Irridex” modell azt mutatja be, hogy a látogatók számának növekedése hogyan hat a helyi lakosság attitűdjének változására. A modell legfontosabb feltevése, hogy a desztináció fejlődése (és különösen a hanyatlása) az attitűdök változásához, romlásához vezetnek:

3. ábra Az Irridex modell szakaszai (forrás: Vargáné Csobán K., 2007:222)

Az életciklus modellek, illetve a ráépülő attitűdvizsgálat jól szemlélteti helyi lakosság attitűdjének változékonyságát a turizmus következményeivel, realitásaival való első szembesüléskor. Mindazonáltal figyelembe kell venni, hogy a legtöbb desztináció ma már jóval túl van az életciklus első szakaszain és akár többször is megélte a hanyatlás és újjáéledés időszakát. Ennek megfelelően a helyi lakosok számos tapasztalattal rendelkeznek, attitűdjük megalapozottabbak, valóban személyes tapasztalatokon alapulnak.

Sheldon és Abajoa (2001) Waikiki, Hawaii példáján mutatja meg, hogy a hosszabb tapasztalat a folyamatosan magas látogatószámokkal nem vezet feltétlenül elutasításhoz. Ez részben összefügg a turizmusból származó bevételek mértékével, hiszen arra már az elméleti háttér felvázolásánál is rámutattunk, hogy a turizmushoz kötődő megélhetés pozitív hatásokat eredményez. Másrészt a desztináció menedzsmentjének szerepét szükséges kiemelni a lakossági attitűdök alakulásában. A *szolgáltató* mellett (megélhetés) ugyanis a használó szerepben (az együtt fogyasztás, együtt használat során) szerzett tapasztalatok is jelentősen befolyásolják a helyi lakosság attitűdjeit. Ezen a téren a helyi lakosság életét (is) szolgáló épített elemek kezelése, illetve az abban való részvétel mutatkozott kritikusnak. Az iskolák, közparkok, kulturális létesítmények állapotát, illetve fenntartását az életminőség elemeiként élték meg. Ezek megfelelő kezelése a helyi igények előtérbe kerüléseként interpretálták, így a turizmusban nem látták saját hosszú távú érdekeik sérülésének veszélyét. Hasonlóan pozitív fogadtatása volt a helyi értékek és létesítmények kezelésével kapcsolatos döntésekbe való beleszólás lehetőségének, illetve az abban való tényleges részvételnek (önkéntesség).

2.2.2 Az attitűdök és a múltbeli tapasztalatok

A Világörökség helyszínnel kapcsolatos attitűdök nem kizárólag a turizmuson alapulnak, hanem számos esetben terület kezelésével kapcsolatos korábbi tapasztalatokon. Így (Lepp, 2004) mutatja be, hogy akár múltbeli politikai-intézményi környezet is szerepet játszhat jelenlegi attitűdök alakulásában. Ezt példázza Bigodi esete, Ugandában, ahol turizmus kialakításával kapcsolatban a helyieknek félelmeik, kételyeik voltak: először nem értették meg, hogy miért látogatna egy jómódú külföldi az ő szegény vidékükre, mi lehet az érdekes számára. Az alapvető probléma, ami itt felmerült az volt, hogy az örökség értékek számukra inkább elmaradottnak tündek, nem értéket, hanem éppen annak hiányát reprezentálták. Az érdeklődést ezért sokkal inkább az általuk értékesnek tartott természeti erőforrások megszerzésére irányuló szándékként kezelték, vagyis az angol gyarmati időszak során szerzett tapasztalataikat vetítették ki az örökség jellegű attrakciók hasznosítására. A támogató attitűd hiánya jelentősen megnyújtotta a fejlődési folyamatot. Egy évtizedbe telt, mire a turizmussal kapcsolatos helyi vélemények megváltoztak, és a turizmus lassú fejlődése a munkalehetőségek, a jobb megélhetés és kedvező infrastruktúra beruházások révén érezhetővé vált.

Ez a kutatás bizonyos értelemben cáfolja az életciklus-elmélet, hiszen arra mutat rá, hogy kezdeti attitűdök sem feltétlenül pozitívak. Így azokon a területeken, ahol a turizmussal kapcsolatban semmi tapasztalatuk, ismeretük nincsen az embereknek (még szavuk sincsen rá) is gyanakvást és bizalmatlanságot válthat ki, ha egy korábbi élményüket vetítik át az örökségturizmus fejlesztésére (Lepp, 2004).

2.2.3 Az attitűdök és a cselekvés

Hando (2007) a Serengeti Nemzeti Park példáján mutatja be, hogy az attitűdök és a cselekvés közötti kapcsolat legfeljebb valószínűségi, nem determinisztikus. Míg a lakosok többsége alapvetően támogatta az örökségek megőrzését és büszke volt arra, széles körben elfogadott volt az orvvadászat. Mint ez a példa is rámutat, a Világörökségek kezelésének lehetőséget kell adnia arra, hogy a támogató attitűdök valóban cselekvéssé válhassanak. A vizsgált példában a helyi közösség önrendelkezésének megerősítése, a vadászat korlátozott módon és helyi szinten ellenőrzött jelleggel történő engedélyezése olyan megoldásnak mutatkozott, ami megoldhatja az orvvadászat problémáját.

A cselekvés és az attitűd kapcsolatában a rugalmasság szerepét emeli ki Smook (2007) Amsterdam erődtételeinek vizsgálata kapcsán. Ő is rámutat arra, hogy a részvétel és a hasznosíthatóság kiemelten fontos a helyi lakosság támogató attitűdjeinek szempontjából. Ugyanakkor kifejti azt is, hogy a külső feltételek változása miatt a hasznosítás és általánosságban a szabályozás sem lehet merev. Olyan kereteket kell kialakítani, amelyek lehetővé teszik azt, hogy az örökség funkciója változhasson, a közösség igényeinek megfelelően. Ezzel nem csak az örökségek tényleges hasznosítását mozdítják elő, hanem hozzájárulnak a tulajdonosi attitűd kialakulásához is.

A Sonkoly (2000) által leírt esettanulmány Hollókő esetében a térhasználat értékvesztéssel járó jelenségét írja le. A világörökségi helyszínné való nyilvánítás elérte a hozzá fűzött reményeket, a falu Magyarország egyik legnépszerűbb turisztikai látványosságává vált, biztos megélhetést biztosítva a helyieknek. Emellett a magyar népi kultúra és népművészet hagyományait is megismerteti az idelátogató turistákkal. A választást az örökséggel foglalkozó szakemberek is üdvözlötték, mivel a főleg városi és egyházi épületeket kanonizáló nyugati országokban alig találunk védett falvakat. Közép-Európában például Hollókő mellett az egyetlen falusi épületegyüttes, mely a tradicionális gazdálkodást és életformát hivatott bemutatni, a szlovákiai Vlkolinec.

A hollókői életében jelentős változást eredményezett a világörökségi helyszínnek járó figyelem, és az ezzel járó turizmus. Igaz, 1998-ban csak 870 vendég éjszakázott Hollókőn a helyi statisztikák szerint, az egy napos kiránduláson résztvevő turisták száma azonban tízezrekben mérhető. A turisták, és főleg a turisztikai szakemberek jórészt csalódottak, mivel a falu infrastruktúrája nem készült fel ekkora tömeg fogadására, a kívánt fejlesztés (üdülő központ, konferencia központ, mini-golf pálya, stb.) pedig ellenkezik a hely eredetiségének megőrzését célzó elvekkel és kötelezettségekkel.

A tömeges turizmusból eredő hollókői problémákat a világörökségi kulturális helyszíneket felügyelő bizottság (ICOMOS) is rendszeresen említi jelentéseiben.

Hollókő vagy Vlkolinec a világörökségi leírás alapján a kárpát-medencei, a prospektusok alapján a hagyományos magyar, illetve szlovák népi építészetet, népi kultúrát, termelési módot, életformát őrzi meg, mutatja be. A tömegessé váló turizmus hatására azonban épp ezek mennek át jelentésmódosuláson, míg a népviselet munkaruhává, az ünnep és a családi esemény turistalátványossággá, a falu pedig múzeummá, vagy inkább turisztikai célállomássá válik, ahova a helyi lakos dolgozni jár. A kulturális örökség fogalmának értelmezési és alkalmazási szintjei folyamata során tehát épp az a kulturális érték kerülhet veszélybe, amit meg kívánnak őrizni.

2.2.4 Az attitűdök és kultúra

Uriely, et al (2002) írja le a kulturális háttér szerepét az örökségekkel kapcsolatos attitűdök alakulásában. Mint rámutatnak, az örökség minden esetben jelentéssel bír a befogadó közösség számára. E jelentés a helyi közösség egyes tagjaihoz közelebb áll, mások viszont kevésbé érzik magukénak. Akik jobban tudnak azonosulni az örökség „üzenetével”, azok általában támogatóbbak annak fenntartásával kapcsolatban, jobban elfogadják a fenntartásból, megőrzésből adódó korlátozásokat. Ezt nevezik a szerzők az „örökség távolságnak”, ebben az összefüggésben az attitűdöket nem közvetlenül az interakciós tapasztalatokból, hanem az identitásból vezetik le. Hazai, Balaton-felvidéki vonatkozásban lényegében hasonló problémát ír le Fejős és Szijártó (2002) akik a kulturális távolságot a helyi lakosok két csoportja: a helyi gyökerekkel rendelkező „őslakosok” és az újonnan betelepült, de kulturális tőkéjük és kapcsolatrendszerük révén nagy befolyással bíró nyaralótulajdonosok között értelmezik. Bár kutatásuk célja a tér alakulására és nem közvetlenül az örökségek kezelésére irányul, megállapításaikból világosan kiderül az attitűdökben mutatkozó eltérés. Ugyanezt a problémát Mayer és Péntes (2009) Magyarpolány példáján keresztül ragadja meg. Az attitűdök kulturális kontextusba helyezésével a helyi szereplők közötti különbségek érthetőek meg, hanem a probléma kezelési lehetőségei is. A támogató attitűdök elérése ennek értelmében nem egyszerűen rövid távú kommunikációs kérdés, hanem hosszú távon a helyi identitás kialakulásához kapcsolódik. Az örökségvédelem ennek értelmében stratégiai kérdés (is).

2.3 A világörökségi kezelési tervek vizsgálata a helyi közösséggel kapcsolatos intézkedések tekintetében

A másodlagos kutatás során két általunk választott hazai és három külföldi világörökség helyszín kezelési tervét vizsgáljuk. A magyarországiak közül a Tokaji borvidék kultúrtájra és a Fertő-táj kultúrtájra esett a választásunk, mivel mindkét esetben nagyobb kiterjedésű, több települést érintő, a

világörökségi listára közel egy időben felkerült helyszínről van szó. A külföldiek esetében is kultúrtáj kategóriában vizsgáldtunk.

Ebben a fejezetben az említett hazai és külföldi örökségterület kezelési terveit vesszük górcső alá a helyi közösséggel való kapcsolattartás, kommunikáció – tájékoztatás, szemlélet-formálás, bevonás – tekintetében megfogalmazott ajánlások szempontjából.

A kezelési terv egy tanácsadó, keretjellegű dokumentum, mely alkalmas arra, hogy „többféle érdeket harmonizáljon egyetlen cél, az értékek védelme, megőrzése és fenntartása érdekében.” [1]

A világörökség, illetőleg a világörökségi elismertséget elnyert helyszínekkel kapcsolatos eljárásokra, így világörökségi kezelési terv készítésére eddig nem volt jogszabály. (Két miniszteri rendelet - az 1/1998. (I.23.) KTM-MKM együttes rendelet és az építészeti-műszaki tervtanácsokról szóló 40/1999. (IV.23.) FVM rendelet említi meg a világörökséget). A kezelési terv jelenlegi státuszát nem a magyar jogrend, hanem az UNESCO Világörökség Bizottságának elvárása határozza meg: a világörökségi felterjesztés elfogadását meghatározott tartalmú kezelési terv elkészítéséhez és működtetéséhez köti.

A vizsgált világörökség helyszínek kezelési tervei (Tokaji borvidék kultúrtáj és Fertő-táj kultúrtáj) a világörökség jegyzékbe való felvételt követően eltérő szempontrendszer alapján készültek, nem minden pontban egyértelműen ismertetve az érintettek fenntartható fejlesztéshez szükséges feladatait, lehetőségeit, korlátait.

2009. november 11-ig véleményezési, társadalmi vita stádiumában lévő „A világörökségről szóló 2009-es törvény” célja a korábbi kezelési tervek tanulságait figyelembe véve a „világörökségi érdekeket hatékonyan képviselő település- rendezési eszközök megalkotása”. [2]

2.3.1 A Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj Világörökség Kezelési Terve (2003)

A kezelési terv több pontban is érinti a helyi közösséggel való kapcsolattartás, kommunikáció fontosságát:

- *a kezelési terv és jogi összefüggései fejezetén belül (25. oldal):*

A tizenhárom önkormányzat a már a kezelési terv elkészítésekor működő Tokajhegyaljai Polgármesterek Fórumára alapozva – a megyei szervekkel együttesen – létrehozta a Tokaji Világörökségi Egyesületet.

Az egyesületen belül különböző szakmai bizottságok megalakítását irányozták elő - mezőgazdasági, táj- és természetvédelmi, környezetvédelmi, infrastrukturális, közlekedési, települési és építészeti, turizmus, oktatási és kulturális, reklám és marketing bizottság –. A szakmai munka terén – más feladatok mellett – a helyi *társadalom tájékoztatása, aktivizálása* is (minden önkormányzatra, a civil szervezetekre, vállalkozókra és a magánszemélyekre kiterjesztve) megfogalmazásra került.

- *a kezelési terv célok, és irányelvei fejezetén belül (32. oldal):*

Hosszú távú célként fogalmazódik meg a tudatformálás, mely szerint „fontos, hogy a helyi lakosság és a régióba látogatók egyaránt értékeljék, hogy egy hatalmas fejlesztési potenciállal rendelkező, egyedülálló kultúrtájon élhetnek. A regionális szereplők legyenek tudatában annak, hogy mindenki számára az az előnyös, ha a globális jelentőségű kultúrtájat fenntartható módon védik és fejlesztik tovább.” A kezelési terv ezen pontja azt hangsúlyozza, hogy minden érintett szereplő számára – kiváltképp a fiatal generáció számára – korszerű információs rendszer alkalmazásával biztosítani kell a felvilágosítást, tájékoztatást.

- *a kommunikáció és tájékoztatás alfejezetén belül (47-48. oldal):*

A helyi társadalmi támogatottság elnyerésének fontossága fogalmazódik meg. Mivel a világörökségi értékek fenntartása körültekintő gondoskodást igényel, a kezelési terv széleskörű ismertetése, „lakossági és tulajdonosi fórumok, közmeghallgatás többszöri megtartása

szükséges”. A tájékoztatás ajánlott – a különböző érdekcsoportok mindegyikének véleményét bemutató - formái: a helyi sajtó és a média, valamint az Internet kínálta tájékoztatás (Tokaji Világörökségi Egyesület saját honlap létrehozásával).

2.3.2 A Fertő-táj kultúrtáj Világörökség Kezelési Terve (2003)

A Fertő-táj kultúrtáj világörökség kezelési terve is több pontban is érinti a helyi közösséggel való kapcsolattartás, kommunikáció fontosságának kérdését:

- *kezelési terv célok, és irányelvek fejezetén belül (93. oldal):*
Folyamatos feladatként – ahogy a Tokaji borvidék kultúrtájra vonatkozó kezelési tervben is – a lakosság szemléletformálása, értékeink megbecsülése fogalmazódik meg. Tevékenységre konkrét példákat a későbbiekben említ.
- *kulturális értékek védelme fejezetén belül a helyi lakosság azonosulása a régió világörökség státuszával alfejezetben (98. oldal):*
Rövidtávú, folyamatos „prioritás teendők” között szerepel a *világörökség témakörének beépítése az iskolai tantervekebe és a felnőttoktatásba* (részletesebben később). Ezen kívül: önálló honlap létrehozása a világörökség terület számára, éves rendezvények kialakítása pl.: "Világörökségi Hét" fesztiválokkal, különleges rendezvényekkel, regionális kiállítás a Fertő/Neusiedler-tó kulturális világörökségről; kiadványok, szórólapok, világörökség könyv megjelentetése szerepel a kezelési terv ajánlásai között. Tokaj esetében a területet népszerűsítő, promóciós eszközök elsősorban turistáknak megszólítására irányozták elő.

A világörökség *vizuális megjelenítése* (jelzőtáblák, kapuk, művészeti alkotások a tájban) nem kizárólag a területre érkezők, de a helyi lakosság számára is egyértelművé, behatárolhatóvá teszik világörökségi helyszín kiterjedését.

- *társadalmi szemléletformálás, iskolák, felnőttoktatás, tájékoztatás fejezetén belül (112-114. oldal):*
Az UNESCO által kiadott "*Világörökségi Oktatási Segédanyag Tanárok részére*" című oktatócsomag segítségével a világörökség témakörét interdiszciplináris alapon történő integrálását ajánlja az érintett területek általános iskolai tanterveibe. Lehetséges oktatási eszközként a „beszélgetések, információgyűjtés és elemzés, gyakorlatok, és a vizuális eszközök használata, kirándulások és tanulmányutak” szerepelnek. A fő cél az iskolások világörökség témaköre iránti érdeklődésének növelése a történelmi emlékhelyekre, múzeumokba és világörökségi kiállításokra történő látogatásokkal, valamint közvetlen, „tapintható” tapasztalatszerzéssel.

A szemléletformálás hasznos eszközeként kerül megfogalmazásra a „*Világörökségi Ifjúsági Fórum*” többnapos rendezvény elképzelés, mely a különböző világörökség helyszíneiről érkező fiatalság számára biztosít találkozásra és tapasztalatcserére, egymás jobb megértésére lehetőséget.

A települések felnőttoktatási intézményeivel együttműködve a *felnőttek oktatását célzó* előadás-sorozatok szervezését, cikkek, riportok megjelenésének támogatását fogalmazza meg a kezelési terv a helyi és országos hírforrásokban.

A *világháló* adta lehetőséget mind a tájékoztatásban, mind az oktatás különböző szintjein, formáiban érdemes használni vonzó megjelenéssel, érdeklődésre számot tartó tartalommal - Fertő-tavi Világörökség honlapja -.

A kulturális Világörökség információs és oktatási rendszert célszerű felállítani és a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság már létező információs és oktatási rendszerével kapcsolatba hozni.

A fejezet egy *világörökségi központ létrehozását* ajánlja, mely információszolgáltató irodaként működne a helyi lakosság illetve a régióba látogatók számára. „A Világörökségi Központ feladata, hogy megválaszolja a világörökséggel kapcsolatosan felmerülő különféle kérdéseket, és hogy aktív szerepet vállaljon a helyi lakosság szemléletformálásában”.

- *A világörökség kezelésével járó különleges kihívások felismerése fejezetben (164. oldal), az akciótervek után összegzésként fogalmazódik meg a legfontosabb gondolat, mely szerint „egy világörökség sikeres kezelésének kulcsa a társadalmi támogatottság”. Kiemelkedően fontos, hogy a társadalomban tudatosuljon, a világörökség rendkívül sérülékeny és megismételhetetlen örökség, amelynek megőrzése összhangolt, érzékeny és körültekintő megközelítést, valamint érdekegyeztetést igényel.*

A Kezelési Terv széles körű ismertetése – a korábban leírt programok segítségével - az iskolákon és egyéb oktatási létesítményeken keresztül, közönség-tájékoztatókon, publikációkban, a hírforrásokban és az interneten a világörökség kezelő szervezetek egyik fő célkitűzése.

2.3.3 Neolitikus Orkney (Heart of Neolithic Orkney, Egyesült Királyság)

Az Orkney-szigetek egyike Skócia 32 tanácsi területének. A világörökség egy csoport neolitikus emlékművekből áll, köztük egy nagy sírkamra (Maes Howe), két kőkör (a Stones of Stenness és a Ring of Brodgar) és Skara Brae településből.

A kezelési terv (1999) nem tér ki a helyi érintett közösséggel való kapcsolattartásra. A kommunikációval foglalkozó fejezet a világörökség helyszín ismertségének növeléséről, a közönség tájékoztatásáról, oktatásáról szól (honlapok, kiadványok, látogatóközpont, kutatások a helyszínen történő kutatások támogatása stb.).

2.3.4 Stonehenge (The Stonehenge World Heritage Site, Egyesült Királyság)

A kezelési terv 2000-be készült el, mely rövid- és középtávú operatív célokat, akciótervekkel és hosszú távú stratégiai célokat is megfogalmazott. 2009-ben a korábbi tervet felülvizsgálták, az érdekeltekkel való konzultációt követően a fenntartható örökségmenedzsment céljából a korábbit módosították. A kezelési tervben a természetes környezet megőrzésén túl hangsúlyt kapott az oktatás, kutatás és a helyi közösség igényeinek megismerése, kielégítése is.

2.3.5 A Cornwalli és nyugat-devoni bányavidék kultúrtáj (The Cornwall and West Devon Mining Landscape, Egyesült Királyság)

Az Angliában található Cornwall kőkori és az iparosodás korából származó leleteiről híres, amibe beletartozik a világörökség helyszínei közé tartozó cornwalli és a nyugat-devoni bányavidék. A gazdaság egyik legfontosabb bevételi forrása a turizmus (24%).

A kezelési terv a Közösségek és kulturális kapcsolatok fejezetben belül összegzi a helyiek bevonására, szemléletformálásra vonatkozó terveket (111-112. oldal):

A kezelési tervet igyekeztek az összes érintett érdekét figyelembe venni. Az összeállításban a helyi önkormányzatok tanácsosai, a nagyobb földtulajdonosok, az egyes érdekcsoportok, vállalkozók is részt vettek. A kezelési terv itt is fontosnak ítéli a helyi közösség bevonását, tájékoztatását a kezdeti tervezési fázistól kezdve. A tájékoztatást számos kiadvány segíti. Az érintett területek lakosságát a kezelési terv elkészítésébe és a későbbi fejlesztési tervekbe be kívánják vonni, ezzel is biztosítva az elkötelezettséget a végrehajtáshoz, felülvizsgálathoz. Ezen kívül lakossági fórumok is jó lehetőséget adnak a helyiek számára a terület menedzsment terveinek megismerésére, véleménynyilvánításra.

Az attrakció bemutatásához létrehozott látogatóközpont a látogatók és a helyiek számára is oktatási létesítményül szolgál (live long learning program). A tájékoztatás és oktatás célja a közösség identitásának és büszkeségének kialakításához való hozzájárulás.

A kezelési terv nem tér ki kitér a telekommunikációs, elektronikus megjelenésekre, de az UNESCO honlapján a teljes tanulmány (2169 oldal terjedelemben) külön fejezetében a marketingkommunikációban (720-786. oldalak) a szegmentációval kezdve a megjelenések megtervezéséig foglalkozik vele – de itt elsősorban a turistáknak szánt kommunikáció kap helyet.

2.3.6 A Derwent-völgy, az ipari forradalom bölcsője, mint világörökségi helyszín

A világörökség pályázat elkészítésében számos szervezet együttműködése valósult meg a közép-angliai térségben. Helyi önkormányzatok, a megyei önkormányzat és számos civil szervezet vett részt a rendszeresen konzultációkon, hogy minél szélesebb kör érezze a projektet magáénak, illetve a széleskörű bevonás által a lehető legtöbb és leghitelesebb információt sikerüljön összegyűjteni. Az előkészítés során megvalósult folyamatos kommunikáció a magánterületek birtokosai, a helyi közösségek és önkormányzatok között azt is eredményezte, hogy olyan menedzsment tervet sikerült kialakítani a világörökség hasznosítására, amely nem jár a helyi közösségek jogainak csorbításával, illetve igényeinek elhanyagolásával.

A pályázat nemcsak a helyeik támogatását élvezte, hanem az English Heritage kulturális örökségvédő szervezet, valamint az Industrial Archaeology Advisory Panel, az ipari örökséggel foglalkozó tanácsadó szervezet is.

A pályázat újnak számított 2000-ben abból a szempontból, hogy az iparosodási folyamatban érintett egész területet vette alapul, így nemcsak az első szövőüzemekre, gyárakra helyezte a hangsúlyt, hanem a gazdasági és társadalmi kontextust is figyelembe vette. Az ipari forradalom bölcsőjeként számon tartott területen tehát nemcsak az egyes, ipari tevékenységet megőrkítő helyszínek váltak a világörökség részévé, hanem a területre jellemző építkezési formák (gyárak, valamint a munkásokat elszállásoló lakótelepek), közlekedési rendszerek, valamint a kereskedelmi és szociális infrastruktúra is a világörökség szerves részét képezi. Összességében tehát az ipari örökségi helyszínt kultúrtájként jeleníti meg.

Konzultációs folyamat az előkészítés során

1999 nyarán alakul meg a pályázatot kezelő bizottság, a Derbyshire County Council (megyei önkormányzat) elnöke valamint választott képviselői, Derby City Council (városi önkormányzat), valamint három további érintett körzet önkormányzatai (Derbyshire Dales, Erewash és Amber Valley) képviselőinek részvételével. Mindannyian elkötelezettek volt az általuk képviselt választópolgárok érdekeinek képviseletére.

A pályázat beharangozására egy előadás során került sor, melyet 1999. november 24-én tartottak a Derby Egyetemen. Az előadást a korábban említett English Heritage szervezet ipari örökségekkel foglalkozó szakértője tartotta, melyen a hallgatóság létszáma jóval meghaladta a 200-at. Az előadás végén lehetőség nyílt az előadónak és a helyi szakértőkből álló meghívott panel résztvevőinek kérdéseket feltenni. Ezt követően nyilvános konzultációkra került sor 1999 novembere és 2000 márciusa között, négy szakaszban. Először a helyi közösségek választott képviselőit keresték fel a Consultation Working Party (konzultációért felelős csoport) szakemberei, ezt követően a területen található ingatlanok tulajdonosaival konzultáltak (ami külön fontos volt amiatt, hogy az itt található épületek, birtokok kétharmad része, valamint a védelem alatt álló épületek nagy része magántulajdonban található). A harmadik fázisban lakossági fórumokat tartottak Darley Abbey, Little Eaton, Belper és Comford településeken, negyedik szakaszként pedig kérdőíves felmérést végeztek a helyi lakosok körében, amelyben felmérték az ő véleményeiket.

A választott képviselőkkel két időpontban történt konzultáció, 1999 decemberében és 2000 januárjában. 14 képviselővel történt hosszabb beszélgetés, amelyek során a vártnál is nagyobb lelkesedést tapasztaltak a konzultációt képviselő szakemberek. A konzultációk során a Technical Working Party, a technikai kérdésekkel foglalkozó szakemberek egy ismertetőt tartottak a világörökségi helyszínek általános céljairól, valamint konkrétan a Derwent-völgy és az örökségi elemek jellemzőiről, képekkel illusztrálva az elhangzottakat. Bemutatásra került az örökségi helyszín kezelésére vonatkozó terv célkitűzései és tervezett tartalma is. Ezt követően került sor a felmerült kérdések megvitatására. A leggyakrabban megfogalmazott kérdések arra vonatkoztak, milyen módon lehet a megnövekedett turista- és a vele járó gépkocsiforgalmat kezelni. A résztvevők együttesen igyekeztek megoldási javaslatokat megfogalmazni.

Az érintett települések képviselői segítséget nyújtottak a második fázis, a tulajdonosokkal történő konzultációs folyamat lebonyolításában. Az első ilyen találkozóra Belper-ben került sor 2000. február 17-én, ahol az első szakaszhoz hasonló formátumban zajlott a konzultáció. Ezek esetében leginkább a terület- és az ingatlanok használatával kapcsolatban merültek fel aggályok, valamint az esetleges korlátozások (pl jogszabályi) merültek fel kérdésként. A pályázat képviselői inkább a cím elnyerésében rejlő lehetőségeket igyekeztek hangsúlyozni, valamint felajánlották az egyéni konzultáció lehetőségét, hogy egyénre szabott megoldásokat találjanak.

A térségben 3000 háztartásba juttattak el egy rövid kiadványt, ami a pályázat lényegét ismertette az ott lakókkal, valamint a helyi újságokban jelentek meg hírek, és a helyi rádiókban voltak rendszeres híradások a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban.

4 különböző helyszínen került sor nyilvános fórumokra (Little Eaton, Belper, Darley Abbey és Cromford, 2000. február 21-19 között), melyre a helyi lakosságot várták. Ezeken a helyszíneken a nap folyamán egy kiállítást tartottak a tervezett világörökségi helyszínről, térképekkel, képekkel, illusztrációkkal. A kiállításon folyamatosan részt vettek a Technical Working Group képviselői, így ott is lehetőség nyílt kérdések megvitatására, de a tényleges konzultációkra az este folyamán került sor. Itt a fenti konzultációk gyakorlatát követte a formátum, ahol a panel meghívott vendégei között a település képviselői is helyet kaptak.

A lakossági fórumokon a leggyakoribb felvetések a következőkre vonatkoztak: a turistaérkezések növekedése, a közlekedés és megnövekedett forgalom kezelése a megnövekedett turizmus hatására, valamint a helyi lakosság jogainak és magánéletének védelmének a szükségessége. A fórumokon komoly érdeklődéssel ismerkedtek a világörökség kezelésére vonatkozó menedzsment tervvel, amely a konzultáció során folyamatosan változott, leginkább bővült elemekkel, amelyek az egyes felvetések hatására kerültek bele.

A lakossági kérdőíveket a pályázatról az ismertető kiadványhoz csatolva küldték ki 3000 háztartásba. A letéphető kérdőívben a válaszadók először a kezelési tervhez kapcsolódó kérdéseknél kellett eldönteni, fontosnak tartják-e az adott kérdést, problémát, valamint a saját vélemények, gondolatok megfogalmazására volt lehetőség. A kérdőíveket térítésmentesen postán küldhették vissza a pályázatot kezelő bizottságnak. Összesen 170 kérdőív érkezett vissza, melyekben a megadott lehetőségek közül következő 10 kérdést tartották legfontosabbnak a válaszadók (a számok a válaszok gyakoriságát jelzik):

Örökség védelme	135
Közlekedési helyzet kezelése	131
Környezet általános állapotának javítása	114
Parkolás megoldása	106
Gazdasági megújulás	68
Információ a területről	61
Látogató menedzsment	57
Kulturális rendezvények	39
Útbaigazító táblák	37
Információs táblák	34

A válaszadók önállóan megfogalmazott kérdései, véleményei az adott területekre tértek ki (szintén az említés gyakoriságának tükrében):

A helyi közösségek jogainak és magánéletének védelme	9
Lakók számára kijelölt parkolóhelyek számának növelése	6

Az A6-os út zsúfoltságának enyhítése	6
Tömegközlekedés javítása	4
Az épített örökség jobb karbantartása valamint felújítása	4
Helyi lakosok szélesebb bevonása a projektbe	3
A kerékpározás körülményeinek javítása	3
Jobb megközelíthetőség a fogyatékkal élők számára	2
Modern stílusú fejlesztések betiltása	2
Vasút javítása két sínpár kialakításával	2
A csatorna- illetve folyami közlekedés visszaállítása	2
Teherforgalom korlátozása	2
Hulladékgyűjtés és elszállítás javítása	2
A fontosabb történelmi személyek promotálása	1
'Virtuális' kiállítóhelyek kialakítása	1
Élővilág hangsúlyosabb védelme	1
A Darley Abbey-ben található szövőmalmok felújítása	1
Jó honlap kialakítása	1
Turisztikai referens/hivatalnok kinevezése	1
Lakókocsipark kialakítása a látogatóknak	1
Több épület legyen a nagyközönség számára is megtekinthető	1
Régi ipari csarnokok újrahasznosítása	1
Több ingyenes parkolási lehetőség biztosítása	1
Épületek innovatívabb hasznosítása	1
Nagyobb hangsúlyt fektetni a bűnmegelőzésre	1
Több fiataloknak kialakított helyszín	1

Mint a megjegyzésekből, javaslatokból kiolvasható, az érintett területek lakói legnagyobb problémaként a megnövekedett forgalmat és a parkolási helyzetet érzékelték, viszont pozitív attitűdöt mutattak az örökség megőrzése és méltó bemutatása kérdésében. A konzultációs folyamat során gyűjtött tapasztalatok beépültek a kezelési tervbe, melyet a világörökségi cím elnyerésért benyújtott pályázatban alkalmaztak.

2.4 A helyi közösség bevonása hazai világörökségi területeken

A világörökség listára való felkerülés előtt az érintett települések közösségeinek *attitűdvizsgálatára* sajnos a vizsgált két eset közül egyiknél sem volt része a tervezési, előkészítési folyamatnak.

Az örökség menedzsmenttel (pl.: Aas-Ladkin-Fletcher 2005; Jamal-Getz 1995; Reinius-Fredman 2007) és desztináció menedzsmenttel (pl.: Buhalis, 2000; Cooper,2003; Couch 2005) foglalkozó szakirodalmak is az összes érintett bevonásának fontosságát hangsúlyozzák az együttműködés, a sikeres működtetés érdekében. Minden érintettnek – legyen az pozitívan vagy negatívan érintett – joga van ahhoz, hogy időben, elegendő információhoz jusson, véleményt nyilváníthasson, részt vehessen a döntések előkészítésében. A helyi közösségek egyeztetésbe való bevonása, a közös célok támogatottságának megszerzése továbbá erősíti a közösség összetartozás érzetét, elengedhetetlen a

projekt sikeresség, és fenntarthatóság szempontjából is. A fenntarthatóság nagyban függ attól, hogy a területen élő magánemberek, vállalkozók mennyire érzik magukat a program szerves részesének, előnyük származik-e a világörökségi helyszínné válásból, vagy kizárólag elszenvedői a „felülről rájuk kényszerített” változásoknak. A bevonással a „helyi tudás” beépíthető a felelősségvállalás növelésével a későbbi elégedetlenségek, konfliktusok, kockázatok száma is minimalizálható.

A szakirodalom számos módszert kínál az a hálózati struktúrák feltérképezésére, együttműködés mértékének, kiterjedésének mérésére (pl.: Arnstein, 1969; Rocha, 1997; Shier, 2001; Butler, 1999; Bramwell és Sharmen; 1999; Jamal és Getz, 1995 stb.) Arnstein a lakossági részvétel különböző fokozatait a létra fokaihoz hasonlítja, ahol a fok(ozat)ok a lakosság erején keresztül a program sikerességének mértékét is kifejezik. Az Arnstein modell a hatáskörök újraelosztását is szemléletesen érzékelteti abban az esetben, ha a lakosságot korábban sem zárták ki a politikai, gazdasági folyamatokból. Rocha is kutatásaiban a létra analógiát használta a felhatalmazás, bevonás mértékének és a közösségi célok elérése, az aktív közreműködés közötti összefüggés feltárásához. Shier modelljében öt fokozatot különböztet meg, - minden szinten magánszemélyekre és szervezetekre is - . A modell az érintettek tájékoztatásával kezdődik, a meghallgatáson át, a vélemények, nézetek figyelembe vételén, a döntés hozatalba való bevonáson át a döntésmeghozatal felelősségéig, hatásköréig terjed.

A világörökség listára való felkerülés és a kezelési tervek kidolgozása közötti időben a lakosság tájékoztatásának formájáról, gyakoriságáról egyik esetben sem sikerült információkhoz jutnunk. Valószínűsíthető, hogy az intenzívebb tájékoztatás a kezelési tervek nyilvánosságra hozatalával kezdődött meg (2003).

A kezelési tervek hangsúlyozzák a helyi lakosság szemléletformálásának fontosságát, mindkét vizsgált esetben alkalmazható módszereket, kezelő szervezet is ajánlanak hozzá. Az oktatás, a tájékoztatás, a közösség felelősségtudatát is hivatott szolgálni, hogy azon felül, hogy tisztában van környezetének értékével, sajátjának is érezze, büszke legyen rá: „A mi világörökségünk”. A kezelési tervek az információáramlás lehetséges csatornáira is tettek javaslatot. A szakirodalmakban említett modellek alapján a világörökség helyszíne a közösség bevonásának mértéke közepesnek tekinthető, Tokaj kultúrtáj esetében elsősorban a tájékoztatásra, a Fertő-tó kultúrtáj esetében a tájékoztatásra nyomokban a véleménynyilvánításra és képviselőre is kiterjed. A döntéshozatal központosított, magasabb szinten történik.

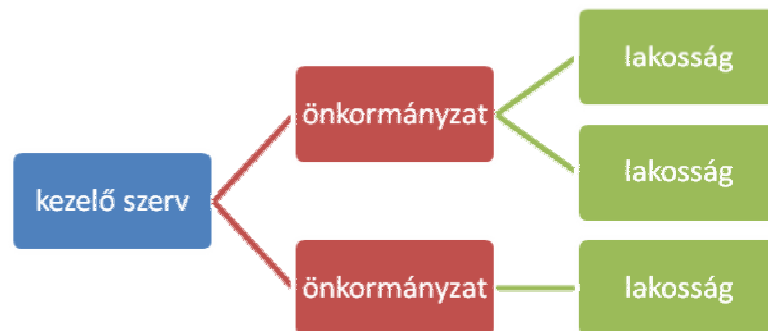
2.4.1 A Tokaji történelmi borvidék kultúrtáj Világörökség

A kezelési tervben előírányzott feladatok ellátására létrehozott kezelő szerv (önkormányzat épületében) polgármesterekből, hatósági személyekből jött létre. A világörökség kommunikációját elsősorban jogi kérdésnek tekintik. A kezelőszerv működéséhez, feladatainak ellátásához állami támogatásban nem részesül, nem rendelkezik a szükséges apparátussal, szakismerettel, ezért a szervezetre háruló feladatok ellátása nem valósul meg minden esetben.

A kezelési tervben megfogalmazott kommunikáció – a helyi *társadalom tájékoztatása, aktivizálása is* (minden önkormányzatra, a civil szervezetekre, vállalkozókra és a magánszemélyekre kiterjesztve) úgy valósul meg, hogy a kezelő szerv (egyesület) a polgármestereken keresztül tájékoztatja az érintett települések lakosságát.

A helyiekkel való kapcsolattartás nem tervezett és „személyhez kötött”. Kevés a fórum, a közmeghallgatás, a kétirányú kommunikációt támogató találkozási lehetőség. A civilek igyekeznek részt vállalni a szemléletformálásban, kiadványok megjelentetésével, rendezényszervezéssel (sajtótájékoztatón). Szélesebb nyilvánosság, tájékoztatás igény fogalmazódik meg a részükről is, akik a helyiek tájékoztatásához szükséges információkat közvetlenül, a helyi média megjelenésekből, hírekből (megyei, települési nyomtatott sajtó, televízió, önkormányzatok honlapjai) gyűjtik össze. A Tourinformok és attrakciókezelők információs pontként részt vállalnak a turisták tájékoztatásán felül a helyiek információval való ellátásában is (Tourinform hírlevél, Világörökségi Hírek).

A társadalmi vita stádiumában lévő világörökség törvényhez a megkérdezett személyek nagy reményeket fűznek, különös tekintettel az előirányzott támogatáshoz: a világörökség ügynökségek felállításához hozzáértő szakemberek, anyagi forrás hozzárendeléshez. További pozitív elmozdulást hozhat a világörökség helyi közösséggel való kommunikáció szempontjából (is) a területi desztináció menedzsment (tdm) szervezet megalakulása.

4. ábra Tokaji borvidék kultúrtáj helyi közösségek tájékoztatásának modellszerű ábrázolása

2.4.2 A Fertő-táj kultúrtáj Világörökség

A világörökség listára való felkerülés előtt a Fertő-tó kultúrtáj érintett település közösségei nem rendelkeztek információkkal a világörökségi listára való felkerülésben rejlő lehetőségekről, szabályokról, elvárásokról, véleményeiknek, félelmeiknek nem tudtak hangot adni. A megváltozott helyzettel való szembesülést, a diploma átvételét követően azonban elsősorban a civilszervezetek munkának köszönhetően a Fertő-táj kultúrtáj területén élők ismerik és megbecsülik, védik az értékeiket, elfogadják a rájuk háruló többletfeladatokat, szabályokat.

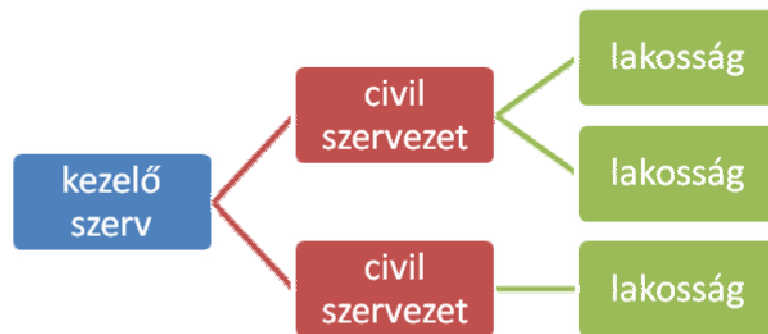
A Fertő-táj kultúrtáj világörökség kezelési tervének ajánlásai szinte minden pontban megvalósulnak. A kezelő szerv mellett 2008-óta egy civileket tömörítő egyesület is - korábban a Világörökség Klub aktivistái - közreműködik a közösségi együttműködés szervezésében. A civilek jelenléte az összes településen számottevő.

A kommunikáció szervezeten és rendszeresen valósul meg. A *hírlevelek* a hírek, tudnivalók, pályázati lehetőségeken kívül játékokkal a lakosságot igyekeznek megszólítani. A kéthavonta megrendezésre kerülő lakossági *forumok*on az aktualitások közzététele mellett véleménynyilvánításra is van lehetőség (nemrégiben a világörökség törvény kapcsán 20-30 véleményt gyűjtöttek össze). A kommunikációban részt vállalók (polgármesterek, általános iskolai tanárok, civil szervezetek vezetői) számára tavaly a térségi együttműködés támogatása céljából *tréninget* szerveztek.

Minden év májusában megrendezésre kerül a Világörökségi nap, ahol egyre több lelkes közreműködő, önkéntes, civil veszi ki a részét a szervezésből. Az összetartást, a tenni akarást az önkéntesek száma is jól mutatja, tavaly kb. 35 fő volt. A helyi általános iskolák a rendezvény napjára teszik az iskolánapot, hogy az eseményen szervezeten megjelenhessenek. A "*Világörökségi Nap*" évről évre jó lehetőséget kínál színes programokkal regionális kiállításokkal a Fertő/Neusiedler-tó kulturális világörökségének bemutatására, hagyományőrzésre, tájékoztatásra (kiadványok, szórólapok, világörökség könyv). A 2009. évi világörökségi napon a résztvevőkkel kérdőívet is kitöltettek a világörökség ismertségével kapcsolatban, melynek tapasztalati alapján megállapítható, hogy a helyiek többsége kellő ismerettel rendelkezik, a listára való felkerülés óta a lakosság hozzáállása, felelősségérzete sokat fejlődött.

A világörökség témakört a *világörökség című tantárgy* formájában beépítették az általános iskolai tantervekbe és egy középiskola tantervébe is. A diákok az idősebb korosztállyal szemben jobb

helyzetben van, időben, kellő mennyiségű ismeretet sajátít el, mely hozzájárul az erős identitástudat kialakulásához.

1. ábra Fertő-táj kultúrtáj helyi közösségek tájékoztatásának modellszerű ábrázolása

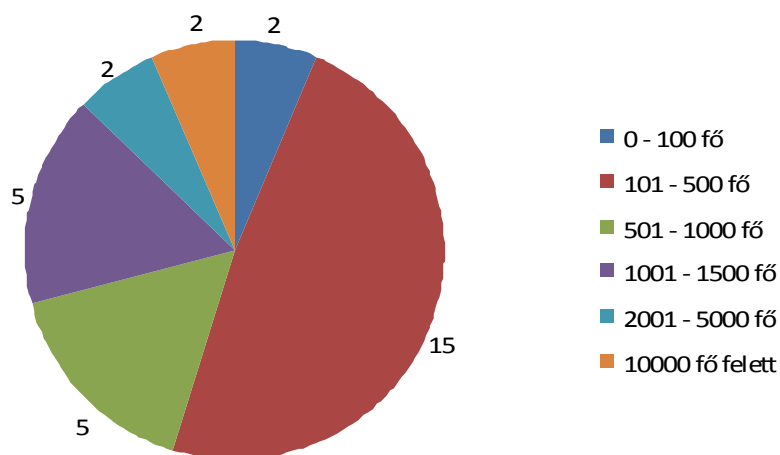
Az internet adta lehetőséget mind a tájékoztatásban (önkormányzatok, civil szervezetek honlapjai), mind az oktatás különböző szintjein, formáiban használják. A vizsgált honlapok naprakészek, rajtuk szereplő információk használhatók.

3 A VÁROMÁNYOS TERÜLET TÁRSADALMI ELEMZÉSE

3.1 Településszerkezet, lakosság

A világörökségi várományosi listán 4 város (Badacsonytomaj, Balatonfüred, Hévíz, Tapolca), valamint 27 község (Aszófő, Badacsonytördemic, Balatonederics, Balatonhenye, Gyulakeszi, Hegyesd, Hegymagas, Kapolcs, Káptalantóti, Kékkút, Kisapáti, Kővágóörs, Köveskál, Lesencefalva, Lesenceistvánd, Lesencetomaj, Mindszentkál, Monostorapáti, Monoszló, Nemesgulács, Nemesvita, Örvényes, Raposka, Salföld, Szentbékáll, Szigliget) szerepelnek. E települések Hévíz kivételével (Zala megye) Veszprém megyéhez tartoznak, továbbá a balatonfüredi, illetve a tapolcai kistérség tagjai – Hévíz a hévízi kistérség tagja.

Az érintett települések több mint fele 500 fő alatti lakosságú, ebből két településen még a 100 főt sem éri el a lakosság száma – Kékkút 88, Salföld 49 lakosú. 10.000 fő feletti lakosságszámmal csupán a várományosi listán lévő városok bírnak; az 500 – 2000 fő közötti települések között megtalálható Badacsonytomaj, mint város, a többi település pedig közvetlenül a Balaton parton, Tapolca vagy Balatonfüred vonzáskörzetében, vagy főútvonal mentén terül el.

5. ábra A várományosi terület településeink lakosságszáma

Az érintett települések lakosságának természetes szaporodása és fogyása sajnos szinte mindegyik településen negatív tendenciát mutat. Nem változott a lakosság száma 2007-2008 között Balatonhenyén, illetve növekedett Gyulakeszin, Kékkúton és Köveskálon; a természetes növekedés mértéke azonban sehol nem haladta meg a 3 főt.

A településekre vonatkozó belföldi vándorlás a fentihez hasonlóan szintén jellemzően negatív irányú, a legtöbb (190 fő) Tapolcáról, illetve Tihanyból (43 fő) vándoroltak el, a kisebb lélekszámú településeken 2 -28 közé esik az elvándorlók száma. Pozitív irányú a belföldi vándorlás többek között Balatonfüreden (55 fő) és Badacsonytördemicen (12 fő). Összességében a 19 negatív irányú településről átlagosan 21 fő vándorolt el, a 10 pozitív irányú településre átlagosan 11 fő vándorolt be, egy településen pedig nem történt ilyen jellegű változás.

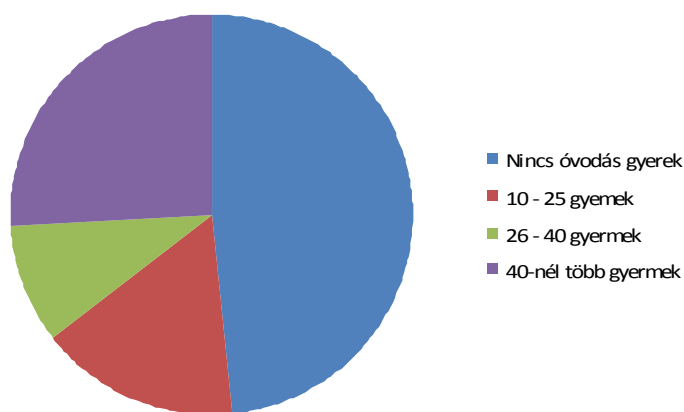
Az érintett településeken 14147 nyugdíjban vagy nyugdíjszerű ellátásban részesülő ember él, ami a teljes lakosság 27,9 százaléka, tehát közel egyharmada. 5 érintett településen a nyugdíjasok aránya 40 százalék feletti, Örvényesen pedig a lakosság 87 százaléka nyugdíjas; a legalacsonyabb arány Gyulakeszin figyelhető meg (23,8 százalék).

A munkanélküliség a várományosi listán lévő települések lakosságának csupán 3,9 százalékát érinti (2019 fő). A nyilvántartott álláskereső aránya Köveskálon a legmagasabb (12,75 százalék),

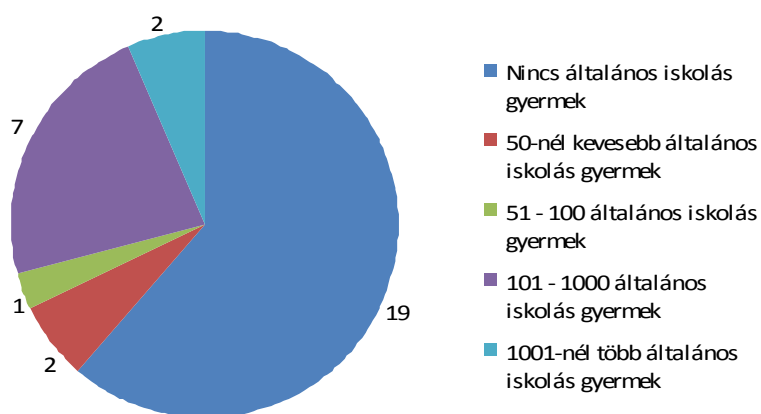
Hegyesden a legalacsonyabb (1,94 százalék); 10 százalék feletti az arány Köveskálon kívül Balatonhenyén és Szentbékállán, a többi település esetében ez a szám az átlaghoz közeli.

3.2 Szociális infrastruktúra

A települések 50 százalékán legalább egy házi- és/vagy gyermek házi orvos praktizál; e vonatkozásban is az érintett városok esetében találunk egynél több orvost. Óvodai ellátás a települések 51 százalékában van, összesen több mint 1500 férőhellyel; az óvodák kihasználtsága 92 százalékos. A települések 39 százalékán, azaz 12 településen folyik oktatás, a városok kivételével mindenütt általános iskolában; Gyulakeszin és Kapolcson csupán alsó tagozatban, a többi településen 8 osztályos képzés folyik. Badacsonytomaj, Lesencetomaj, valamint az érintett városok vonatkozásában évfolyamonként több osztály is fut. Az iskolákban dolgozó pedagógusok száma Gyulakeszi kivételével mindenütt 10 fő felett van (Gyulakeszin 2 osztályt visz négy pedagógus).

6. ábra Az érintett települések óvodás gyermekeinek száma

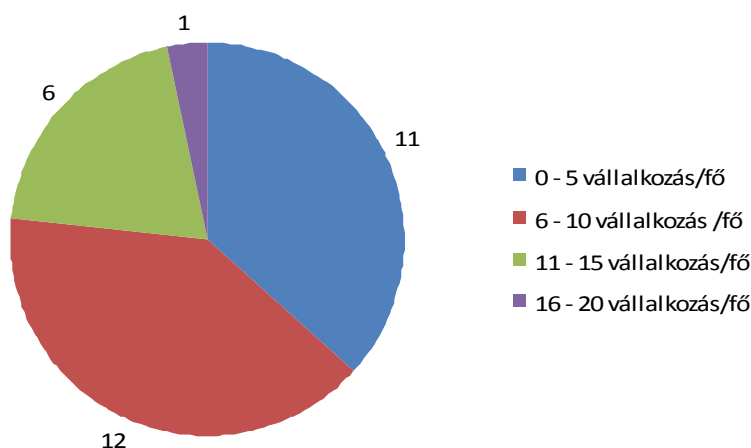
7. ábra Az érintett települések általános iskolás gyermekeinek száma

A várományosi listán lévő településeken összesen mintegy 1200 kiskereskedelmi üzlet működik, melyek nagy számát az érintett városok eredményezik. A városokon kívüli települések közül csupán két helyütt (Köveskál és Mindszentkál) nem található kiskereskedelmi üzlet. A községekben átlagosan 9,6 kiskereskedelmi egységgel találkozhatunk, meglehetősen jelentős szórással, hiszen míg a part közeli településeken több helyütt is 10 feletti az egységek száma (például Tihany – 102, Balatonederics – 23), addig a kisebb falvakban, főként a háttérterületeken gyakran csak a kisbolt jelenik meg kiskereskedelmi egységként.

A kereskedelmi egységek 24,5 százaléka élelmiszeripari egység, amely a fent említett Köveskál és Mindszentkál kivételével minden településen adott. Az élelmiszerboltok vonatkozásában szintén érvényesül, hogy a városokban túlsúlyban vannak; a községekben átlagosan 3,5 élelmiszerbolt található. Összességében megállapítható, hogy az érintett településeken minden 175 emberre jut élelmiszerbolt.

3.3 Vállalkozások összetétele, aránya

A várományosi lista által érintett településeken összesen 9396 vállalkozást jegyeztek be átlagosan minden 5. lakosra jut egy vállalkozás. A legtöbb működő vállalkozást Balatonfüreden (2858 vállalkozás mintegy 13300 főnyi lakosságra) jegyezték be, a legkevesebbet Kékkúton (7 vállalkozás, 88 főnyi lakosságra). Az egy főre jutó vállalkozások száma Lesencetomajon a legmagasabb (átlagosan 17 vállalkozás), Salföldön a legalacsonyabb (átlagosan 3 vállalkozás).

8. ábra A várományosi terület egy főre jutó vállalkozásainak száma

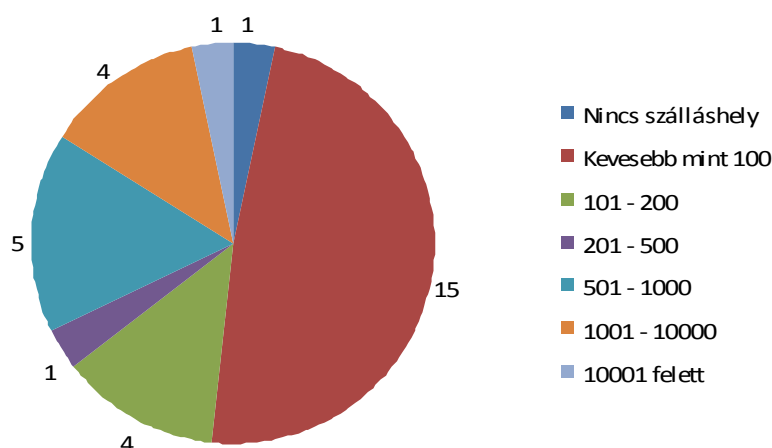
A vállalkozások jogi forma szerinti megoszlása alapján elmondhatjuk, hogy a legtöbben egyéni vállalkozók, mindösszesen 5438 fő, ez a teljes érintett lakosság 9,33 százaléka. A legtöbb egyéni vállalkozót Balatonfüreden regisztrálták (2089 egyéni vállalkozás), ahol minden hatodik lakos egyéni vállalkozó. A legkevesebb egyéni vállalkozó Balatonhenyén él (5 egyéni vállalkozás). Az érintett településeken 992 korlátolt felelősségű társaságot regisztráltak, ezek száma szintén Balatonfüreden a legtöbb (419), míg Kékkúton egyetlen regisztrált kft sem működik. A regisztrált betéti társaságok száma 671, melyből 247 Balatonfüreden működik, Kékkúton és Monoszlón viszont nincs regisztrált bt. A kiemelkedő balatonfüredi számok természetesen a város méretéből, lakosságának számából adódik.

3.4 Turisztikai kereslet és kínálat

A várományosi listára kerülés Veszprém megyei érintett településein 701 vendéglátóhely üzemel, mely az összes kiskereskedelmi egység mintegy 60 százalékát jelenti. Nem vendéglátóegység Kékkúton, Köveskálon, Mindszentkállán és Raposkán, míg a parti településeken 100 körüli egységet regisztráltak, Balatonfüreden pedig összesen 307 egységet.

Az érintett településeken összesen 35608 férőhelyet regisztráltak kereskedelmi- és magán szálláshelyeken. A városok vonatkozásában Balatonfüred kínálja a legtöbb szálláshelyet, több mint 13 ezret. A legkevesebb szálláshelyet nyújtó település 7 hellyel Monoszló, míg Balatonhenyén egyetlen vendéget sem tudnak fogadni. 2007-ben az érintett településeken 465.413 vendég szállt meg, akik mintegy 1,8 millió vendégéjszakát töltöttek el. A vendégek 27,5 százaléka külföldi (ez az adat nem tartalmazza a Hévízre érkezőket). A külföldi vendégek 440 ezer vendégéjszakát töltöttek a várományosi listán lévő településeken (nem tartalmazva a hévízi vendégeket). A vendégek átlagos

tartózkodási ideje a meglátogatott területeken 5,5 éjszaka; a külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje ehhez képest némileg kevesebb, 4,95 éjszaka.

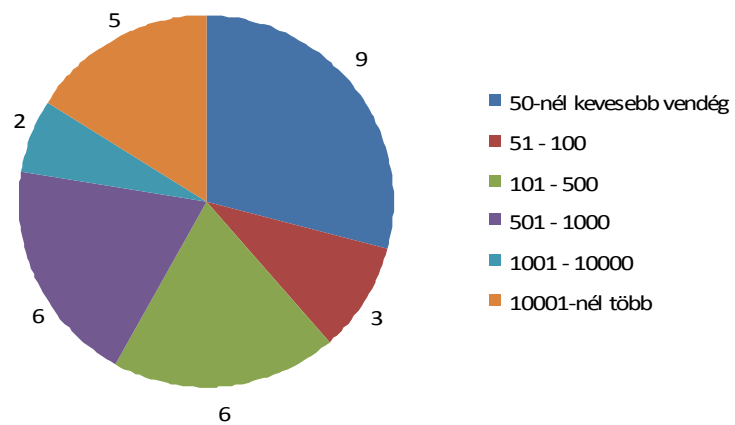
9. ábra A várományosi listán lévő települések szálláshelykínálata

A legtöbb vendég a városokban töltött el legalább egy éjszakát, a következő táblázat mutatja, hogy mekkora az érintett városok részvétele a vendégszámban és a kínálatban.

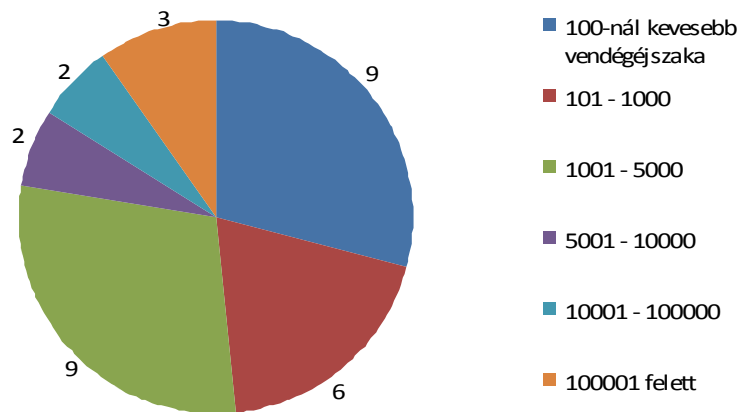
Város neve	Férőhelyek száma (db)	Vendégek száma (fő)
Badacsonytomaj	3.104	29.140
Balatonfüred	13.423	137.628
Hévíz	9.691	57.524
Tapolca	642	34.950

A vendégek átlagos tartózkodási ideje a városokban 3,4 éjszaka, a legmagasabb Hévízen (4,57), a legalacsonyabb pedig Tapolcán (2,4) az eltöltött éjszakák száma. A vendégéjszakák vizsgálatával megállapíthatjuk, hogy Hévízen szállt meg a legtöbb vendég, csaknem 910 ezren szálltak meg 2007-ben a városban.

A falvak vonatkozásában megállapítható, hogy a legtöbb szálláshelyet Tihanyban kínálják, mintegy 3200 férőhellyel. A háttértelepülések közül Monostorapáti 589 férőhellyel nyújtja a legjelentősebb kínálatot, míg a legkevesebb vendéget Monoszlón tudják elszállásolni (7 férőhely). A községek közül a legnagyobb keresletet szintén Tihany tudhatja magáénak (55 ezer vendég, ebből 16 ezer külföldi); a háttértelepülések esetében pedig ebben az esetben is Monostorapátit kell kiemelni (847 vendég, akik közül csupán 11 külföldi). A legkevesebb vendéget Kisapátiban fogadták (1 fő külföldi vendég), Lesencefaluban és Raposkán pedig egyetlen vendég sem töltött vendégéjszakát.

10. ábra Vendégszám a várkonyosi terület településein

11. ábra Vendégéjszaka szám a vizsgált terület településein

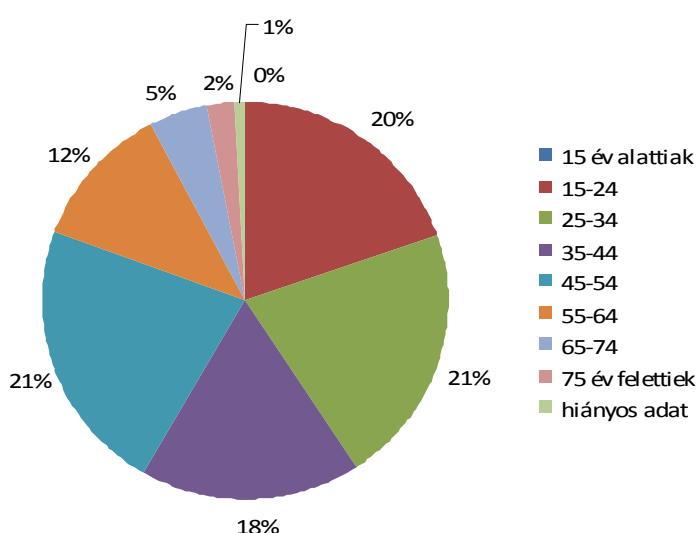
4 A BALATONI VÁROMÁNYOS TERÜLET HELYI KÖZÖSSÉGÉNEK ATTITÜDVIZSGÁLATA

4.1 Kérdőíves felmérés

A kérdőíves felmérés során 346 db kérdőív került kitöltésre, ebből 5 kérdőív válasza nem értékelhető, 22 kérdőív hiányosan került kitöltésre, ezért ezeket a teljes mintába nem vettük bele. A kérdések legtöbbje zárt válaszlehetőséget adott, egy- vagy több választási lehetőséggel, illetve egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat egy ötfokú skálán. A kérdőívet a Melléklet tartalmazza.

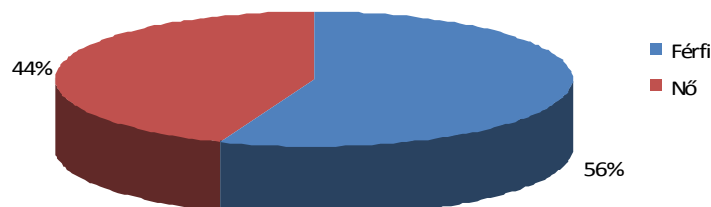
4.1.1 A minta jellemzői

A válaszadók kor szerinti összetétele a 12. ábrán látható. A válaszadók 72%-a 24 és 64 közötti, a keresőképes lakosság köréből származik. A 24 év alattiak 20%-ban, a nyugdíjas korúak 7%-ban képviseltetik magukat.

12. ábra: A válaszadók kor szerinti összetétele

A nemek szerinti megoszlást az alábbi ábrán láthatjuk.

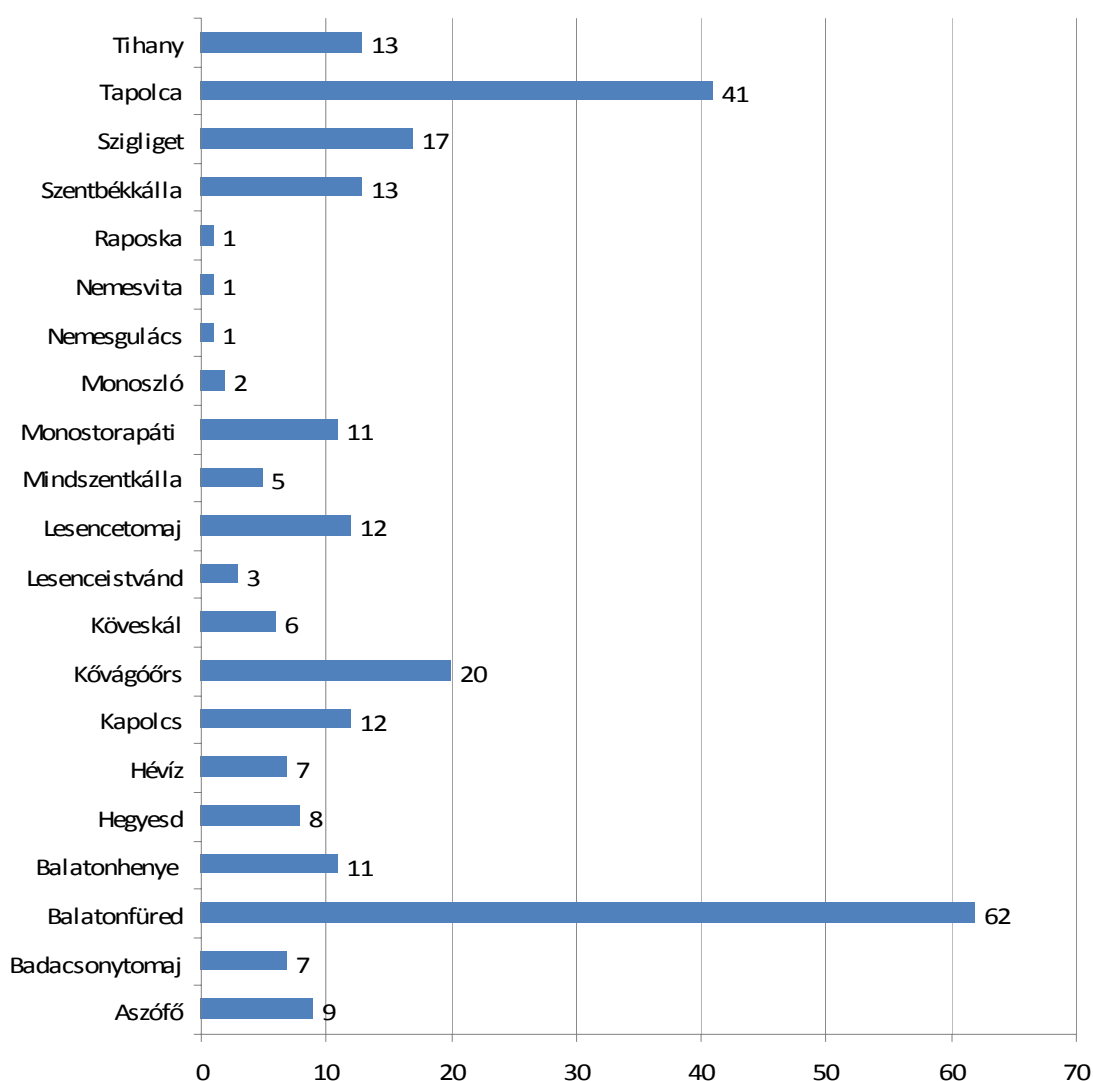

13. ábra A válaszadók nem szerinti megoszlása

A férfi válaszolók nagyobb arányt képviselnek, a helyszíni megkérdezések során a férfiak nagyobb hajlandóságot mutattak a válaszadásra, a nők általában azzal hárítottak már a kérdés elején, hogy nem tudják, inkább kérdezzük a „főnökét” illetve a „férjét”.

A válaszadók területi megoszlását illetően elmondható, hogy a 31 várományosi település közül 21-ből érkezett legalább egy válasz. A válaszadók két városból, Tapolcáról és Balatonfüredről voltak a legtöbben, emellett kiemelkedő még Kővágóórs, valamint lakosainak számát és a válaszadók arányát tekintve Balatonhenye, Tihany és Szentbékálla is, ahol a helyszíni megkérdezésből adódik a nagyobb mintaszám. A minta településenkénti megoszlását a mutatja a 14. ábra.

Az értékelhető kérdőívek egy része – 59 db, ami 18,5% - nem a várományosi területen levő településről érkezett. A kérdőívek kitöltői a várományosi területen üdülővel, vállalkozással vagy egyéb érdekeltséggel rendelkeznek.

14. ábra A várományos terület településeiről érkező kérdőívek száma

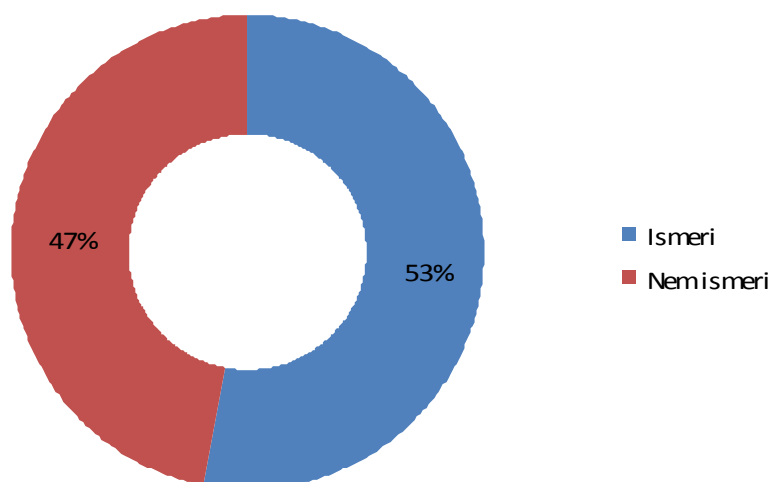
A nem várományosi területek közül Gyenesdiásról (13 db) és Keszthelyről (12 db) érkezett a legtöbb kérdőív, itt egy-egy civil szervezet hatékony kérdőív-disszeminációja eredményezte a nagyobb számot. A kérdőívek kitöltőinek lakóhelyeként szerepelt még a várományosi terület környékéről

Balatonszőlős, Zánka, Balatonalmádi, Badacsonytördemic, Balatoncsicsó, Balatonfőkajár, Balatonfűzfő, Balatonudvari, Csopak, Pécsely, Révfülöp, Sümeg Taliándörögd, Várvolgy, Vonyarcvashegy, Zalahaláp. Távolabbi települések: Ajka, Budapest, Dunakeszi, Csorna és Veszprém.

4.1.2 a világörökségi várományos listára való felkerülés tényének ismerete

A kérdőív első és második kérdésével azt szeretnénk volna megtudni, hogy az itt élők mennyire vannak tisztában a világörökség fogalmával. A válaszadók 90%-a állítása szerint tisztában van a fogalommal, bár a 287 fogalmat ismerő közül 53-nak (18%) egy helyszín sem jutott eszébe, 46-an pedig nem világörökségi helyszínt neveztek meg, amelyek közül az Őrség, Tihany és Hollóháza több mint 5-ször szerepelt. A hazai világörökségi helyszínek közül a legtöbben (101-en) Hollókő-t említették, ezen kívül Budapest és a világörökségi helyszínei konkrétan említve, Aggtelek és Baradla barlang, a Tokaji borvidék és Hortobágy is a 287, fogalmat ismerő körében legalább 50 alkalommal kerül említésre. A pécsi ókeresztény sírkamrákat 39, és a Fertő tájat 13 válaszadó nevezte meg. A Fertő táj esetében a legtöbb esetben a „Fertő tó” földrajzi név szerepel, az ókeresztény sírkamrák esetében pedig csak „Pécs”. Fontos megjegyezni, hogy az online kitöltéssel élők ebben a kérdésben használhatták az internetes keresőket, amivel feltehetően éltek is, hiszen az internetes kitöltések nagy része az, amelyik a fenti világörökségi helyszíneket meg tudta nevezni.

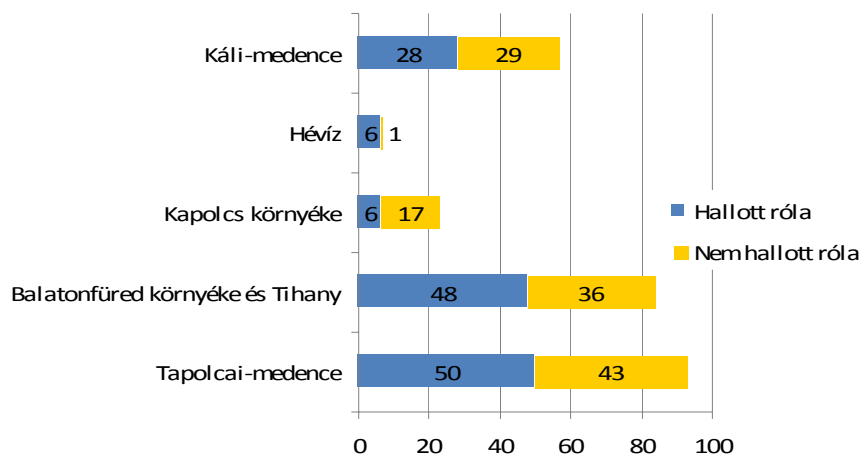
Ami a kutatás egyik fontos eredménye, az a várományosi terület ismeretére vonatkozó eredmény. A megkérdezettek majdnem fele nem tudott a világörökségi listára való felkerülésről.

15. ábra A világörökségi várományos terület tényének ismerete

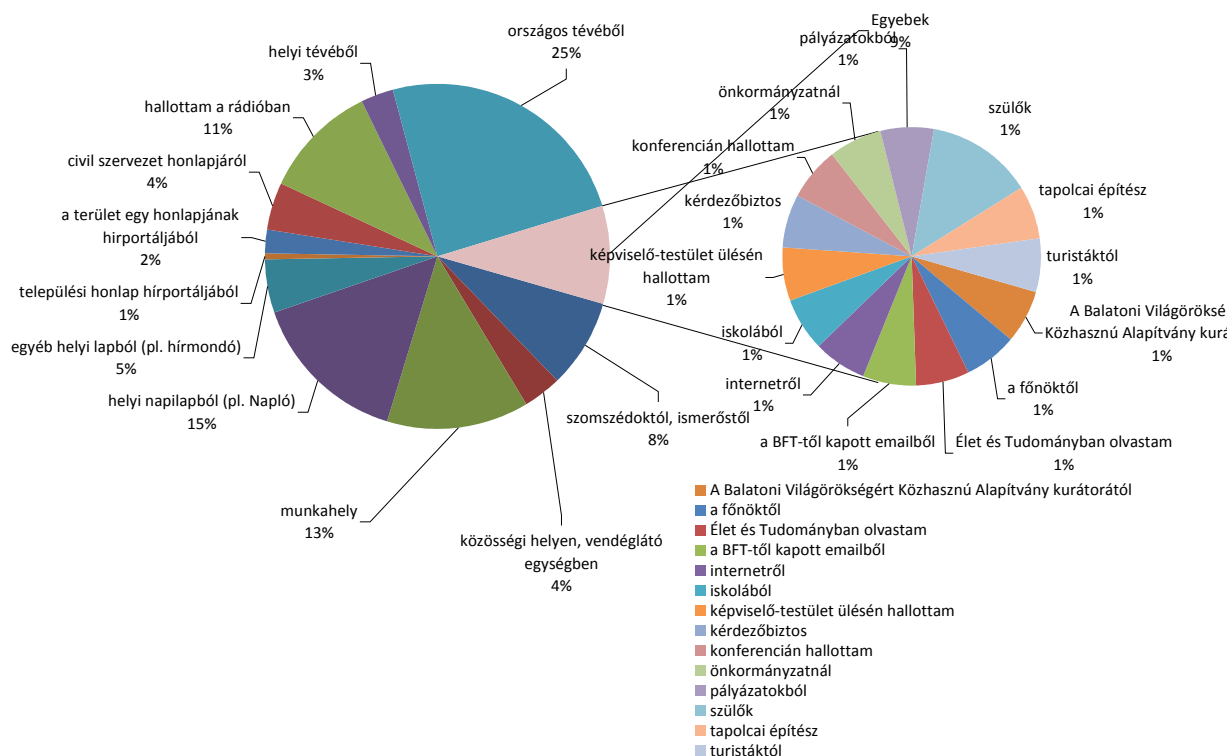
Az átlagosnál jobb értéket mutat Balatonfüred, ahol az UNESCO főigazgatója, Matsuura úr a közelmúltban tett látogatást, és erről a helyi média is tudósított. A Balatonfüredi válaszolók közel 20%-a a legelső értesülés időpontjának az elmúlt heteket jelölte meg (19. ábra), és helyi médiumot vagy szomszédokat, ismerősöket hírforrásként. A tihanyi helyi média is évek óta foglalkozik a kérdéssel – hiszen ők 1996-ban már önállóan is fontolgatták a világörökségi címre való pályázatot -, ezért a Tihanyban élő válaszolók 61%-a tisztában volt a világörökségi várományos terület tényével.

Az ismertség területi megoszlását láthatjuk a 16. ábrán. Szignifikáns különbség nincs az egyes várományosi területrészek között, az arányok Hévíz esetében jobbak az átlagosnál (a mintaszám azonban csak 7) illetve Kapolcs környéke esetében rosszabbak.

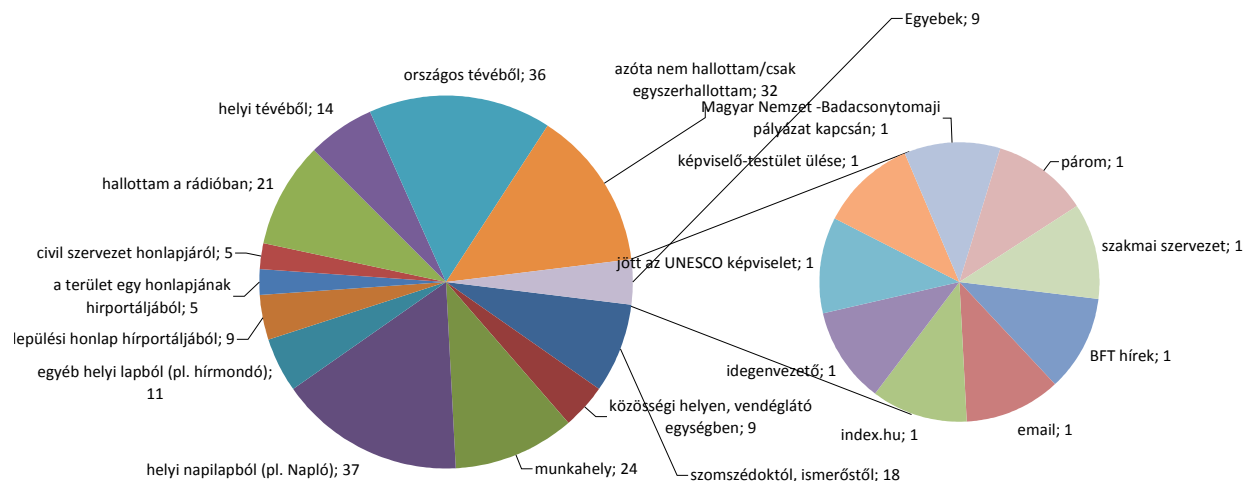

16. ábra A világörökségi várományos terület ténye ismertségének területi megoszlása

A 17. ábra mutatja, hogy a válaszadók először honnan hallottak a világörökségi várományos területről, majd a 15. ábrán láthatjuk, hogy utána még honnan értesültek róla. Kiemelkedő hírforrásnak számít az országos televízió, a helyi lap és a rádió, mindegyik hírforrás 10% feletti értékkel bír, de a munkahelyükön és az ismerősektől is összesen 21% hallotta. Az utólagos hírforrás esetében szintén az országos csatornák és helyi lapok jelentősek, valamint a munkahely (24%) és szomszédok, ismerősök (18%) megjelölése azt mutatja, hogy a világörökség beszédtema volt a közösségekben.

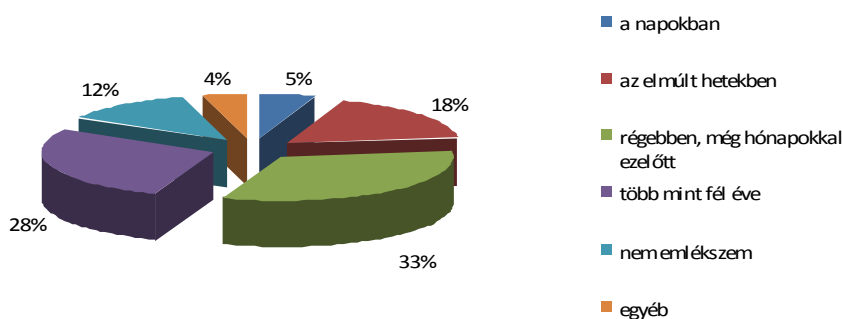

17. ábra „Honnan hallott róla először?”

18. ábra „Honnan hallott róla a későbbiekben?”

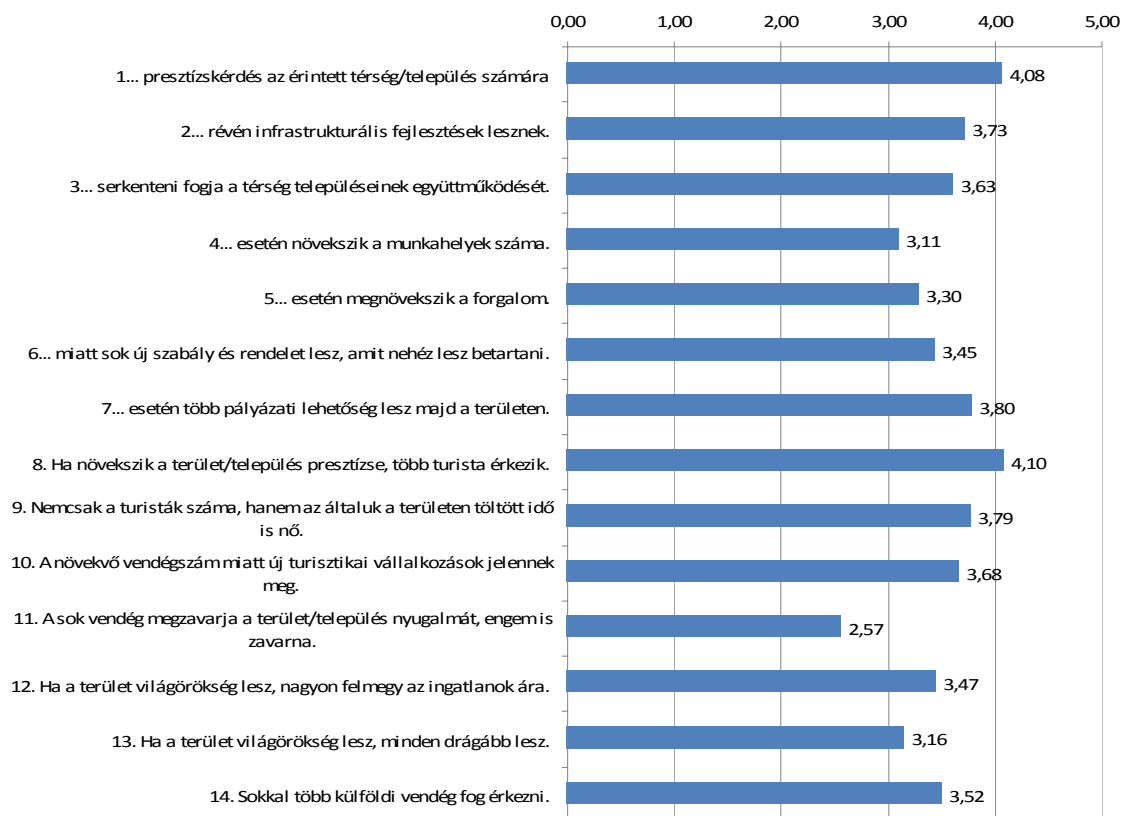
A Mikor hallotta először kérdésre adott válaszokat a 19. ábra szemlélteti.

19. ábra „Mikor hallott először arról, hogy a terület világörökségi várományos?”

4.1.3 A világörökséggel kapcsolatos elképzelések vizsgálata

A következő kérdésnél olyan állításokat tettünk fel, amelyek a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban előfordultak már más helyszíneken, vagy várható hatásként szerepel a világörökségi esettanulmányokban, publikációkban. Az állításokat egy ötfokozatú skálán kellett értékelni ahol 5 a „teljesen egyetértek”-et, az 1 az „egyáltalán nem értek vele egyet” kategóriát jelentette. Az állításokra adott átlagos értékeket láthatjuk alább.

20. ábra A világörökséggel kapcsolatos állításokra adott értékek átlaga

4-es érték feletti átlagot a presztízzsel kapcsolatos állítások kapták, a presztíz és a több turista érkezése a legtöbb válaszadó számára egyértelmű képet mutat. A presztíz megítélése szubjektív véleményt tükröz, de érdekes, hogy nincs korreláció a világörökségi cím ellenzése és a presztíz megítélése között. Természetesen inkább azok közül kerülnek ki a presztízzsel egyet nem értők, akik a világörökséggé nyilvánítással sem értettek egyet. A válaszok közötti összefüggést a következő oldalon található táblázat mutatja.

A világörökséggé nyilvánításra a legpozitívabb választ adók 71,1%-a teljesen egyetért azzal, hogy a világörökséggé nyilvánítás presztízskérdés a terület vagy a település számára. A világörökséggé nyilvánítást fenntartással fogadóknak már csak 39,6%-a ért teljesen egyet ugyanezzel az állítással.

			A világörökségi cím elnyerése presztízskérdés az érintett terület számára					Összesen
			Egyáltalán nem (1)	Nem értek vele egyet (2)	is-is (3)	egyérték vele (4)	teljesen egyetértek (5)	
A világörökséggé nyilvánítással kapcsolatos összefoglaló vélemény	Határozottan örülnék neki	Válaszolók száma	3	2	8	15	69	97
		a világörökségi vélemény %	3,1%	2,1%	8,2%	15,5%	71,1%	100,0%
		a presztízskérdésen belüli %	20,0%	14,3%	13,6%	23,8%	43,1%	31,2%
		A válaszok %-a az összeshez	1,0%	,6%	2,6%	4,8%	22,2%	31,2%
	Örülnek neki	Válaszolók száma	3	2	23	24	45	97
		a világörökségi vélemény %	3,1%	2,1%	23,7%	24,7%	46,4%	100,0%
		a presztízskérdésen belüli %	20,0%	14,3%	39,0%	38,1%	28,1%	31,2%
		A válaszok %-a az összeshez	1,0%	,6%	7,4%	7,7%	14,5%	31,2%
	Alapvetően jó lenne, de vannak fenntartásaim	Válaszolók száma	5	9	28	22	42	106
		a világörökségi vélemény %	4,7%	8,5%	26,4%	20,8%	39,6%	100,0%
		a presztízskérdésen belüli %	33,3%	64,3%	47,5%	34,9%	26,3%	34,1%
		A válaszok %-a az összeshez	1,6%	2,9%	9,0%	7,1%	13,5%	34,1%
	Inkább nem szeretném	Válaszolók száma	3	1	0	2	3	9
		a világörökségi vélemény %	33,3%	11,1%	,0%	22,2%	33,3%	100,0%
		a presztízskérdésen belüli %	20,0%	7,1%	,0%	3,2%	1,9%	2,9%
		A válaszok %-a az összeshez	1,0%	,3%	,0%	,6%	1,0%	2,9%
	Teljes mértékben ellenzem	Válaszolók száma	1	0	0	0	1	2
		a világörökségi vélemény %	50,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	100,0%
		a presztízskérdésen belüli %	6,7%	,0%	,0%	,0%	,6%	,6%
		A válaszok %-a az összeshez	,3%	,0%	,0%	,0%	,3%	,6%
Összesen	Válaszolók száma		15	14	59	63	160	311
	a világörökségi vélemény %		4,8%	4,5%	19,0%	20,3%	51,4%	100,0%
	a presztízskérdésen belüli %		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	A válaszok %-a az összeshez		4,8%	4,5%	19,0%	20,3%	51,4%	100,0%

21. ábra A világörökséggé nyilvánítás és a presztízskérdéssel foglalkozó állítással kapcsolata

Az állítások közül leginkább azzal nem értettek egyet, hogy a sok vendég megzavarja a település nyugalma, és válaszolót is zavarná. Mivel a megkérdezett területek a turizmus terei, és a legtöbben érdekeltek a turizmusban, a turisták jelenlétét elfogadják.

Éppen 3 feletti értéket kapott a munkahelyek számának a növekedése, amiben nem feltétlenül bíznak a válaszadók. A forgalom növekedése feltehetően azért kapott szintén kisebb értéket, mivel úgy gondolják sokan, hogy már eleve nagy a forgalom, a terület elérte a fizikai teherbíróképességének határát, és jelentős forgalomnövekedés nem várható (itt a gépjárműforgalomra értetették a kérdést). A terület ingatlanjainak drágulása állítással sem értenek egyet maradéktalanul, ezt a személyes megkérdezések során tapasztalt „ennél már nem lehet sokkal drágább” válaszadói megjegyzéssel lehet magyarázni.

Az átlagokon túl az egyes értékek számát mutatja a 22. ábra. A

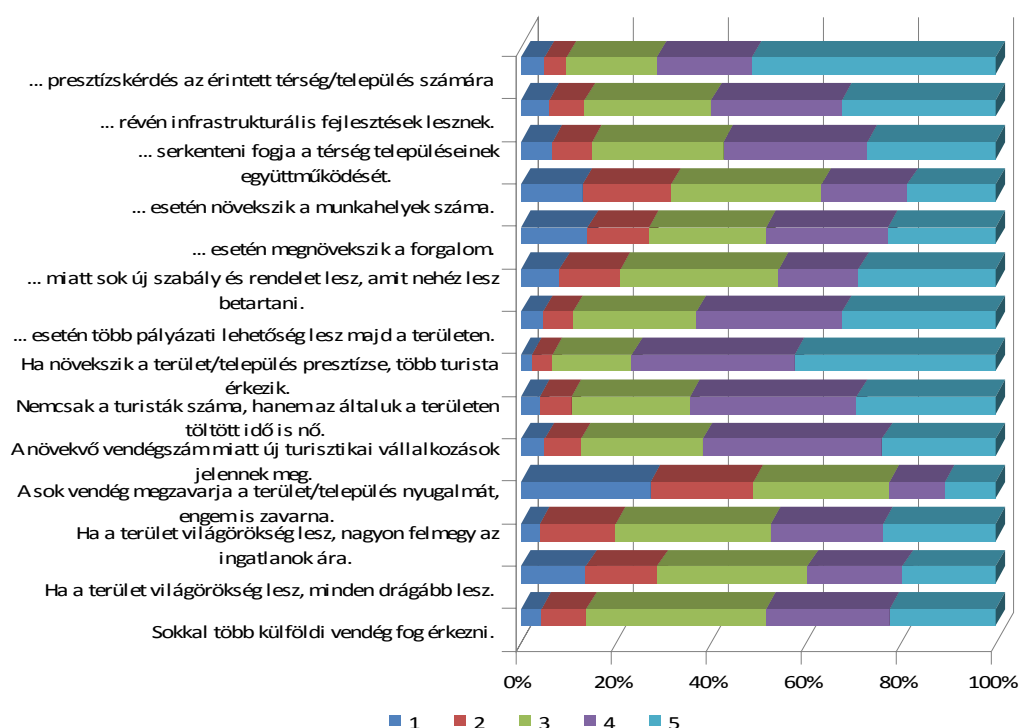
- „Ha növekszik a terület/település presztízse, több turista érkezik.”;
- „Nemcsak a turisták száma, hanem az általuk a területen töltött idő is nő.”
- „A növekvő vendégszám miatt új turisztikai vállalkozások jelennek meg.”
- „Sokkal több külföldi vendég fog érkezni”

állításoknál alig voltak olyanok, akik a teljes egyet *nem* értést választották, a válaszadók kevesebb, mint 5%-a választotta az 1-es, teljes egyet nem értést jelentő értéket. A legtöbb teljes egyetértés a presztízzsel kapcsolatos állításokra érkezett, ami azt jelenti, hogy a lakosság úgy gondolja, hogy a világörökségi cím fontos elismerést jelent. A legnagyobb egyetértés a „növekvő presztízsz – növekvő turizmus” állítással kapcsolatban volt, itt az egyértelmű pozitív válaszok (5-es és 4-es érték) aránya közel 80%-os, azaz a világörökséggé nyilvánítással és a presztízsnövekedéssel több turista érkezésére számíthatnak. Ezt Hévíz város képviselője említette is az interjúban, hogy Hévíznek ez jelentené az egyik előnyt a világörökségi címből.

A legtöbb egyet nem értés „A sok vendég megzavarja a település nyugalma, (engem is zavarna)” állításhoz tartozik (27,3%). A terület a turisták által feltárt terület, a helyiek viszonylag jól alkalmazkodtak a turistákhoz, és a turisták mozgási pályái is sokszor eltérőek a helyiekétől, így azok nem zavaróak a helyiek számára. Szentbékáll, Köveskál, Tihany és Lesencetomaj településről

választották azt, hogy a sok vendég megzavarja a település nyugalma. Ennél az állításnál az „Inkább nem értek vele egyet” állítások is nagy számban szerepelnek (21,6%).

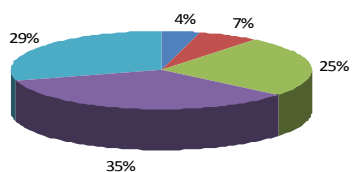
Viszonylag magas az egyet nem értés (1-es és 2-es értékek) a munkahelyek növekedésére vonatkozóan (nem nagyon bíznak benne), a forgalomnövekedésre és a drágulásra vonatkozóan. A drágulással kapcsolatos véleményt az befolyásolta, hogy a helyi lakosok véleménye szerint a terület már „amúgy is drága”, nem hinném, hogy ennél sokkal följebb tudnának már menni az árak” – ahogy azt a helyszíni felmérés során szóban közölték. Kapolcsról, Keszthelyről, Szentbékálláról és Tihanyból származik a legtöbb olyan válasz, amely a drágulás bekövetkezésével kevésbé számol.

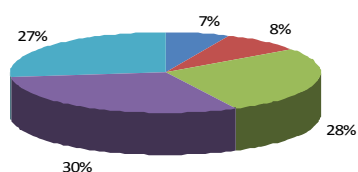
22. ábra A világörökséggel kapcsolatos állítások értékelése

Az új szabályok és rendeletek, valamint az ezzel kapcsolatos aggodalmakat mutatja a „sok új szabály és rendelet lesz, amit nehéz lesz betartani” állítás. Ezzel a válaszdókkal közel egyharmada teljes mértékben egyetért (29%), 17% pedig egyetért. A közepes értéket választotta 33%, és 13% valamint 8% választotta az állítással egyet nem értést. Azaz a válaszdókkal egyötöde nem gondolja, hogy új szabályok és rendeletek lesznek, mivel sokan úgy gondolják, hogy a nemzeti park-igazgatósággal és a Balaton törvénnyel kapcsolatban már épp elég rendelet van, amit nem fognak tovább szigorítani. A helyszíni kérdőíves felmérésnél és a kvalitatív interjúk során a szabályoktól való félelem sokkal markánsabban érezhető volt, mint amit a kérdőív mutat. A kérdőív végén lévő vélemény rovatba többen is írták a szabályok és „egy másik nemzeti park” feletti aggodalmukat.

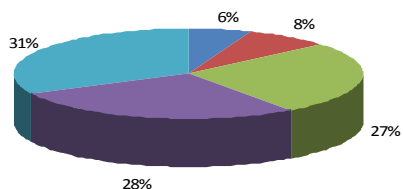
Nemcsak a turisták száma, hanem az általuk a területen töltött idő is nő.

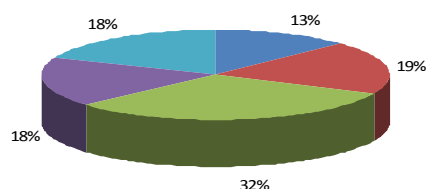
...serkenteni fogja a térség településeinek együttműködését.

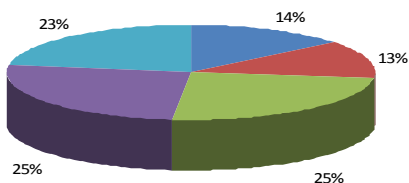
...révén infrastrukturális fejlesztések lesznek.

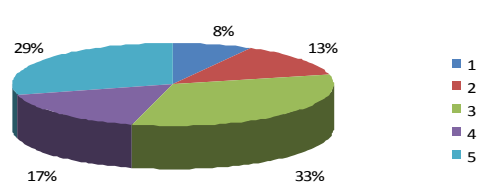
...esetén növekszik a munkahelyek száma.

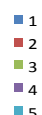
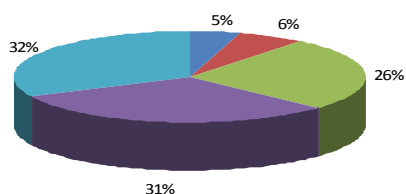
...esetén növekszik a forgalom.

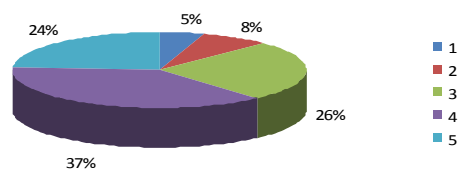
...miatt sok új szabály és rendelet lesz, amit nehéz lesz betartani.

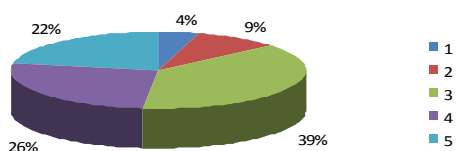
...esetén több pályázati lehetőség lesz majd a területen.

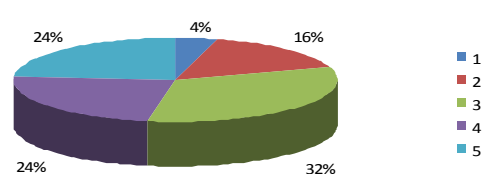
A növekvő vendégszám miatt új turisztikai vállalkozások jelennek meg.

Sokkal több külföldi vendég fog érkezni.

Ha a terület világörökség lesz, nagyon felmegy az ingatlanok ára.

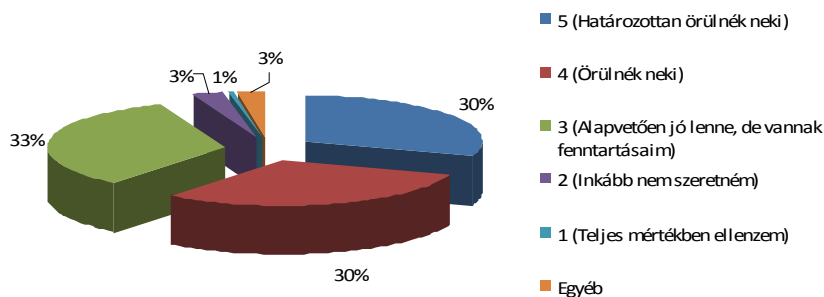
23. ábra

Az állítások közül egyedileg is megvizsgálhatunk néhányat a diagramokon (23. ábra).

A gazdasági jellegű kérdéseknél elég nagy a 3-as értéket kapott állítások számának aránya, ez abból is adódik, hogy ezeket a kérdéseket a helybeliek nem tudják megítélni, és inkább a közepes értéket, a „nem tudom” jelentéstartalommal bíró választják.

4.1.4 A világörökséggé nyilvánítással való egyetértés

A 24. ábra szerint alakult a megkérdezettek preferenciája a világörökséggé nyilvánítást illetően. A legtöbben az „Alapvetően örülnék neki, de vannak fenntartásaim” válaszlehetőséget választották, ami bizonyos óvatosságra utal. A világörökségi címben érdekeltek, a turisztikai vállalkozók és azok, akik a turizmusból származó bevételekből közvetve is részesülnek, felismerve a világörökség turisztikai jelentőségét az „Örülnék neki” illetve a „Határozottan örülnék neki” állítást választották.

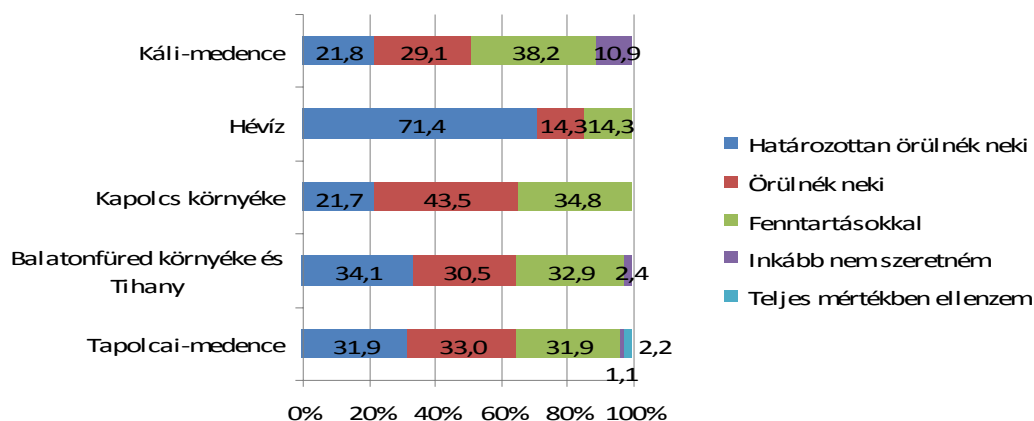

24. ábra Világörökséggé nyilvánítással való egyetértés

A egyetértés átlagának értéke 3.8, ami azt jelenti, hogy a lakosság nagy része pozitívan áll hozzá a világörökség kérdéséhez, de vannak fenntartásaik is, amelyekről az előzőekben már szó esett.

Megvizsgáltuk azt is, hogy a világörökséghez való viszonyban vannak-e *területi különbségek*. Balatonfüred környéke, a Káli-medence és a Tapolcai-medence valamint Hévíz esetében különböznek-e a vélemények. Hévíz esetében nagyon kicsi a mintaszám, ezért azokból az adatokból nem tudunk következtetéseket levonni.

A 25. ábra szerint a Káli-medencében van egy kicsivel kisebb pozitív vélemény a többi területhez képest a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban. A többi területen közel azonosan vélekednek a világörökségi cím elnyeréséről.

25. ábra A világörökséggé nyilvánítás általános elfogadásának területi megoszlása

4.1.5 A jövőre vonatkozó elképzelések

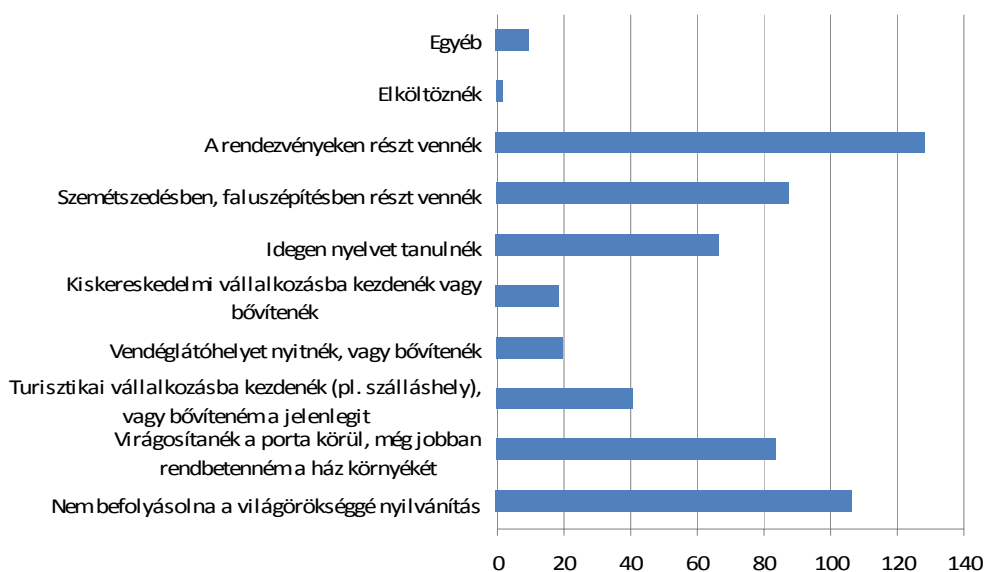
Arra a kérdésre, hogy a világörökséggé nyilvánítás után megváltozna-e a tevékenysége, változna-e az élete ez a válasz-eloszlás adódott (1 értékelhetetlen válasz volt):

- Igen, biztosan 37

- Lehet 115
- Valószínűleg nem 74
- Nem 92

A következő kérdésben választani lehetett tevékenységek közül, hogy milyen tevékenység az, amelyet végezne akkor, ha a világörökséggé nyilvánítás megtörténne. A település rendezettségével kapcsolatos tevékenységek feltehetően már jelenleg is megvannak, van, aki ezt az „Egyéb” kérdésnél meg is jegyezte, hogy eddig is tisztán tartotta környezetét. A 26. ábra a tevékenységek bejelölésének gyakoriságát mutatja.

A válaszadók 33,5%-a (107 fő) válaszolta azt, hogy nem befolyásolná a világörökséggé nyilvánítás a tevékenységét. A rendezvényeken való részvétel (129 jelölés), a szemétszedés, településszépítés és a virágosítás, vagyis a lakókörnyezet rendbetétele szerepelt a legtöbb esetben.

26. ábra A világörökséggé nyilvánítás utáni időszak vállalt tevékenységei

Az Egyéb kategóriát 10 válaszadó jelölte meg, a tevékenységi körökben a szőlészet-borászatot, rendezvényszervezést, a turistáknak történő információnyújtást jelölték meg. Szintén ide érkezett megjegyzés, hogy „az általam bejelölt tevékenységeknek csak akkor van értelme, ha megfelelő színvonalon lehet működtetni őket.”

4.1.6 Egyéb vélemények

A kérdőív utolsó kérdéseként a kitöltőket arra kértük, hogy írják le a véleményüket, hozzáfűznivalójukat. A vélemények között konstruktív javaslatok is voltak.

„Előnyök és hátrányok figyelembe vételével kell döntést hozni először helyben, aztán kell egy közös álláspontot kialakítani. SWOT analízis készítése akár településenként, hiszen mindenki életét befolyásolni fogja a cím.”

„Csak akkor van értelme, ha ez által a környezetet fokozottabban tudjuk óvni, ha az ott élő emberek életszínvonala emelkedhet, ha a minőségi szolgáltatások száma nő és ha a változtatások egy jól megtervezett, organikus szemlélettel történnek. Úgy tudom, hogy Hollókőn ez sajnos nem így sikerült, mert pont a világörökséggé nyilvánítás következtében, illetve a bonyolult szabályozások miatt az emberek elköltöztek az Ófaluból. Pont a lényeg veszett el ezáltal. Ezeket a példákat és következményeket muszáj figyelembe venni.”

A pozitív vélemények közül néhány:

„Fontos lenne, hogy a cím elnyerése után óriási média kampány induljon...”

„Megérdemli a terület”

„Öröndetes lenne, hiszen ezzel Hollókő, a Hortobágy vagy a Tokaji borvidék után még tovább növelhetnénk azon hazai tájrészeket, amelyek "háborítatlanul" megmaradhatnának az utódaink számára.”

A vélemény-nyilvánítók közül legtöbben inkább az aggodalmaikat vagy ellenérzéseiket fejezték ki:

„Magyarországon egyáltalán nem veszik figyelembe a helyben élők alapvető igényeit, csak a hátrányokat érzéttetik, kompenzáció nincs, csak előírások.”

„Korrekt politikusok hatalomba helyezésével lenne csak értelme.”

„Elgondolkodtató a Tokaj és környéke problémája. A hagyományok és a fejlődés összhangjának megteremtése. A vélhetően "sarkos" szabályozás.”

„Magyarországon még sok olyan terület van, ami megérdemelné.”

„Azt, hogy múzeumot, mutogatás tárgyát csinálnak egy faluból, az ott élő embereknek biztosan nem lenne jó!”

„A világörökség értelmetlen rendeleteket jelent. Mind a globalizmus kitalálománya, amelynek a valós élethez nincs köze.”

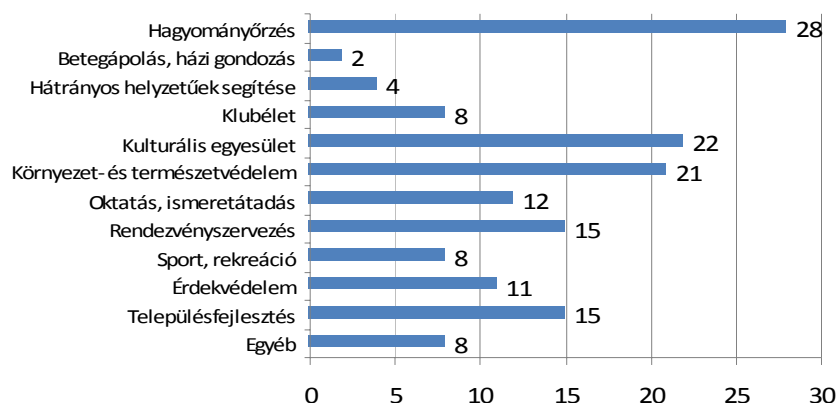
„Nem bírom benne, hogy lesz.”

„Ne szóljon bele a politika.”

„Már így is túl sok a turista ill. Szemléletváltás kellene a turisták részéről is.”

4.1.7 A civil szervezetek attitűdje

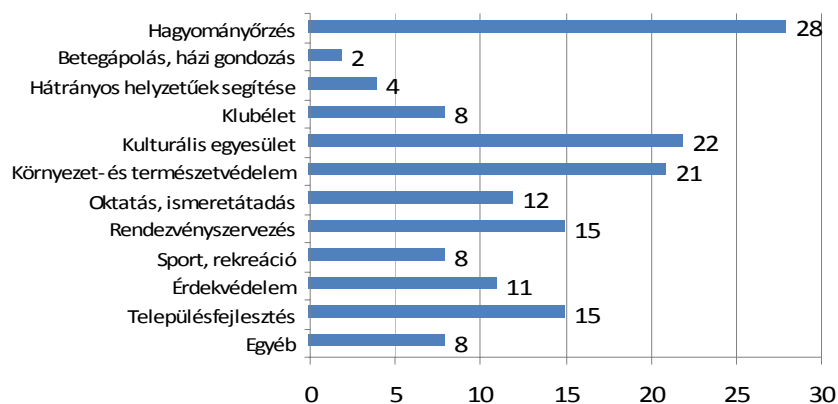
A 319 megkérdezett közül 58 válaszoló civil szervezet aktív tagja vagy vezetője. A válaszadók területi illetékessége nagy szórást mutat, szinte mindegyik településről volt kitöltő, a nagyobb településekről ill. Gyenesdiásról több is. A kérdőív tartalmazott egy civileknek szóló részt, amely két kérdésből állt. Az egyik a civil szervezet jelenlegi tevékenységére utal, a másik arra, hogy a világörökséggé nyilvánítás után változik-e a tevékenységük, és ha igen, akkor milyen területen. A tevékenységi körök a 27. ábrán találhatók.

27. ábra A megkérdezett civil szervezetek tevékenységi köre

A következő diagramon a tervezett tevékenységek láthatók. Itt is a hagyományőrzéssel és a település rendezettségével kapcsolatos tevékenységek szerepelnek a legtöbbször. A civil szervezetek közül 18-

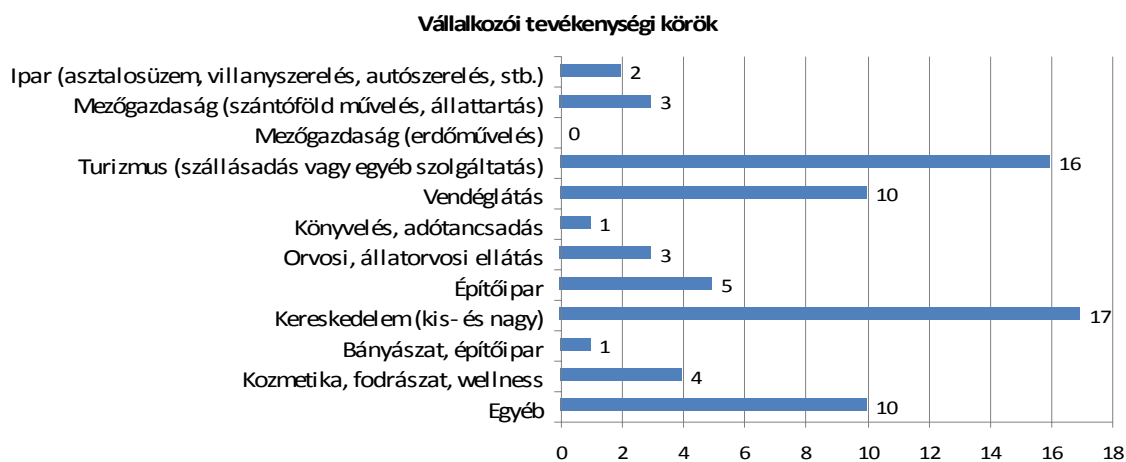
an (31%) nem bővítenék vagy változtatnák meg tevékenységüket a világörökséggé nyilvánítással összefüggésben.

28. ábra A civil szervezetek tervei

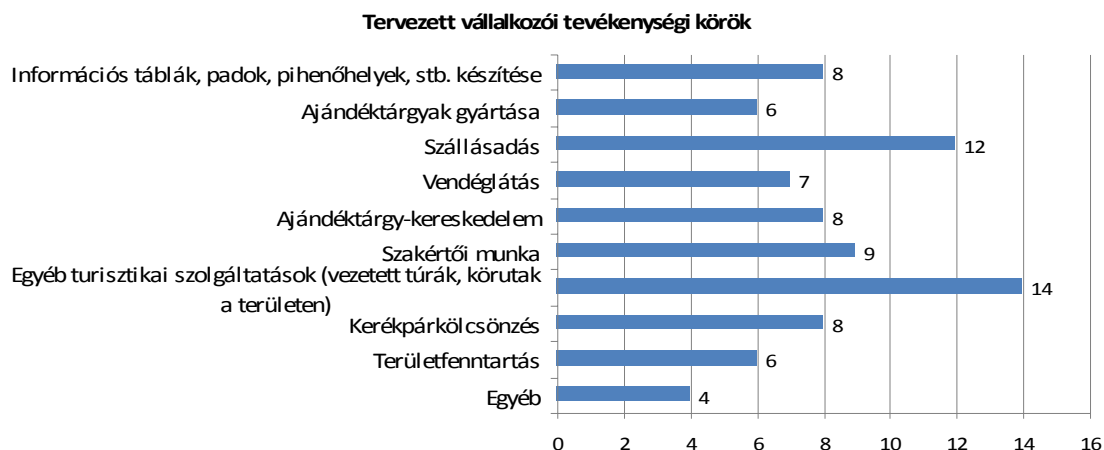
4.1.8 A vállalkozók attitűdje

A kérdőív során 54 válaszadó jelölte be, hogy vállalkozói tevékenységet is folytat. A vállalkozások jellege a legtöbb esetben turisztikai (16), kereskedelmi (17) és vendéglátói (10) szolgáltatás (29. ábra)

29. ábra Vállalkozói tevékenységi körök

A vállalkozók 33%-a nem változtatná meg vagy bővítené tevékenységét, akik a megváltoztatást fontolják leginkább szállásadásban vagy bővítésben, kereskedelemben és egyéb turisztikai tevékenységekben gondolkodnak, vagyis a válaszadók tisztában vannak azzal, hogy a terület iránti kereslet növekedésére lehet számítani (30. ábra).

30. ábra Tervezett vállalkozói tevékenység

4.2 Interjúk elemzése

A kutatás során 25 interjút készítettünk, civil szervezetek képviselőivel, formális vezetőikkel és attrakciókezelőikkel, valamint szálláshelyekkel.

4.2.1 Formális vezetőikkel folytatott interjúk

A kutatás során 11 polgármesterrel, illetve alpolgármesterrel vagy az önkormányzatnál felelős személlyel készítettünk interjút. A polgármesterek közül egy megkérdezett város, két megkérdezett parti település, a többiek háttértelepülések polgármesterei.

A megkérdezett polgármesterek: Hegyesd, Hévíz, Kapolcs, Köveskál, Lesencetomaj (polgármester és alpolgármester), Lesenceújfalu, Monostorapáti, Raposka, Szigliget, Szentbékállya.

Hallott-e a világörökségi várományos listáról? Ha igen, kitől és mikor?

A megkérdezett polgármesterek közül csupán 1 fő nem hallott arról, hogy települése szerepel a világörökségi várományosi listán. Öt polgármester nem tudja, hogy melyek a várományosi lista részei, illetve milyen nevet kívánnak adni a világörökségnek. Egy polgármester ismerte a pontos nevet, a többi polgármester szerint a tanúhegyek és Hévíz neve része lesz az elnevezésnek, illetve volt, aki külön kiemelte Tihanyt és a Szent György hegyet.

A megkérdezett polgármesterek többsége úgy emlékszik, hogy e-mailben tájékoztatták őket, mint a település vezetőit a várományosságról: „Az önkormányzatokig jutott el, akik pl. e-mailben is megkapták. Összehívtak egy fórumot, amelyre az önkormányzatokat hívták meg, ahol előadást tartottak más világörökségi területek polgármesterei is, hogy mivel jár ez a cím, stb. Nem sokan voltak a fórumon, vegyes fogadtatása volt.” Más megkérdezettek éppen a tájékoztató fórumot és e-mailt hiányolták, ők az újságból (napilap) értesültek a világörökségi tervről.

A polgármesterek nem tudnak a lakosság mások által (például Világörökségi Bizottság) tájékoztatásáról, továbbá ők és a polgármesteri hivatal sem tájékoztatta a lakosságot:

- „Olyan fórum azóta még nem volt, hogy erről az önkormányzat továbbadott volna tájékoztatást a lakosságnak.”
- „Nem foglalkoztunk vele”
- „Pár emberrel beszéltünk erről, de nagy nyilvánosságot nem kapott”
- „Falugyűlésen meg lett említve, de hogy konkrétan mennyire lesz érintett a terület, arról nem.”

Összességében tehát megállapítható, hogy a polgármesterek tudnak a világörökségi várományosságról, tájékoztatták őket erről – „Nem sokan voltak a fórumon, vegyes fogadtatása volt.”, viszont az érintett települések lakosságának semmiféle tájékoztatása nem történt meg.

Az elvárt előnyök

A világörökségi várományos listára való felkerüléssel kapcsolatban a polgármesterek alapvetően a turizmus megerősödésének lehetőségét határozták meg várható előnyként:

- „Turizmus fellendülése, a terület fontos koncepciója az értékmegőrzés.”
- „A világba kikerülne a nevünk, ez egy olyan cím, amire felfigyelnek az emberek. Turizmusfejlesztés, lovaglás, kerékpárutak fejlesztésénél ez jó hivatkozási alap lenne.”
- „Ha lenne kialakított turisztikai infrastruktúra, akkor lenne előnye.”
- „A turisták kifejezetten keresik ezeket a világörökségi helyeket, sokkal jobban a figyelem középpontjába kerül egy terület, ha világörökség. Ez növelné a város nemzetközi ismertségét.”

További előnyként említik a megnyíló pályázati lehetőségeket, mellyel párhuzamosan ugyanezen tényező hátrányait is felhozták: „Pályázatok, de ez további szabályozással járna.” Az elvárások alapján több polgármester is említette, hogy uniós támogatást nyerve lehet újabb fejlesztéseket megvalósítani „Ha uniós pénzeket hoz, akkor lenne előnye.”; „Erkölcsei/elvi előnyök, ha lehetne olyan beruházásokat indítani, ami fejleszti a turizmust, akkor jó (uniós pénzből).”

Egy polgármester szerint semmilyen előnnyel nem jár a lehetőség a település számára, mivel megélhetőségüket nem a turizmus adja, így abban az esetben, ha elnyernék a címet, a település életében nem történne változás – alapvetően tehát a polgármester is a turizmus fejlődésében lát lehetőséget, előnyt.

Összességében fontosnak tartják, hogy ne nagy léptékben fejlesszék az érintett településeket, sokkal inkább a kisgazdaságok, kisvállalkozók érdekeit tartsák szem előtt: „Itt a kisebb dimenziókban gondolkodás lenne a cél, ebben kellene gondolkodni. Itt mindig is kisgazdaságok voltak, és ezek miatt vált ez a terület olyanná, ami miatt most idejönnek az emberek. ... Ezeket a kis méreteket az új előírások ugyanúgy megölik, mint a piaci viszonyok, és jó lenne, ha legalább az előírások miatt nem kényszerülnének az emberek a kisgazdaságok föladására. Az itt élőknek a világörökség csak akkor lehet előny, ha azok, amiket ők akarnak és kisméretűek azok beleférnek, a nagy komplexumokat viszont nem engednék.”

A feltételezett hátrányok

A megkérdezett polgármesterek legnagyobb számban a szabályok számának növekedését és betartásuk nehézségének fokozódását említette, mely tovább nehezítené a mindennapokat a Balaton – felvidéki Nemzeti Park és a Balaton törvény által már így is sújtott területen:

- „A Balaton törvény meg a Nemzeti Park által sújtott terület, ha ezek erősödnének. A túlzott szabályozás nem lenne jó, ha a lakóövezetre is kiterjedne, az jó lenne, ha csak a vár, az ófalu lenne érintett.”
- „Kötöttségek pl. kisebb épületek építése; már a Nemzeti Park is kötöttséggel járt, ez csak még egy kötöttség lenne.”
- „Csak egy új szakhatóság, amiből már így is 38 van.”
- „A Nemzeti Park sem hozott előnyt.”

Az egyik polgármester megemlítette Komáromot, mint negatív példát a világörökségi várományossággal kapcsolatban, hiszen a város inkább visszalépett a lehetőségtől a nehézkesen betartható várható szabályok miatt.

Az egyik polgármester a törvényi szabályozás mellett megemlítette a jövőkép hiányát, mely nagymértékben gátolja a fejlesztések összességét, mivel koncepció nélkül közép- és hosszútávon nem jár pozitív eredménnyel egyetlen fejlesztés sem: „Hosszabb távon kell ehhez gondolkodni, meg jövőképben, amivel hadilábon állunk, mert itt a környéknek nincs jövőképe. Nincs egy olyan elképzelés, egy előremutatás, szóval nincs egy jövőkép, amely célt adna az embereknek vagy a gazdaságnak. Az volt itt a baj a nemzeti parkkal kapcsolatban is, hogy a korlátozás mellé nem adtak segítséget, tanácsokat. Ha a világörökségi területtől kapnánk tanácsokat, jövőképpel kapcsolatos iránymutatást, akkor indulhatnánk el jó úton. Itt most senki nem tudja, hogy mi lesz tíz év múlva, mert nincs jövőkép, és jövőkép nélkül csak céltalanul lehet előre haladni.”

Tervezett változások a világörökséggel kapcsolatban

Négy település polgármesteri úgy nyilatkozott, hogy „Kifejezetten a világörökség vonatkozásban nem, de vannak fejlesztési elképzelések, melyek nem ellentétesek a világörökség koncepcióval, elvekkel.”, illetve abban az esetben fejlesztenének, ha kapnának rá külön támogatást, mivel „nem lehet a lakosságra több terhet róni”. A további hét település egy része kifejezetten alap infrastrukturális fejlesztést tervez (például szennyvíz hálózat), mások a turisztikai infrastruktúra fejlesztését határozták meg (például kerékpárút összekapcsolása már meglévő szakasszal, szálláskínálat bővítése).

Négy település nem tervez új munkaerőt foglalkoztatni a világörökséggel kapcsolatban, két településen még nem tudják, hogy sor kerül-e erre a lépésre. Öt település polgármestere feltételes módban igenlő választ adott a kérdésre, a határozott igen feltétele a minden esetben a világörökséggel kapcsolatban megvalósuló infrastrukturális fejlesztések üzemeltetése. Az összegző megfogalmazás szerint: „Bízzunk benne”.

A polgármesteri hivatal tevékenységeit érintő változások kapcsán négy településen még nem tudnak ezzel kapcsolatban állást foglalni: „nem lehet még tudni, milyen változást ír elő a törvény”. További négy település polgármestere úgy véli, hogy a világörökség kapcsán nem fog változni a falu irányításának tevékenységi köre – „Remélhetőleg nem, nem szeretnénk plusz feladatokat”. Három településen a következő változásokkal számolnak: „Idővel faluszépítés”, „Amit a szabályok előírnak”, és „A költségvetés függvénye lesz, ha nő, akkor biztosan változik”.

Vállalni kívánt szerepek a világörökség előkészítésében, működtetésében

A megkérdezett polgármesterek közül ketten kategorikusan elzárkóztak attól, hogy bekapcsolódjon a törvényhozási, koordinációs munkákba, illetve, hogy bármiféle szerepet vállaljon a terület operatív működtetésében.

Három további polgármester nem venne részt az operatív működtetésben, viszont az előkészítésben, a törvény véleményezésében annál inkább. Nyolc polgármester a település érdekében részt vállalna a szervezésben és az előkészítésben is, továbbá valamilyen szinten a működtetésben is.

A két elzárkózó polgármesteren kívül valamennyien fontosnak tartják, hogy a világörökségre vonatkozó törvénytervezetet véleményezhessék:

- „Ha lehet, akkor igen, elolvasni és véleményezni szeretnénk a kezelési tervet...”
- „Szeretnénk látni, hogy mi készül, mert a Balaton Törvény esetében sem láttuk, pedig szeretnénk volna”

A Világörökségi Bizottsággal kapcsolatos elvárások

A meginterjúvált polgármesterek egyike sem vett részt 2008-ban a Világörökségi Bizottság alakuló ülésén Keszthelyen.

Valamennyi polgármester azt várja el a Bizottságtól, hogy egyrészt a formális vezetőket tájékoztassák alaposan a várható előnyökről és hátrányokról („Korrektül legyen elmondva az előny és a hátrány, hogy tudjunk dönteni”). Másrészt elvárják a településeken munkálkodó szakemberek (turisztikai,

civil, stb.) részletes tájékoztatását – „fórumok is kellenének még, ahol különböző szakterületek szakembereinek kellene tájékoztatni az embereket az őt érintő dolgokról.”

Mindenki nagyon fontosnak tartja a lakosság alapos és folyamatos informálását, az a véleményük, hogy „Ha csak fentről zúdítják rá a helyi lakosságra az egészet, akkor úgymint ellenállást fognak tapasztalni, legalábbis ez volt a nemzeti park tekintetében.” „Van egy újságunk abba is bele tudnánk tenni, bár megmondom őszintén, eléggé közönyös a falu, keveseket érdekel bármi. Jó lenne felébreszteni őket, hogy ne csak mindent az államtól várjanak, hanem tenni kellene valamit. A fiatalok sem nagyon aktívak, bár vannak néhányan, akik összejönnek, mozgolódnak.”

Összefoglalva a kommunikációval kapcsolatban minden szintre (formális és informális vezetők, lakosság) vonatkozóan az a vélemény, hogy „Eddig senki sem mutatta ki, hogy ez hosszú távon mit fog eredményezni, jó lenne konkrétumokról beszélni, véleményeket megkérdezni.” „... fórumok vannak, kevés az e-mail, a polgármesterek alaposabb tájékoztatására lenne szükség, hiszen a legtöbb dologban ők a befolyásolók”.

4.2.2 Informális vezetőkkel, civil szervezetek vezetőivel és attrakciókezelőkkel készített interjúk

A világörökségi listára való felkerüléssel a megkérdezett attrakciókezelők, szálláshelyek és vendéglátóhelyek üzemeltetőinek nagy része tisztában van. A 14 megkérdezett közül csak hárman válaszolták, hogy nem tudtak előzetesen a listára való felkerülésről. A terület nevéről és a beletartozó területekről legtöbbszörnek nem volt információja, csak két attrakciókezelő vagy szálláshely, vendéglátóhely üzemeltető nevezett meg konkrét területeket. Egyikük a Hévíz-Tihany-Badacsony területet jelölte meg, míg a másik Balatonfelvidék-Balatonrégióra emlékezett.

A megkérdezett attrakciókezelők, szálláshely és vendéglátó üzemeltetők közül senki nincs megelégedve a kommunikációval, információáramlással. Többen említik, hogy semmiféle információt nem kaptak semmilyen forrásból. Szeretnének több részletet hallani a világörökség várományossággal kapcsolatban a Balatoni Fejlesztési Tanácstól, a megkérdezettek e-mail és telefonos tájékoztatást is szeretnének. Fontos lenne információt kapniuk magáról a pályázatról, ennek állásáról, hogy mely fázisban tart a pályázat, ezt egy hírlevélben tökéletes lenne szerintük megoldani. Az interjúalanyok közül többen hangsúlyozták, hogy az információnak részletesebbnek, bővebbnek, a kommunikációnak pedig hatékonyabbnak kellene lennie. Hasznos lenne, ha a tájékoztatás többször szerepelne a médiában és korrekt, naprakész adatokat szolgáltatna. Az egyik megkérdezett hiányolja a lakosság tájékoztatását, szerintük a helyi lakosságnak többet kellene tudni arról, hogy a terület egyáltalán miért is lehet a Világörökség része. A lakosság tájékoztatását postaládában elhelyezett tájékoztatókkal valamint lakossági fórumokkal oldanák meg például egy falunapon.

A megkérdezettek szerint a Világörökségi listára való felkerülés fő előnyei:

- Jobb promóciós lehetőségek, jobb régiómarketing
- Több látogató, turista
- Szébb falu
- Több munkahely
- Infrastrukturális fejlesztések
- Nagyobb ismertség
- Rangelismerés, presztízs
- Rendezvények látogatottságának növelése, könnyebb szponzoráció
- Természetvédelmi értékek hangsúlyozása, különleges állatállomány jobb értékelése

- Nem járna előnyökkel

A megkérdezettek szerinti fő hátrányok a Világörökségi listára való kerüléssel kapcsolatba:

- Nincs rá szükség
- Csak kötelezettségek járnának vele
- Folyamatos megfelelési kényszer

A válaszadók közül heten pedig úgy gondolták, hogy semmilyen hátránnyal nem járna, ha a terület felkerülne a Világörökség listára.

Aktivitás szempontjából a megkérdezettek fele bekapcsolódna a törvényhozási, koordinációs munkába, a kezelési tervek készítésébe vagy a világörökségi cím elnyeréséért történő tevékenységekbe. Közülük egy fő viszont úgy gondolja, hogy nem elég kompetens a feladathoz. Az új tevékenységek vagy szolgáltatás- infrastrukturális fejlesztés tekintetében szintén megoszlottak a vélemények. 6-an nem tartják kizártnak a tevékenységük bővítését, bár ezt a Világörökség kapcsán bekövetkező pozitív változásokhoz kötnék. Az egyik megkérdezett ajándéktárgyak árusításával bővítené tevékenységi körét.

A megkérdezettek nagy része nem tartja kizártnak a humán erőforrással kapcsolatos fejlesztéseket. Az egyik interjúalany plusz egy irodát képzelt el a területen, aminek az emberi erőforrás szükségletet biztosítani kellene. Mások inkább az eredményhez, forgalomhoz, nyereséghez kötnék a további munkaerő felvételét. Az egyik megkérdezett nyári gyakorlati helyet szokott biztosítani a diákoknak, és az ő számukat növelné, amennyiben a forgalom is emelkedik.

A megkérdezettek nagy része pozitív véleményt adott a Világörökségi listára való felkerüléssel kapcsolatban. Nagy dolognak tartják, ami értékmegőrző, fenntartó és vonzerőnövelő funkcióval is bírni fog, emellett kiemelték a jobb anyagi lehetőségeket és a sok turistát. A negatív válaszok egy része pesszimista a Világörökségi listára való felkerüléssel kapcsolatban, szerintük nem fog sikerülni a területnek. Van, aki úgy gondolja, hogy még korai, mert a terület még nincs azon a szinten, hogy ezt hasznosan ki tudja használni.

A megkérdezett informális vezetők és civil szervezetek közül majdnem mind tisztában volt a világörökségi várományos listára való felkerülés tényével. Egy megkérdezett volt csupán, aki nem tudott róla. A terület leendő nevét és kiterjedéséről csak ketten tudtak információval szolgálni. Egyikük szerint a törvénytervezetből nem derül ki egyértelműen, hogy pontosan mely területek tartoznak majd a Világörökségi terület alá, de a következő területeket említette meg: Tihany, Hévízi tó, Tanuhegyek, az egész Balaton. A másik válaszoló csak részben ismeri a terület nevét.

A megkérdezettek közül senki nem vett részt 2008 őszén a Világörökségi Bizottság megalakuló fórumán Keszthelyen. A kommunikáció a civil szervezetek szerint is meglehetősen hiányos. Több információ, tájékoztatás, hozzáférhető anyag kellene. Említik még a helyi lakosság megkérdezésének valamint tájékoztatásának fontosságát. Ennél sokkal több információra lenne szükségük, mert most szinte egyáltalán nincs hozzájuk eljutó információ. Fontos lenne, hogy a média is felfigyeljen az ügyre, de az egyik megkérdezett említi, hogy egy erről szóló konferenciára meghívást kapott több helyi vagy regionális médium is, de mégsem vettek részt ezen a rendezvényen.

A megkérdezettek szerint a Világörökségi listára való felkerülés fő előnyei:

- Kiemelt figyelem
- Presztízsérték növekedése
- Város turisztikai bevételeinek növekedése
- Munkahelyek teremtése
- Kulturális attrakciók keresettségének növekedése

- Növekvő/javuló pályázati lehetőségek
- Normatív támogatás is kerülhetne a támogatásba

A hátrányok aránya a civil szervezetek értékítéletében meglehetősen nagy. Csak 2 megkérdezett nem tudott hátrányokat említeni.

- A Világörökségi listára való felkerüléssel kapcsolatos hátrányok:
- Építéshatósági problémák
- Hatóságok, előírások növekedése
- Betarthatatlan jogszabályok
- Anyagi lehetőségek hiánya
- Lakosság feje felett hoznak döntéseket
- Bürokratikus nehézségek
- Helyi önkormányzatok kihagyása a döntéshozatalból
- Magasabb anyagi hátrányok

A megkérdezettek közül többen hangsúlyozták, hogy a Balaton-felvidéki Nemzeti Park területéből adódó előírások és a Balaton törvény már épp eléggé beszabályozta a helyi lakosság tevékenységét, és a Világörökséggé nyilvánítással még egy hasonló hatóság ellenőrizné ezen tevékenységeket.

A megkérdezettek nem szeretne bekapcsolódni törvényhozási, koordinációs munkába, kezelési tervek készítésébe. A bekapcsolódók közül az egyikük csak egyesületi, nem egyéni szinten segítené a munkát, a másik pedig akármilyen szinten részt venne a munkában. A megkérdezettek szerint a szervezet tevékenysége a világörökséggé nyilvánítással nem fog megváltozni. A Világörökségi nyilvánítással kapcsolatban vagy annak hatására csak egy megkérdezett tervez fejlesztéseket, de konkrét tervek ott sincsenek még. A humán erőforrás fejlesztésével kapcsolatban csak 1 olyan válasz érkezett, mely szerint a Világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban terveznének bizonyos emberi erőforrás fejlesztéseket, képzéseket.

A civil szervezetek nagy része támogatja Világörökséggé válást. Az egyikük azonban tett egy kikötést, miszerint az új előírások mellé forrásokat is kellene rendelni, és ebben az esetben teljes mértékben tudnák támogatni a Világörökséggé nyilvánítást. A Világörökséggé válást illetően vannak olyan civil szervezetek, amelyek az alapfeladatok magas szintű ellátásával, még színvonalasabb munkavégzéssel próbálnak segíteni a világörökségi cím elnyerésében. Egy másik szervezet fórumokat szervez és új feladatokat hajt végre: közösségi programokat, értékmegőrző feladatokat, kulturális programokat szerveznek.

5 ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A kutatás során, melyben 319 érintettet kérdeztünk meg a világörökségi várományos területen arra a következtetésre jutottunk, hogy a lakosság hozzáállása **alapvetően pozitív**, ám a pozitív hozzáállás mellett némi félelem is érződik úgy a vezetők, a gazdasági szereplők, mint a lakosság körében. A megkérdezések során kapott válaszokból arra lehet következtetni, hogy az alábbiakkal kapcsolatban vannak fenntartások:

- Az eddigi, a területet érintő intézkedések mindegyike inkább megnehezítette a régió életét. A természetvédelmi és a Balaton Törvényből származó előírások sokak szerint hátráltatják a „normális” életet, a hagyományos gazdálkodást végképp. Sokak azért választották a fenntartásokkal bíró állítást, mert nem tudják, hogy a világörökséggé nyilvánítás az utilitaritás elvének, vagy tényleg a helyi közösség örökség-megőrzési elvét követi.
- Sokan tartanak az ún. „nagyberuházásoktól”, és a nagyobb turistamennyiség sem zavarná a lakosságot, ha ez nem járna nagy átalakításokkal.
- Attól is tartanak, hogy nem szakmai, hanem politikai szempontok fognak érvényre kerülni, ebben az esetben volt, aki kifejezetten leírta a kérdőív végén, hogy ez esetben egyáltalán nem támogatja a világörökséget. A politikai szempontok érvényesülése több kérdőív esetében konkrétan hangot kapott.
- A kommunikáció, az együttműködés hiánya. Nem szeretnék, ha „felülről” kapnának megint a „nyakukba” még egy szabályt, további kööttségeket jelentő intézményt. Ha az aktív részvételt nem is tervezik sokan, de mindenképpen szeretnének folyamatos tájékoztatást adni a listára való felkerülés időbeli alakulásáról, a tervezett változtatásokról és fejlesztésekről, hogy időben fel tudjanak készülni a világörökségi címre. A felkészülés lehetőségét nagyon sokan szeretnék magukénak tudni.
- A világörökséggel kapcsolatos pozitív attitűdök a következők:
- Egyértelműen presztíznövekedést várnak a listára kerüléstől, a presztíznövekedés előnyét a több turistában, látogatóban – a vállalkozók a nagyobb bevételekben látják.
- A világörökségi területté nyilvánítással kapcsolatban úgy gondolják a megkérdezettek, hogy lesz pozitív infrastrukturális hozadéka, több forrás áll majd rendelkezésre a terület alpinfrastruktúrájának karbantartására.
- Nagyon jó promóciós lehetőséget látnak a világörökségi címben, mert ezzel a hazai ismertség nemzetközi méretűvé válna. Egyesek még nyelvet is hajlandóak lennének tanulni, de sokan voltak azok is, akik a világörökséggé nyilvánítással fokozottabban ügyelnének környezetükre, illetve olyanok is vannak, akik emiatt vállalkozásba kezdenének, elsősorban turisztikai vagy azzal kapcsolatos tevékenységben gondolkodva. Ezzel kapcsolatban szeretnénk megjegyezni, hogy a turisztikai tevékenységek bár döntő jelentőségűek a területen, nem szabad csak erre hagyatkozni, és csak ebben gondolkodni a gazdasági tevékenységek fejlesztésénél. A turizmus alapjai ugyanis azok a kisgazdaságok és hagyományos gazdálkodási formák, amelyek a területen megtalálhatók. Az utóbbi évtized gazdasági szabályozása és a piac alakulása azonban ezeknek a kisgazdaságoknak a visszaszorulását, a hagyományos területhasználati módok felhagyását eredményezte, és ha ez teljesen megszűnik, megszűnik maga az attrakció is hosszú távon, maga az örökség tűnik el. Célszerű ezért a turisztikai tevékenységeken túl a területre jellemző mezőgazdasági művelést (szőlőtermesztés, borászat, ill. legeltető állattartás) és a kisipari tevékenységeket is a kiemelten kezelt gazdasági tevékenységek között kezelni.

A turizmusban is a fenntarthatóságra kell törekedni. A fenntartható turizmus egyik alapelve a helyi közösség támogatása és a helyiek bevonása, ez azt jelenti, hogy az a helyszín, ahol a helyieket nem vonják be a tervezésbe és az operatív működésbe, hosszú távon nem fenntartható.

A fenntartható turizmus optimális esetben a helyi lakosok számára maximális gazdasági előnyöket biztosít: munkalehetőséget nyújt, piacot teremt a helyi termékek értékesítésére, a helyi bevételek növekedése forrást teremt közösségi beruházásokhoz, programokhoz, valamint ösztönzi a helyi közösségi infrastruktúra fejlesztését. A turizmust kiszolgáló infrastruktúra egy részét (pl. a szabadidős létesítmények, közlekedés) nemcsak a turisták használhatják, hanem a helyi lakosok számára is hozzáférhetőek, így módon a fogadóközösség életminőségét javítja. A helyi gazdaság támogatása lehet az alapja a helyi társadalmi és kulturális értékek megőrzésének.

A fenntartható turizmus fejlesztésekor be kell vonni a fejlesztendő terület társadalmának minden szegmensét a döntéshozatalba, így biztosítva a különböző érdekek, érdekcsoportok integrálását a projektben. Így joguk van beleszólni saját életkörülményeik alakulásába, ezen kívül hasznos ötleteket kaphatnak tőlük a tervezők. A helyi közösség bevonása különböző szinteken történhet: szerepet kaphatnak, véleményt formálhatnak a döntéshozatalban, a kivitelezésben és a működtetésben egyaránt. A helyi közösség szerepvállalását ösztönözni kell ahhoz, hogy felelősek és motiváltak legyenek, valamint felkészüljenek a turisztikai fejlesztés okozta kényelmetlenségekre.

A tervezés megkívánja az adott területet érintő egyéb stratégiákhoz való illeszkedést, illetve a térségi koncepciókba való ágyazódást, a globális problémákra való érzékenység és a helyi tetterő párhuzamát. A reális cél és feladatkitűzés eredményeképpen jöhet létre egy olyan átfogó fejlesztés, mely hosszú és fenntartható módon szolgálja a helyi közösségek érdekeit. Így téve eleget a célrendszer egészének, hozzájárulva az adott terület természeti, kulturális értékeinek megőrzése mellett a bemutatási feltételek javításához, a sikeres értékesítéshez, a multiplikátor hatás erősítése által a helyi eltartó képesség emeléséhez.

A helyi közösség bevonásának alapja a folyamatos informálás, mivel csak megfelelő információk birtokában várható el a felelős döntés a saját terület jövőjéről. Éppen ezért meg kell teremteni azokat a fórumokat, ahol adott a lehetőség a fejlesztések bemutatására és a lakosság véleményének megismerésére, valamint az esetleges konfliktushelyzetek kezelésére. A turizmus kialakításakor meg kell találni azt az egyensúlyi állapotot, mely az érdekeltek számára elfogadható.

A helyi erők bevonásához ugyanakkor rengeteg időre és kitartásra, rábeszélésre van szükség. Hatékony eszköz a világörökségi menedzsment felől a határozott fellépés és a helyi közösség számára kontroll biztosítása. A kontroll biztosításával a világörökségi címmel kapcsolatos negatív attitűdök megszűnnek vagy csökkennek.

A helyiek bevonásánál felmerülő kérdések:

- Kiket és miért lehet bevonni a terület működtetésébe? (célkitűzések, szerepek, jelentőség, előnyök, erőforrás, foglalkozás, ösztönzők)
- Mi a szerepük? (vezetők, feladatok, célok meghatározása)

A helyi irányítók illetve kapcsolattartók kiválasztásánál felmerül, hogy formális vezető szerepekben levő személyeket (polgármester, önkormányzati képviselő), vagy informális vezető szerepekkel bírókat (véleményformálók, pénzügyi- és erőforrás-kezelők, egyesületi vezetők) jelöljünk ki. A kapcsolattartás módja lehet informális (beszélgetés, központi helyen, kocsmában) és hivatalos úton, kutatás vagy interjú során. A kapcsolattartók kiválasztása attól is függ, hogy a helyi közösség milyen vezetőket ismer el inkább, a formálisakat vagy az informálisakat.

Mindezek alapján a következő javaslatokat tesszük:

- A helyi közösséggel való kapcsolattartás döntő jelentőségű a világörökségi cím elnyerésében, és a terület operatív kezelésében is. A lakossággal való kapcsolattartást közvetlenül a Világörökségi felterjesztést készítő szervezet is végezheti, ám a tapasztalatok azt mutatják, hogy hatékonyabb módszer a lakossággal civil szervezeteken keresztül kapcsolatot tartani. A civil szervezetek tömörülhetnek is egy-egy további szervezetté, így a központ felől érkező információ-elosztás is hatékonyabbá válik mind társadalmi mind földrajzi területeket érintően. A civil szervezetektől

érkező információkat a lakosság is könnyebben fogadja el, és nagyobb a hajlandósága is arra, hogy véleményt nyilvánítson a civil szervezeten keresztül.

- Jó kommunikációs csatornának számít kis településeken az önkormányzat is, bár egyes helyeken nincsenek olyan állandó csatornák, amelyeken a lakosságot tájékoztatni tudják, csak a hivatali és egyéb hirdetőtáblák.
- A szemléletformálás egészét érintő helyi stratégiaalkotásba bevonandók körének meghatározása, megszólítása, a bevonandó helyiek számára munkaértekezletek, fórumok szervezése, ötletek, igények körvonalazása.
- Az egyéb tájékoztatást segítő eszközök alkalmazása (népszerűsítő kiadványok megjelentetése és terjesztése, ösztönző jellegű rendezvények, akcióprogramok szervezése)
- A lakossági fórumok megszervezését is a helyi társadalmi szervezetek segítségével érdemes megszervezni. A fentiek és ennek érdekében a társadalmi szervezetekkel való kapcsolattartást folyamatosan kellene végezni, és célszerű lenne esetleg a Világörökségi Bizottságnak egy-egy hírlevelet küldeni a civil szervezetek részére a világörökséggé nyilvánítás éppen aktuális állásáról.
- Az immateriális örökséggel is számoló, azt alkalmazó felfogást követve nemcsak a helyi közösség anyagi prosperitását lehet biztosítani – ezt a turisztikai ipar kihasználásával a nyugati felfogás alapján is el lehet érni –, hanem a megőrizni kívánt hagyomány (értsd öröklési rend, kézműipari technika, művelési mód, stb.) fennmaradását is.

Az örökségesítésnek az adott közösségre gyakorolt hatása attól függ, hogy milyen mértékben tud, illetve akar együttműködni a központi és a helyi döntéshozás. Ha az együttműködés során a helyi szint a központi akarat végrehajtójaként, illetve a központban választott elvek megjelenítőjeként jelenik meg, az kiábránduláshoz vezethet, mint amilyet pl. Hollókő esetében is tapasztalunk. A helyi örökség nem jelenti feltétlenül a központi szinteken megfogalmazott örökség-koncepció redukált változatát, hanem a helyiekkel való együttműködést is jelenti. (Sonkoly, 2000)

6 FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aas, Christina Ladkin Adele, Fletcher John (2005): Stakeholder collaboration and Heritage Management, *Annals of Tourism Research*, Vol. 32, No. 1, pp. 28–48, 2005
- Ajzen, I., és Fishbein, M. (1980) Understanding attitudes and predicting social behavior. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Aramberri, J. [2001] The Host Should Get Lost. Paradigms in the Tourism Theory. *Annals of Tourism Research* Vol. 28 Nr. 3., Elsevier, London
- Arnstein, S.(1969): Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planner* 4:216–224. in Christina Aas, Adele Ladkin, John Fletcher (2005): Stakeholder collaboration and Heritage Management, *Annals of Tourism Research*, Vol. 32, No. 1, pp. 28–48, 2005
- Buhalis, Dimitrios (2000): Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, Vol. 21, Nr. 1, pp. 97-116.
- Butler, R. W. (1980) The Concept of a Tourism Area Cycle of Evolution. Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer* 24:5-12.
- Cooper, Robert G., EDGETT, Dr. Scott J. (2003): Improving New Product Development Performance and Practices A P Q C International Benchmarking Clearinghouse
- Crouch, Ritchie (2005): The Competitive Destination. A Sustainable Tourism Perspective, Elsevier, Oxford.
- de Kadt, E. (1979) *Tourism – Passport to development?* Oxford University Press, New York
- Doxey, G. V. (1976). When enough's enough: The natives are restless in Old Niagara. *Heritage Canada*, 2, 26–28.
- Fejérdy Tamás, Dr. 2009: Jelentés „a Világörökség Egyezmény jövőjéről” az UNESCO Világörökség Bizottság / Világörökség Központ által rendezett szakértői tanácskozásról, Párizs, 2009. február 24-27.
- Fejős, Z., Szijártó Z. [2002] Egy tér alakváltozásai. Néprajzi Múzeum, Budapest
- Getz, D., and T. Jamal (1994): The Environment-Community Symbiosis: A Case of Collaborative Tourism, Planning. *Journal of Sustainable Tourism* 2:152–173.
- Goulet, D. (1992) Development: Creator and Destructor of Values. *World Development*, 18:387-405
- Hando, J. (2003) Community Conservation Services: Experiences from Serengeti National Park, United Republic of Tanzania. *World Heritage Papes* 13, UNESCO, Párizs
- Hudson, S., & Ritchie, J. R. B. (2001). Cross-cultural tourist behavior: An analysis of tourist attitudes towards the environment. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, Vol. 10(2/3), 1–22.
- Jamal, T., and D. Getz (1995): Collaboration Theory and Community Tourism Planning. *Annals of Tourism Research* 22:186–204.
- Jancsik, A. (2002) A turizmus gazdaságtana. Jegyzet. Veszprémi Egyetem, Veszprém
- Kim, S., és Littrell, M. A. (1999). Predicting souvenir purchase intentions. *Journal of Travel Research*, Vol. 38., 153–162.
- Lepp, A. (2007) Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism Management*, Vol. 28. 876-885. Elsevier, London

Lowenthal, David (1996): *Possessed by the Past. The Heritage Crusade and the Spoils of History.* The Free Press, New York.

MacCannell, D. [1973] *Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings.* American Journal of Sociology Vol 79. p.589-603.

Mayer, P., Péntes, E. [2007] *A szolgáltató vidék.* Proceedings of the 1st Hungarian Symposium on Tourism Geographies. Hungarian Academy of Sciences, Geographical Research Institute, Budapest

Mead. G.H. (1973) *A pszichikum, az én és a társadalom.* Gondolat, Budapest.

Rocha, Elizabeth M. (1997): *A Ladder of Empowerment,* Journal of Planning Education and Research, Vol. 17, No. 1, 31-44 in Christina Aas, Adele Ladkin, John Fletcher (2005): *Stakeholder collaboration and Heritage Management,* Annals of Tourism Research, Vol. 32, No. 1, pp. 28–48, 2005

Smook, C. (2003) *Stelling van Amsterdam – Defence Line of Amsterdam: Built to Protect People, Sustained to Connect People.* World Heritage Papes 13, UNESCO, Párizs

Sonkoly Gábor 2000: *A kulturális örökség fogalmának értelmezési és alkalmazási szintjei,* Regio: kisebbség, politika, társadalom, 2000. (11. évf.) 4. sz. 45-66. old.

Sonkoly Gábor 2005: *Örökség és történelem: az emlékezet technikái.* Iskolakultúra, 2005. (15. évf.) 3. sz. 16-22. old.

Uriely, N., Israeli, A. A. és Reichel, A. (2002) *Heritage Proximity and Resident Attitudes Toward Tourism Development.* Annals of Tourism Research, Vol. 29. 859-862, Elsevier, London

Urry, J. (1995) *Consuming Places.* Routledge, London

Vargáné Csobán K. (2007) *Lakossági attitűdvizsgálatok a turizmusról.* Agrártudományi közlemények, 2007, Vol. 26.

Yu, H., & Littrell, M. A. (2005). *Tourists' shopping orientations for handcrafts: What are key influences?* Journal of Travel and Tourism Marketing, Vol. 18, p-1–21.

Internetes források:

[1] *A Tokaji Borvidék Kultúrtáj Világörökség kezelési Terve* (Váti Kht, Budapest, 2003) http://www.tokaj.hu/dl/media/group_47ce7dc01a102/group_47ce7dfa98eb2/item_240.pdf (2009. november 15.)

[2] *Összefogással Tokaj Világörökségéért* http://www.tokajvilagorokseg.hu/index.php?i=4_3 (2009. november 19)

[3] *A Világörökségről szóló 2009. évi ... törvény tervezetének rövid összefoglalója* http://www.okm.gov.hu/letolt/elektronikus_ugyintezes/votv_terv_091028.pdf (2009. november 15)

[4] *Fertő-táj Világörökség kezelési terve* http://www.fertotaj.hu/hu/egyesulet/kezelesi_terv (2009. november 17)

[8] *World Heritage List* <http://whc.unesco.org/en/list> (2009. november 16)

[9] *Derwent Valley Mills Management Plan,* Consultation Draft, July 2000

7 MELLÉKLETEK

7.1 Kérdőív

Kérdőív a világörökségi várományos területek lakosai számára

Jelen kérdőíves kutatásunk célja, hogy megismerjük a Balaton-felvidék világörökségi várományos területén élők véleményét, elképzeléseit a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban. A kérdőív kitöltése **teljesen anonim**, és csak néhány percet vesz igénybe. További véleményt vagy kérdését az epenzes@almos.vein.hu e-mail címre küldheti, vagy a lenti címre. Közreműködését köszönjük!

Ezt a kérdőívet a Balaton Fejlesztési Tanács megbízásából a Balaton Világörökségéért Alapítvánnyal együtt készítjük.

Pannon Egyetem, Turizmus Tanszék, 8200 Veszprém, Egyetem u. 10.

Általános kérdések

1 [A01] Ismeri ön a Világörökség kifejezést?

- Kérem, válasszon **egy**et az alábbiak közül:

☐ Igen

☐ Nem

2 [A02] Kérjük említsen meg néhány hazai világörökségi területet, világörökséget. Nem baj, ha nem jut eszébe egy sem.

- 1:
- 2:
- 3:

3 [A03] Hallott-e arról, hogy a Balaton-felvidék a világörökségi cím várományosa?

Kérem, válasszon **egy**et az alábbiak közül:

- ☐ Igen
- ☐ Eddig még nem (ezen válasz esetében ugorjon a 7. kérdésre)

4 [A04] Mikor hallott róla először? (Ha az előző kérdésre Igennel válaszolt)

Kérem, válasszon **egy**et az alábbiak közül:

- ☐ a napokban
- ☐ az elmúlt hetekben
- ☐ régebben, még hónapokkal ezelőtt
- ☐ több mint fél éve
- ☐ nem emlékszem
- ☐ Egyéb, éspedig:

5 [A05] Kitől/honnan hallott róla először?

Kérem, válasszon **egy**et az alábbiak közül:

- ☐ szomszédoktól, ismerőstől
- ☐ közösségi helyen, vendéglátóegységben
- ☐ munkahelyen
- ☐ helyi napilapból (pl. Napló)
- ☐ egyéb helyi lapból (pl. hírmondó)
- ☐ települési honlap hírportáljából
- ☐ a terület egy honlapjának hírportáljából

- ☐ civil szervezet honlapjáról
- ☐ hallottam a rádióban
- ☐ helyi tévéből
- ☐ országos tévéből
- ☐ Egyéb, éspedig

6 [A06] Hallott még erről a későbbiekben? Ha igen honnan?

Kérem, válasszon ki **mindent**, ami érvényes:

- ☐ szomszédoktól, ismerőstől
- ☐ közösségi helyen, vendéglátóegységben
- ☐ munkahelyen
- ☐ helyi napilapból (pl. Napló)
- ☐ egyéb helyi lapból (pl. hírmondó)
- ☐ települési honlap hírportáljából
- ☐ a terület egy honlapjának hírportáljából
- ☐ civil szervezet honlapjáról
- ☐ hallottam a rádióban
- ☐ helyi tévéből
- ☐ országos tévéből
- ☐ azóta nem hallottam/csak egyszer hallottam róla
- ☐ Egyéb, éspedig:

7 [A07] Oszdályozza a következő állításokat 1-től 5-ig.

(1 - egyáltalán nem értek egyet vele, 5 - teljes mértékben egyetértek vele)

A világörökségi listára való felkerülés...

	1	2	3	4	5
... presztízskérdés az érintett térség/település számára.	☐	☐	☐	☐	☐
... révén infrastrukturális fejlesztések lesznek	☐	☐	☐	☐	☐
... serkenteni fogja a térség településeinek együttműködését	☐	☐	☐	☐	☐
... esetén növekszik a munkahelyek száma	☐	☐	☐	☐	☐
... esetén megnövekszik a forgalom	☐	☐	☐	☐	☐
... miatt sok új szabály és rendelet lesz, amit nehéz lesz betartani	☐	☐	☐	☐	☐
... esetén több pályázati lehetőség lesz majd a területen	☐	☐	☐	☐	☐
Ha növekszik a terület/település presztízse, több turista érkezik	☐	☐	☐	☐	☐
Nemcsak a turisták száma, hanem az általuk a területen töltött idő is nő	☐	☐	☐	☐	☐
A növekvő vendégszám miatt új turisztikai vállalkozások jelennek meg	☐	☐	☐	☐	☐
A sok vendég megzavarja a terület/település nyugalma, engem is zavarna	☐	☐	☐	☐	☐
Ha a terület világörökség lesz, nagyon felmegy az ingatlanok ára	☐	☐	☐	☐	☐
Ha a terület világörökség lesz, minden drágább lesz	☐	☐	☐	☐	☐
Sokkal több külföldi vendég fog érkezni	☐	☐	☐	☐	☐

8 [A08] Változna-e jelenlegi tevékenysége, élete a Világörökségi cím elnyerésével?

Kérem, válasszon **egy**et az alábbiak közül:

- ☐ Igen, biztosan
- ☐ Lehet
- ☐ Valószínűleg nem
- ☐ Nem

9 [A09] Miket tenne meg az alábbiak közül a világörökségi területté nyilvánítással kapcsolatban, vagy utána?

Kérem, válasszon ki **mindent**, ami érvényes:

- ☐ Nem befolyásolna a világörökséggé nyilvánítás
- ☐ Virágosítanék a porta körül, még jobban rendbetenném a ház környékét
- ☐ Turisztikai vállalkozásba kezdenék (pl. szálláshely), vagy a meglévőt bővíteném
- ☐ Vendéglátóhelyet nyitnék, vagy bővítenék
- ☐ Kiskereskedelmi vállalkozásba kezdenék
- ☐ Idegen nyelvet tanulnék
- ☐ Szemétszedésben, faluszépítésben részt vennék
- ☐ A rendezvényeken részt vennék
- ☐ Elköltöznék
- ☐ Egyéb:

10 [A20] Civil szervezet aktív tagja vagy vállalkozó?

Kérem, válasszon **egy**et az alábbiak közül:

- ☐ Civil szervezetben aktívan tevékenykedem
- ☐ Vállalkozó vagyok
- ☐ Mind a kettő
- ☐ Egyik sem (ugorjon a 15. kérdésre)

Vállalkozók (ha az előző válasza „Vállalkozó vagyok” vagy „Mind a kettő” volt)

11 [C01] Vállalkozásának tevékenységei. Legfeljebb 3 tevékenységet jelöljön be, a jelentőseket.

Kérem, válasszon ki **mindent**, ami érvényes:

- ☐ Ipar (asztalosüzem, villanszerelés, autószerelés, stb.)
- ☐ Mezőgazdaság - szántóföldi művelés, állattartás
- ☐ Mezőgazdaság - erdőművelés
- ☐ Turizmus (szállásadás vagy egyéb szolgáltatás)
- ☐ Vendéglátás
- ☐ Könyvelés, adótanácsadás
- ☐ Orvosi, állatorvosi ellátás
- ☐ Építőipar
- ☐ Kereskedelem (kis- és nagy)
- ☐ Bányászat, építőipar
- ☐ Kozmetika, fodrászat, wellness
- ☐ Egyéb, éspedig:

12 [C02] Bővítené-e vállalkozási tevékenységét a világörökségi cím elnyerésével? Mivel?

Kérem, válasszon ki **mindent**, ami érvényes:

• ☐ Információs táblák, padok, pihenőhelyek, stb. készítése	• ☐ Szakértői munka
• ☐ Ajándéktárgyak gyártása	• ☐ Egyéb turisztikai szolgáltatások (vezetett túrák, körutak a területen)
• ☐ Szállásadás, szállásbővítés	• ☐ Kerékpárkölcsonzés
• ☐ Vendéglátás, bővítés	• ☐ Területfenntartás
• ☐ Ajándéktárgy-kereskedelem	• ☐ Egyéb, éspedig:

Civil szervezetek (Ha a 10. kérdésben a „Civil szervezetben aktívan tevékenykedés”-t vagy a „mind a kettő”-t jelölte meg.

13 [B01] Civil szervezetének tevékenységi körei. Legfeljebb 3 tevékenységet jelöljön be, a legjelentősebbeket.

Kérem, válasszon ki **mindent**, ami érvényes:

- ☐ Hagyományőrzés
- ☐ Betegápolás, házi gondozás
- ☐ Hátrányos helyzetűek segítése
- ☐ Klubélet
- ☐ Kulturális egyesület
- ☐ Környezet- és természetvédelem
- ☐ Oktatás, ismeretátadás
- ☐ Rendezvényszervezés
- ☐ Sport, rekreáció
- ☐ Érdekvédelem
- ☐ Településfejlesztés
- ☐ Egyéb:

14 [B02] A világörökséggé nyilvánítás esetén milyen tevékenységeket vállalna még a szervezete?

Kérem, válasszon ki **mindent**, ami érvényes:

- ☐ Nem változna a tevékenységünk erre a hatásra
- ☐ Hagyományőrzés
- ☐ Településrendezés, virágosítás
- ☐ Rendezvényszervezés
- ☐ Településtakarítás
- ☐ Turisztikai szolgáltatások
- ☐ Oktatás, ismeretterjesztés
- ☐ Vonzerők felújítása, kezelése, rendben tartása
- ☐ Nem tudom még
- ☐ Egyéb:

15 [E01] Kora

16 [E02] Neme

17 [E03] Lakóhelye

18 [E04] Összefoglalóan mi a véleménye a világörökséggé nyilvánításról?

Kérem, válasszon **egy**et az alábbiak közül:

• ☐ Határozottan örülnék neki	• ☐ Inkább nem szeretném
• ☐ Örülnék neki	• ☐ Teljes mértékben ellenzem
• ☐ Alapvetően jó lenne, de vannak fenntartásaim	• ☐ Egyéb

19 [E05] Ha bármilyen egyéb véleménye van a témával kapcsolatban, ossza meg velünk itt:

7.2 Interjúvázlatok

7.2.1 Interjúvázlat polgármesterek/alpolgármesterek/települések vezetői számára

Tud-e arról, hogy a terület világörökségi várományos terület?

Van-e információja arról, hogy mi lesz a terület neve, milyen területek tartoznak bele?

Részt vett-e a 2008 őszi Világörökségi Bizottság megalakuló fórumán Keszthelyen?

Tájékoztatták-e Önöket arról, hogy a terület/település világörökségi várományos terület? Milyen formában adtak tájékoztatást? Meg van-e elégedve ezzel a kommunikációval?

Mit gondol, milyen előnyökkel járna a világörökségi cím elnyerése?

Milyen hátrányokkal járna?

Ha tudtak a világörökségi várományosságról, hogyan tájékoztatták a lakosságot? Milyen általános fogadtatása volt ennek (pozitív-negatív)?

Szeretne-e bekapcsolódni a törvényhozási, koordinációs munkába, a kezelési tervek készítésébe?

Vállalna-e valamilyen aktív szerepet a világörökségi terület operatív működtetésében?

A világörökséggé nyilvánítással bővülne-e a tevékenységük? Ha igen, mivel?

Terveznek-e infrastruktúra- vagy szolgáltatásfejlesztést kifejezetten a világörökséggé nyilvánítással összefüggésben?

Járna-e a világörökséggé nyilvánítás valamilyen humánerőforrással kapcsolatos fejlesztéssel, akár munkaerő-felvétellel, vagy képzésekkel?

Milyen kommunikációt vár el az előterjesztés készítő szervezettől?

Mi a személyes véleménye a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban?

7.2.2 Interjúvázlat informális vezetők, civil vezetők, szervezetek vezetői képviselői számára

Tud-e arról, hogy a terület világörökségi várományos terület?

Van-e információja arról, hogy mi lesz a terület neve, milyen területek tartoznak bele?

Részt vett-e a 2008 őszi Világörökségi Bizottság megalakuló fórumán Keszthelyen?

Mit gondol, milyen előnyökkel járna a világörökségi cím elnyerése?

Milyen hátrányokkal járna?

Milyen kommunikációt vár el az előterjesztést készítő testülettől?

Szeretne-e bekapcsolódni a törvényhozási, koordinációs munkába, a kezelési tervek készítésébe?

A szervezet jelenlegi tevékenysége megváltozna-e a világörökségi területté nyilvánítással? Ha igen miben?

Terveznek-e fejlesztéseket a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban, annak hatására?

Járna-e a világörökséggé nyilvánítás valamilyen humánerőforrással kapcsolatos fejlesztéssel, akár munkaerő-felvétellel, vagy képzésekkel?

Támogatja-e a szervezet a világörökséggé válást? Ha igen, milyen tevékenységeket végezne a szervezet a világörökségi cím elnyeréséért?

Mi a személyes véleménye a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban?

7.2.3 Interjúvázlat attrakciókezelők, szálláshelyek, vendéglátóhelyek üzemeltetői részére

Tud-e arról, hogy a terület világörökségi várományos terület?

Van-e információja arról, hogy mi lesz a terület neve, milyen területek tartoznak bele?

Részt vett-e a 2008 őszi Világörökségi Bizottság megalakuló fórumán Keszthelyen?

Mit gondol, milyen előnyökkel járna az Önök részére a világörökségi cím elnyerése?

Milyen hátrányokkal járna?

Milyen kommunikációt vár el az előterjesztést készítő testülettől?

Szeretne-e bekapcsolódni a törvényhozási, koordinációs munkába, a kezelési tervek készítésébe vagy a világörökségi cím elnyeréséért történő tevékenységekbe?

A szolgáltatásuk jelenlegi tevékenysége megváltozna-e a világörökségi területté nyilvánítással? Ha igen miben? Terveznek-e infrastrukturális- vagy szolgáltatásfejlesztést?

Járna-e a világörökséggé nyilvánítás valamilyen humánerőforrással kapcsolatos fejlesztéssel, akár munkaerő-felvétellel, vagy képzésekkel?

Mi a személyes véleménye a világörökséggé nyilvánítással kapcsolatban?